

Forsvarets høgskole

våren 2012

Masteroppgave

Norsk deltagelse i operasjonene over Libya 2011

En historie om hvordan beskyttelse av sivile bidro til regimeendring

Major Paal Henriksrud

Abstract

When the Arabic Spring reached Libya in the beginning of 2011, Libya's leader Colonel Muammar al-Gaddafi responded with the use of violence against his own population. As a result of the situation in Libya, the United Nations Security Council passed resolution 1973 on 17 March 2011, demanding an end to the violence, and authorizing the use of all necessary measures to protect civilians and civilian areas under threat of attack. The international political statement was clear: To protect the civilians, and not support a regime change in Libya.

Norway contributed with six F-16s to the two major military operations which were conducted to implement the resolution. The US-led Operation Odyssey Dawn conducted its first air strikes on 19 March 2011, and continued until NATO took control of all military operations on 31 March 2011. Operation Unified Protector ended on 31 October 2011. By then Gaddafi had been killed, and the rebels, under the leadership of the National Transitional Council of Libya, had taken control of the country.

This thesis investigates if the application of the Norwegian air power over Libya was in accordance with Norway's stated interpretation of the UNSCR 1973. The analysis show that the Norwegian contribution in that respect was unique compared to the overall operation.

Sammendrag

“Dette er sannhetens øyeblikk. Historien vil avsi sin dom over oss på grunnlag av våre handlinger nettopp i disse dagene. Jeg oppfordrer alle til å ta del i disse bestrebelsene”. Med disse ordene avsluttet Norges statsminister Jens Stoltenberg sitt innlegg på toppmøtet om Libya i Paris den 19. mars 2011. Samtidig klargjorde Norge relevante kapasiteter fra Luftforsvaret, inklusive seks kampfly. Dette militære bidraget skulle delta i de multinasjonale koalisjonsoperasjonene for gjennomføring av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973. I innledende fase var det den amerikanskledede Operation Odyssey Dawn, før NATO overtok ledelsen av Operation Unified Protector. Det gikk knappe 100 timer fra ordren om norsk deltagelse var gitt til kampflyene deltok aktivt i operasjonene over Libya. Den uttalte norske politiske tolkning var at FNs mandat går kun på beskyttelse av sivile, ikke å bistå militære styrker med regimeendring. Denne beskyttelsen skulle primært ivaretas ved bruk av luftmakt.

Norges har fått mye ros for innsatsen til de norske jagerflyene, som deltok i operasjonene over Libya. Men kritiske røster har hevdet at utførelsen av de militære operasjonene gikk ut over mandatet og således bidro aktivt til regimeendring. Denne oppgaven søker å besvare i hvilken grad anvendelsen av norsk luftmakt over Libya var i samsvar med Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Spørsmålet besvares ved å først beskrive de hendelser som beredte grunnen for resolusjonen, og forløpet som ledet til bruk av norsk militærmakt i operasjonene over Libya. Deretter plasseres Norges militære bidrag innenfor rammen av de multinasjonale koalisjonsoperasjonene styrken opererte innenfor.

Oppgaven er kun basert på bruk av ugraderte kilder, og analysen peker blant annet på følgende dilemma: På den ene siden ser det ut til at Norge har hatt reel kontroll med anvendelsen av norske kampfly over Libya, men på den andre siden svært lite innflytelse på den overordnede militære operasjonen. Således blir dette en historie om hvordan beskyttelse av sivile i Libya bidro til regimeendring.

Forord

“Når det gjelder å finne tema for en masteroppgave bør denne være av interesse for flere, i hvert fall minimum to personer” forklarte emneansvarlig for masterstudiets metodeundervisning, Magnus Petersson, i november 2011. Jeg har funnet dette arbeidet både interessant og givende. Den andre personen er min veileder Johannes Rø ved Institutt for Forsvarsstudier, som har bidratt med kyndige råd og konstruktive tilbakemeldinger. Dersom flere skulle finne denne oppgaven interessant, er det en ren bonus.

Jeg vil rette en takk til Dag Henriksen ved Luftkrigsskolen for verdifulle bidrag ved utformingen av oppgavens problemstilling, og Lars Morten Bjørkholt ved Forsvarets stabsskole for gode diskusjoner relatert til tolkning av et FN-mandat. Videre vil jeg takke Luftvernartilleribataljonen ved Bodø Hovedflystasjon, som under hele mitt arbeide har latt meg disponere et av deres kontorer. Takk også til min søster, Hilde Henriksrud Svendsen, for språklig veiledning.

Gjør Rett – Frykt Ingen

Paal Henriksrud

Forsvarets stabsskole 23. mai 2012

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	9
1.1 PROBLEMSTILLING.....	11
1.2 AVGRENSNING.....	13
1.3 METODE OG KILDER.....	13
2. TOLKNING AV MANDAT OG POLITISK MÅLSETTING MED OPERASJONENE..	15
2.1 VEIEN TIL KRIG	15
2.1.1 Den arabiske våren treffer Libya.....	15
2.1.2 FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1970.....	16
2.1.3 Opprøret organiseres	17
2.1.4 Gaddafis respons.....	18
2.1.5 FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973.....	19
2.2 TOLKNING AV MANDATET.....	22
2.2.1 Ulike ledende nasjoners tolkning (USA, Frankrike og Storbritannia)	22
2.2.2 Den norske politiske prosessen fram til bidraget	23
2.2.3 Norges tolkning av mandatet (1973).....	25
2.2.4 Norsk målsetting for militært bidrag	27
2.3 TO ULIKE TOLKNINGER PÅ BRUK AV MILITÆRMAKT FOR Å BESKYTTE SIVILE I LIBYA	27
3. MILITÆRE OPERASJONER OVER LIBYA	32
3.1 HVORDAN KAN LUFTMAKT ANVENDES FOR Å BESKYTTE SIVILE?	32
3.1.1 Design av operasjonskonsept	33
3.1.2 Luftmaktens muligheter i Libya	34
3.1.3 Luftmaktens begrensninger i Libya	37

3.2	OPERATION ODYSSEY DAWN.....	39
3.2.1	<i>Sluttilstand og målsettinger</i>	39
3.2.2	<i>Kontroll av luftrommet og implementering av flyforbudssoenen</i>	40
3.2.3	<i>Strategiske angrep</i>	41
3.2.4	<i>Interdikt og nærstøtteoperasjoner</i>	42
3.2.5	<i>NATO tar over</i>	43
3.3	OPERATION UNIFIED PROTECTOR	44
3.3.1	<i>Sluttilstand og målsettinger</i>	44
3.3.2	<i>Strategi og tyngdepunktsvurdering</i>	45
3.3.3	<i>Operation Unified Protectors tre faser</i>	46
3.3.4	<i>Bruk av styrker på bakken og støtte til opprørerne i Libya</i>	51
3.4	NORGES MILITÆRE BIDRAG TIL OPERASJONENE OVER LIBYA	53
3.4.1	<i>Forberedelser</i>	53
3.4.2	<i>Luft-til-bakke rollen</i>	56
3.4.3	<i>Ivaretagelse av nasjonale hensyn</i>	59
3.4.4	<i>Etter at kampflybidraget har returnert til Norge</i>	64
4.	GRAD AV SAMSVAR MELLOM ANVENDELSEN AV MILITÆRMAKT OG DEN UTTALTE POLITISKE TOLKNINGEN AV FN-MANDATET	66
4.1	DE MULTINASJONALE KOALISJONSOPERASJONENE OVER LIBYA.....	66
4.1.1	<i>Hvem skulle beskyttes?</i>	67
4.1.2	<i>Hvem skulle det beskyttes mot?</i>	69
4.1.3	<i>Bruk av militære styrker på bakken</i>	71
4.1.4	<i>Operasjoner uten definert sluttilstand</i>	71
4.2	DET NORSKE BIDRAGET	73

4.2.1	<i>Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973</i>	74
4.2.2	<i>Anvendelsen av norsk luftmakt over Libya</i>	75
4.2.3	<i>Alle bomber er NATO bomber</i>	80
5.	KONKLUSJON	81
	LITTERATURLISTE	84

---

1. Innledning

Torsdag 24. mars 2011 letter to norske F-16 jagerfly fra Souda Air Base på Kreta med kurs mot Libya. Kampflyene har i oppdrag å ta ut mål på libysk territorium i den hensikt å beskytte landets sivilbefolkning og forhindre at Gaddafis regjeringsstyrker bruker militære maktmidler mot egen befolkning. Etter å ha droppet 588 bomber fordelt på 286 oppdrag, avsluttes den norske kampflydeltagelsen i operasjonene den 31. juli samme år. Det norske bidraget har inngått i de multinasjonale koalisjonsoperasjonene, som i innledende fase var den amerikanskledede Operation Odyssey Dawn (OOD), før NATO overtok ledelsen av Operation Unified Protector (OuP).

Norsk deltagelse i internasjonale operasjoner var frem til midten av 1990-tallet primært fokusert rundt bidrag til ulike fredsbevarende operasjoner. Dette var operasjoner basert på et FN-mandat hvor de norske styrkene inngikk i FNs militære struktur. Et eksempel på dette er deltakelsen i FN-styrken i Libanon, United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL). Her tjenestegjorde hele 21 326 norske kvinner og menn i tidsrommet 1978 til 1998. Dette er til nå Norges største enkeltstående bidrag til noen internasjonale operasjon, med unntak av Tysklandsbrigaden (Forsvarsdepartementet, 31.01.2007). Ved utgangen av den kalde krigen deltok Norge med militære styrker både i den første Gulfkrigen og FN operasjonene i Bosnia og Somalia. Deltagelsen ble hovedsakelig gjennomført i samarbeid med NATO-allierte. Et fellestrekk ved Norges deltagelse i hele denne perioden, ser ut til å være den klare politiske prioriteringen av å ikke bidra med offensive militære kapasiteter i kontroversielle operasjoner utenlands (Bjerga & Haaland, 2010, s. 510).

Dette endret seg etter at NATO tok over ansvaret for operasjonene i Bosnia i 1995.

Beslutningstakere kom etter hvert til den oppfatning at politisk innflytelse og militær prestisje i denne type operasjoner var mer avhengig av evnen til å stille offensive kampstyrker enn bidrag som fokuserte på støttefunksjoner (Bjerga & Haaland, 2010, s. 510). Mer robuste militære enheter har senere deltatt i operasjoner i Kosovo og Irak samt de pågående operasjonene i Afghanistan. Det siste elementet som føyer seg inn i denne rekken av offensive bidrag, er bruk av norske jagerfly i operasjonene over Libya i 2011.

Samtidig som en kan peke på en trend hvor norske politiske og militære beslutningstakere viser en økt villighet til bruk av militærmakt, oppleves de ytre rammene for konfliktene som stadig mer kompliserte. Det er en rekke faktorer som har bidratt til økt kompleksitet. For det første har det internasjonale systemet endret seg fra et bipolar system under den kalde krigen til en periode med unipolaritet etter 1990, mens utviklingen i dag beveger seg mot et multipolart system. Historisk har multipolare systemer vært mer ustabile enn de to øvrige (National Intelligence Council, 2008, s. vi). En viktig kompliserende faktor har vært en tilsynelatende økt aksept for inngripen i nasjoners indre anliggender. En av hensiktene bak en slik inngripen skal være å forhindre overgrep mot sivilbefolkningen, som for eksempel folkemordene i Rwanda 1994 og Srebrenica 1995. En annen faktor er økt såkalt globalisering. Fordi verden er sammenvevd, kan uro i en del av verden ha en større effekt enn tidligere også i andre deler av verden. Videre er trusselbildet utvidet. Global krig mot terrorisme, opprørsbekjempelse og piratvirksomhet rettet mot internasjonal skipsfart inngår i dag i staters sikkerhetsbekymringer. En siste faktor som kan trekkes fram, er antall aktører involvert i dagens konflikter. Dette være seg statlige og ikke-statlige aktører, internasjonale organisasjoner som FN, NATO og EU samt en rekke ikke-statlige organisasjoner. Konfliktene i Afghanistan og Irak har begge eksemplifisert det økte aktørmangfoldet.

Disse observasjonene peker mot et stadig mer komplisert konfliktbilde, der politiske beslutninger før militærmakt anvendes er vesentlig for utførelsen av de militære operasjonene. Det er vanlig å mene at for å oppnå suksess må en klart definert politisk målsetting, med en konkret beskrivelse av hvilken tilstand som må oppnås før freden kan bygges, ligge til grunn før militærmakt brukes som et av flere virkemidler for å løse en konflikt (Berdal, 2009, s. 32). Denne klare politiske målsettingen skal gi grunnlaget for utøvelse av militærmakt, herunder planlegging og gjennomføring av operasjoner. Samtidig skal den politiske styringen under operasjonen bidra til å redusere muligheten for at det militære oppdraget gjennomfører noe annet enn hva som er den politiske hensikt. Denne utfordringen står norske politiske myndigheter overfor hver gang et nytt bidrag skal sendes ut.

Innsatsen til de norske jagerflyene som deltok i operasjonene over Libya, har høstet mye ros for den profesjonelle utøvelsen av oppdraget. Fra amerikansk side legges det vekt på at mindre land, som Norge, har båret en uforholdsmessig stor byrde (NTB, 05.10.2011). Til tross for taktisk suksess, er det stilt spørsmål om sammenhengen mellom mål og middel i denne konflikten (Staveland, 2011b). Under operasjonene i Libya har Norges offisielle holdning, ifølge

---

utenriksminister Jonas Gahr Støre, vært: “FNs mandat går kun på beskyttelse av sivile, ikke å bistå militære styrker med regimeendring. Dette forholder vi oss selvsagt strengt til” (Utenriksdepartementet, 09.05.2011). Denne holdningen har vært utsatt for kritikk. I Aftenposten den 22. august 2011, er det referert til uttalelser fra seniorforsker Sverre Lodgaard ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt. Her hevder han at det er et sprik mellom det FNs sikkerhetsråd vedtok i sin resolusjon og interessene til de som bombet (Aftenposten, 2011). Lodgaard mer enn antyder at utførelsen av de militære operasjonene har påvirket opprørenes kamp i positiv retning og således bidratt til regimeendring i Libya. Dette underbygges videre med opplysninger i The New York Times, publisert den 10. mai 2011. Avisen hevder at det skal ha foregått et tett og fortløpende samarbeid mellom NATO og opprørerne. Ikke bare skal NATOs fly ha bombet viktige mål, enkelte NATO-nasjoner skal også ha bidratt med etterretning og spesialstyrker på bakken (Chivers, 2011). Denne tilsynelatende ulikheten mellom uttalte politiske målsettinger og utførelsen av de militære operasjonene over Libya er utgangspunktet for denne oppgaven.

1.1 Problemstilling

Hensikten med denne oppgaven er å undersøke i hvilken grad det var samsvar mellom den uttalte norske politiske målsetting for deltakelsen i operasjonene over Libya, og utførelsen av de militære operasjonene Norge deltok i som en del av den multinasjonale styrken. Bruk av militærmakt må alltid sees i relasjon til hva som skal oppnås. “Aktiv bruk av militærmakt må være siste utvei, etter at andre virkemidler er forsøkt, eller som integrert del av en helhetlig tilnærming hvor også andre virkemidler inngår. Formålet med slik maktbruk vil i alle tilfelle være å oppnå politiske målsettinger” (St.prp. nr. 48 (2007-2008), s. 39). I operasjonene over Libya skulle Norge bidra til håndhevelsen av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973 (Kongelig resolusjon av 23.03.2011). Oppgaven skal besvare følgende problemstilling:

I hvilken grad var anvendelsen av norsk luftmakt over Libya i samsvar med Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973?

For å besvare problemstillingen vil jeg belyse samsvaret mellom uttalte politiske målsettinger og utførelsen av de militære multinasjonale koalisjonsoperasjonene over Libya, og spesielt undersøke i hvilken grad anvendelsen av norsk luftmakt over Libya var i samsvar med Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Oppgaven er bygget opp med tre kapitler.

Oppgavens kapittel to belyser utviklingen av konflikten i Libya med de påfølgende sikkerhetsrådsresolusjoner som førte fram til en internasjonal militær intervensjon mot en suveren stat. Videre vil denne delen av oppgaven omhandle den norske politiske prosessen som førte frem til beslutningen om å bidra militært med seks F-16 kampfly og en beskrivelse av den uttalte norske tolkningen av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Her vil det norske synet bli satt i kontekst med FNs beslutningsprosess og det uttalte synet til de ledende nasjonene som påtok seg ansvaret for å håndheve mandatet. Avslutningsvis vil denne delen presentere to ulike tolkninger av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973, som ikke bryter med mandatet: en nøktern innskrenkende tolkning og en mer robust tolkning. Disse synene vil danne utgangspunkt for analyser i oppgavens fjerde kapittel.

I oppgavens kapittel tre vil utførelsen av de militære operasjonene Norge deltok i, som en del av den multinasjonale styrken, bli beskrevet. Her vil elementer fra relevante NATO-doktriner og luftmaktsteori, blant annet Wardens 5-ringsmodell, benyttes for å vurdere luftmaktens muligheter og begrensninger, og herunder muligheten for å beskytte sivile. Deretter vil Operation Odyssey Dawn og Operation Unified Protector beskrives før det norske militære bidraget til operasjonene over Libya plasseres innenfor disse operasjonene. Sistnevnte vil vektlegge ivaretagelsen av norsk nasjonal kontroll innenfor rammen av de multinasjonale koalisjonsoperasjonene.

I oppgavens fjerde kapittel analyseres sammenhengen mellom anvendelsen av militærmakt og uttalte politiske målsettinger, basert på den beskrevne empiri. Første del av analysen ser på de to multinasjonale koalisjonsoperasjonene i sammenheng, med hovedvekt på det operasjonelle nivået. Denne delen av analysen vil vurdere om bruken av militærmakt for å beskytte sivile i Libya sammenfaller med en nøktern innskrenkende tolkning av mandatet, eller en mer robust tolkning, eller om ulike handlinger kan vurderes å ligge utenfor mandatet.

I andre del av analysen vurderes Norges bidrag til operasjonene med hovedvekt på taktisk nivå. Her tas det utgangspunkt i Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973, for deretter å vurdere i hvilken grad anvendelsen av norsk luftmakt samsvarte med dette. Denne delen av analysen vil i hovedsak rette seg inn mot den perioden de norske kampflyene deltok i operasjonene over Libya.

Oppgaven avsluttes med en konklusjon der de viktigste funnene sammenfattes.

1.2 Avgrensning

Oppgaven skal fokusere på det norske bidragets deltagelse i operasjonene over Libya i 2011. Videre vil oppgaven omhandle tidsperioden fra verdenssamfunnet for alvor rettet sitt fokus mot situasjonen i Libya i midten av februar 2011, og frem til avslutningen av den NATO-ledede, multinasjonale koalisjonsoperasjonen i slutten av oktober 2011 med hovedvekt på det norske bidraget. FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973 omhandler både politiske, humanitære, økonomiske og militære virkemidler overfor Libya. Denne oppgaven vil fokusere på den delen av resolusjonen som autoriserer bruk av militærmakt for å beskytte sivilbefolkningen i Libya.

Innenfor begrepet luftmakt vil oppgaven avgrenses til å se på de rollene som omhandler offensive operasjoner hvor luftstyrker er benyttet for å beskytte sivilbefolkningen i Libya. Oppgaven vil i mindre grad fokusere på mandatets øvrige områder, som opprettelse av flyforbudssonen og håndhevelsen av våpenembargoen.

Når det gjelder referanse til de ulike grupperingene på bakken i Libya, vil oppgaven i hovedsak benytte følgende: Gaddafis militære styrker, som også inkluderer leiesoldater og øvrig bevæpnet personell lojale til Gaddafi, og opprørere, som inkluderer alle de ulike aktørene som bevæpnet seg i kampen mot Gaddafi, og som det nasjonale overgangsrådet tidlig trådte fram som øverste ledelse for. Disse avgrensningene får ingen betydning for gyldigheten av funnene i denne oppgaven.

1.3 Metode og kilder

Dette vil i all hovedsak være en beskrivende studie med en kvalitativ eksplorerende tilnærming, basert på dokumentanalyse og samtaleintervju. Videre vil det være et intensivt design med bruk av operasjonene i Libya som et casestudie.

Den første delen av oppgaven er basert på tilgjengelig offentlig dokumentasjon, ulike artikler og mediaoppslag som grunnlag for å beskrive den norske tolkningen av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Videre benytter jeg her de samme kildene til å belyse den offentlige uttalte politiske målsettingen for å delta i operasjonene. Da jeg kun forholder meg til åpne kilder er det mulig at enkelte politiske prosesser, som jeg ikke har tilgang til, ytterligere kunne utdypet det politiske synet presentert i oppgaven.

I oppgavens andre del, hvor det redegjøres for operasjonene og det norske bidragets rolle, benytter jeg primært åpne kilder, seminardokumentasjon og intervjuer med aktuelle militære deltagere fra norsk side. Intervjuene inkluderer norske offiserer¹ som enten var liaisonoffiserer ved de ulike hovedkvarterene, eller som tilhørte kampflystyrken som opererte ut i fra basen på Kreta. Samtlige av de som er intervjuet har vært involvert i de innledende faser av operasjonene. Det er mulig at flere intervju med offiserer som har bidratt i senere faser av operasjonene kunne bidratt med ytterligere detaljer rundt det norske bidraget. Dette er ikke gjennomført i forbindelse med denne oppgaven, delvis grunnet tilgjengelig tid og ressurser. Ytterligere intervjudata kunne brakt interessante funn til overflaten og muligens bidratt til bedre representativitet. Samtidig har operasjoner en tendens til over tid å etablere et mer standardisert operasjonsmønster. Derfor er, gitt begrensede ressurser, intervjudata fra den innledende fasen mest interessant. I denne delen av oppgaven benyttes også relevant luftmaktsteori og NATO-doktriner for å belyse ulike elementer ved operasjonene. Hensikten med å beskrive bruken av luftmakt i denne perioden er å komme på sporet av mulige forklaringer på hvorfor den multinasjonale kampanjen i Libya ble slik den ble.

Det er utfordringer knyttet til gyldigheten av funnene i denne oppgaven. En hovedutfordring er tilgang til informasjon som ikke er gradert. Dette søkes løst ved å vinkle oppgaven slik at detaljer rundt gjennomføringen av de spesifikke toktene eller målvalg ikke skal være avgjørende for å kunne besvare oppgavens problemstilling. Dog er operasjonene over Libya en svært nylig hendelse. Det meste av det som er skrevet er media-rapporter eller oppfatninger gitt av enkeltpersoner. I tillegg er mye informasjon om de militære operasjonene fortsatt gradert av NATO, så vel som nasjonale militære kilder. Det er absolutt mulig at gradert informasjon ville kastet et annet lys over temaet som omhandles i denne oppgaven.

En annen utfordring er muligheten for at dataene som er innhentet gir, av ulike grunner, et uriktig bilde av omstendighetene slik de faktisk var. At dataene er analysert kritisk gir ingen garanti for at personer som har blitt intervjuet ikke har gitt en skjev fremstilling, som siden har påvirket slutningene som er trukket. Heldigvis er det ingen åpenbare konsistensproblemer i det foreliggende materiale, men for eksempel kan generalløytnant Charles Bouchard ha latt politiske hensyn prege sin fremstilling.

---

¹ Behandling av personopplysninger er godkjent av Personvernombudet. Alle som er intervjuet har godkjent egne sitater benyttet i denne oppgaven.

---

2. Tolkning av mandat og politisk målsetting med operasjonene

Jeg vil i dette kapittelet se på hendelsene som beredte grunnen for FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973 og forløpet som ledet til bruk av norsk militærmakt i operasjonene over Libya 2011. I første del av kapittelet vil jeg beskrive de hendelser som ledet til den internasjonale væpnede konflikten. Jeg vil legge særlig vekt på innholdet i FN-mandatet. Dette er i stor grad en kronologisk beskrivelse, som har til hensikt å presentere oppfattelsen blant NATO-allierte, hovedsakelig basert på vestlig media. I ettertid har både Amnesty International og International Crisis Group hevdet at vestlig media presenterte et for ensidig syn på konflikten (Cockburn, 2011a). Like fullt er det dette som kommer til uttrykk hos politiske beslutningstagere.

Den andre delen av kapittelet tar for seg tolkningen av mandatet. Her vil jeg først kort beskrive hvordan statslederne i USA, Storbritannia og Frankrike vurderte mandatet. Deretter vil jeg redegjøre for de norske myndigheters oppfattelse av situasjonen og fortolkning av mandatet. Avslutningsvis vil jeg beskrive to ulike tolkninger, en nøktern innskrenkende og en mer robust, som representerer ytterpunkter i synet på hva slags adferd som kan betraktes som innenfor mandatet gitt i Sikkerhetsrådets resolusjon 1973 i forhold til beskyttelse av sivile.

2.1 Veien til krig

2.1.1 Den arabiske våren treffer Libya

Den 17. desember 2010 antenner tunisieren Mohamed Bouazizi seg selv i protest mot det han opplever som overgrep fra tunisiske myndigheter. Denne handlingen ansees som den utløsende årsak til de påfølgende demonstrasjoner og revolusjonen i Tunisia, som medfører et regimeskifte i midten av januar 2011 (Abouzeid, 2011). Dette var også begynnelsen på en rekke protester og demonstrasjoner i flere arabiske land, herunder Egypt, som etter hvert har fått benevnelsen “den arabiske våren”. Etter noen mindre demonstrasjoner ulike steder i Libya i midten av januar 2011, begynte sivilbefolkningens motstand mot det sittende regimet for alvor den 15. februar. Dette var hovedsakelig i den østlige delen av Libya, men motstandsbevegelsen spredte seg raskt til øvrige deler av landet. Budskapet til demonstrantene var det samme som ble benyttet i Tunisia og

Egypt: “The people want to topple the government” (Shadid, 2011). Protestene og demonstrasjonene utviklet seg raskt til et opprør, og byen Benghazi i det østlige Libya ble etter hvert hovedsetet for opprørerne.

Libyas leder, oberst Muammar al-Gaddafi, responderer ved å beordre bruk av makt mot opprørerne. Samtidig prøver myndighetene å stenge internett og øvrige kommunikasjonslinjer i de berørte områdene. Journalister blir internert. Dette hindrer ikke at informasjon når verden utenfor Libya, og spesielt sosiale medier blir viktige informasjonskanaler til omverdenen. En artikkel, publisert i The Telegraph den 20. februar 2011, beskriver hvordan det libyske regimet går frem for å knuse opprøret. Her nevnes det blant annet at snikskyttere, artilleri og kamphelikopter blir benyttet, samt at bander bevæpnet med hammer og sverd angriper sivile i sine hjem (Meo, 2011a). I en orientering for FNs sikkerhetsråd i begynnelsen av mai 2011, hevder sjefsaktør for den internasjonale straffedomstolen i Haag (ICC) Luis Moreno-Ocampo at mellom 500 og 700 sivile ble skutt i februar i perioden før en fullverdig kamp brøt ut mellom libyske myndigheter og opprørerne. Videre hevder han at: “Shooting at protesters was systematic” (Simons & MacFarquar, 2011). Dette og lignende historier som blir presentert i vestlige medier fører til at en rekke nasjoner og organisasjoner fordømmer voldsbruken mot demonstrantene. Norges utenriksminister uttaler i en pressemelding den 19. februar 2011 at han fordømmer voldsbruken mot fredelige demonstranter i Libya (Utenriksdepartementet, 19.02.2011). Denne rapporteringen om Gaddafis respons mot egen sivilbefolkning gir grunnlaget for FNs sikkerhetsresolusjon 1970 som blir vedtatt den 26. februar 2011.

2.1.2 FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1970

Den internasjonale debatten om staters rett til å intervenere i andre stater der det begås utbredte systematiske overgrep og gjentatte brudd på menneskerettighetene er preget av et skille før og etter 1990 (S. R. Johansen & Staib, 2009, s. 154). Spørsmålet er om det i dag har utviklet seg en folkerettslig sedvanerett til å bryte suverenitetsprinsippet for å beskytte menneskerettigheter. FNs generalforsamling vedtok i 2005 prinsippet om “Responsibility to Protect” (R2P). Året etter vedtok Sikkerhetsrådet resolusjon 1674 om beskyttelse av sivile i væpnede konflikter, som er i tråd med R2P-prinsippet. FN har dermed vedtatt et prinsipp og skapt presedens for at det internasjonale samfunn har rett til å gripe inn i interne konflikter, for eksempel ved en humanitær intervensjon, dersom visse kriterier er oppfylt (FN-sambandet, 21.12.2010). Grove brudd på

---

menneskerettighetene internt i en stat, vil derfor ofte bli ansett som et internasjonalt anliggende (S. R. Johansen & Staib, 2009, s. 136).

FNs sikkerhetsråd oppfattet situasjonen i Libya til å være av en slik art hvor sivilbefolkningen ble utsatt for grove og systematiske brudd på menneskerettighetene (UNSC, 26.02.2011). Forslaget til resolusjonens tekst ble fremsatt av Frankrike, Storbritannia, Tyskland og USA. Med henvisning til FN-paktens kapittel VII, artikkel 41, ble resolusjon 1970 enstemmig vedtatt i den hensikt å kreve en umiddelbar slutt på volden og iverksetting av tiltak for å oppfylle den libyske befolkningens legitime krav (UNSC, 26.02.2011). Dette skulle oppnås med tvangstiltak uten bruk av makt, herunder våpenembargo, reiseforbud for navngitte personer, og umiddelbar frysing av Gaddafi og hans nærmeste sine eiendeler og finanser plassert utenfor Libya. Videre var dette første gangen en sikkerhetsrådsresolusjon enstemmig refererte et land til den internasjonale straffedomstolen i Haag. Tidligere forslag fra libyske diplomater i FN om å etablere en flyforbudssone for å forhindre utenlandske forsterkninger til Gaddafi ble ikke tatt opp i rådet i denne sammenheng (Moynihan, 2011).

I sine avsluttende kommentarer uttaler FNs generalsekretær følgende: “Today’s measures are tough. In the coming days even bolder action may be necessary” (UNSC, 26.02.2011). Dette skulle vise seg å stemme. Knappe 20 dager senere var Gaddafis respons til resolusjonen ikke i samsvar med Sikkerhetsrådets krav, samtidig som opprøret ble mer organisert.

2.1.3 Opprøret organiseres

Innledningsvis er det sivilbefolkningen som gjennom massedemonstrasjoner overtar kontroll over byer i primært det østlige Libya. Etter hvert er det flere grupper som inngår i opprøret. En av disse gruppene er sammensatt av avhoppere fra den libyske hæren som har skiftet side til støtte for opprøret. Disse bidrar til å gi hurtig våpenopplæring til de sivile frivillige (Gillis, 2011). En annen gruppe er Libyan Islamic Fighting Group (IRISHTIMES.Com, 29.03.2011). Dette er en islamistisk gruppe som FN fordømte i oktober 2001 for sin tilknytning til al-Qaida (Security Council Committee, 23.08.2010). Med et økende antall aktører deltakende i opprøret mot Gaddafi ser flere opposisjonsledere et behov for å etablere en politisk overbygning som kan fronte opprøret overfor verdensopinionen.

Den 27. februar 2011 annonseres etableringen av det som senere blir kjent som det nasjonale overgangsrådet i Libya, The National Transitional Council of Libya (NTC) (Al Jazeera, 27.02.2011). Hensikten med rådet er ikke bare å gi opprøret et politisk ansikt, men det skal også koordinere motstanden mot Gaddafi og hans regime. Rådets erklæring fra den 5. mars 2011 understreker blant annet at NTC er det eneste legitime organ som representerer det libyske folk og dets stat (The Libyan Interim National Council, 05.03.2011). Frankrike er den første nasjonen som den 10. mars 2011 anerkjenner det libyske overgangsrådet som Libyas legitime ledere. Norge er noe mer avventende til situasjonen i Libya og anerkjenner NTC den 23. august 2011. Som en del av sin begrunnelse uttaler utenriksminister Jonas Gahr Støre: "Situasjonen i Libya har i løpet av de siste par dagene vært i rask endring. Gaddafi og hans regime kontrollerer en stadig mindre del av landet, og det er naturlig å trekke konsekvensene av at regimets dager snart er talte" (Utenriksdepartementet, 23.08.2011).

Initielt kan konflikten, slik den utviklet seg i siste halvdel av februar 2011, kategoriseres som en ikke-internasjonalt væpnet konflikt mellom staten Libya og væpnede grupperinger på libysk territorium. Dette endret seg med etableringen av NTC som det ansvarlige overordnede organ for opprørstyrkene. I henhold til andre tilleggsprotokoll, artikkel 1, nr. 1 i Genèvekonvensjonene kunne konflikten nå defineres som en borgerkrig. Med andre ord en væpnet konflikt mellom staten Libya og væpnede opprørstyrker som under en ansvarlig kommando utøver en slik kontroll over en del av dens territorium at det setter dem i stand til å utføre vedvarende og samordnede militære operasjoner (S. R. Johansen & Staib, 2009, s. 181).

2.1.4 Gaddafis respons

Gaddafi hadde helt siden han kom til makten ved et militærkupp i 1969 fryktet at hæren skulle kunne gjøre tilsvarende mot ham (Stenslie, 2004, s. 130). For å unngå dette rekrutterte Gaddafi menn fra egen stamme til elitestyrker som i hovedsak tjenestegjorde nær hovedstaden. Den ordinære hæren og politistyrkene, som var et mindre betrodd element i hans maktapparat, ivaretok kontrollen over befolkningen i de mer perifere strøk av landet. Etter å ha mistet kontrollen over deler av Libya til opprørerne i slutten av februar 2011, iverksatte Gaddafi en motoffensiv og forflyttet sine lojale styrker mot opprørerne. Det ble rapportert at både stridsvogner og kampfly ble benyttet for å slå ned opprøret (Viette, 2011). Resultatet av offensiven var at opprørerne for første gang siden revolusjonsstarten mistet terreng, og trusselen

---

mot spesielt byen Benghazi økte. Det så ikke ut som om Gaddafi hadde en intensjon om å etterkomme kravene beskrevet i FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1970, noe som ytterligere ble underbygget av hans offentlige taler. Tidlig i konflikten hadde Gaddafi uttalt at han ville be folket "rense Libya hus for hus" hvis ikke demonstrantene i gatene overgav seg (Nilsen, 2011b). Samtidig understreket han at han var villig til å kjempe til sin siste dråpe blod.

Etter at sikkerhetsrådsresolusjon 1970 var vedtatt, klaget Gaddafi på at verden ikke forstod det libyske styringssystemet, og han mente at utenlandske medier hadde misoppfattet situasjonen (Nilsen, 2011a). I denne sammenhengen poengterte han at Libyere ville dø i tusentall hvis USA eller andre utenlandske makter gikk inn i Libya. Disse uttalelsene kom samtidig som Gaddafis lojale styrker forberedte en motoffensiv mot opprørerne.

Samme dag som FNs sikkerhetsråd diskuterte ytterligere tiltak for å stoppe konflikten i Libya, hadde Gaddafis styrker nærmet seg Benghazi. I en radiotale denne dagen, rettet mot byens innbyggere, hevdet Gaddafi at: "We are coming tonight. You will come out from inside. Prepare yourselves from tonight. We will find you in your closets" (Kirkpatrick & Fahim, 2011). Kombinasjonen mellom Gaddafis uttalelser og handlinger utført av hans militære styrker var trolig med på å underbygge det tidspresset enkelte nasjoner i Sikkerhetsrådet opplevde i arbeidet med teksten som skulle utgjøre sikkerhetsrådsresolusjon 1973.

2.1.5 FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973

For å beskrive de prosesser som foregikk hos ulike nasjoner i forkant av vedtaket i Sikkerhetsrådet er den amerikanske diskusjonen illustrativ. I en artikkel utgitt av Rolling Stone den 13. oktober 2011 beskriver journalist Michael Hastings noe av den prosessen som foregikk i president Barack Obamas administrasjon i forkant av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973 (Hastings, 2011). Under diskusjonene som pågikk i slutten av februar og begynnelsen av mars måned, delte de involverte seg i to leire når det gjaldt synet på hvordan konflikten i Libya skulle håndteres. Den ene leiren refererte til den pågående amerikanske tilstedeværelsen i Afghanistan og Irak, og var derfor skeptiske til militær intervensjon i ytterligere et land. Den andre leiren så på Libya som en mulighet for å skape presedens for humanitære operasjoner, noe disse hadde skissert det siste tiåret. Deres standpunkt i saken var ikke hentet fra erfaringer i Afghanistan og Irak, men hadde sitt opphav i etnisk rensning på Balkan og i Rwanda på 1990-tallet. Denne gruppen mente dette var en periode hvor USA hadde feilet i sitt ansvar overfor andre land. Det

synes som om standpunktene til denne leiren til slutt hadde størst påvirkning på den amerikanske presidenten.

Også amerikanerne opplevde et tidspress for å handle. Om ettermiddagen den 15. mars 2011 ble president Obama forelagt ulike handlingsalternativ. I henhold til Michael Hastings artikkel skal Obamas respons ha vært: “You're telling me that Benghazi could be overrun this week, but you're not giving me any options that stop it. I want real options” (Hastings, 2011, s. 52). Deretter beordret Obama at det skulle utvikles nye planer som gikk lenger enn en flyforbudssone.

Senere samme kveld var debatten over, og presidenten gav ordre om at hans ambassadør i FN skulle arbeide “fremoverlent” for en resolusjon som ville gi autorisasjon for NATO til å angripe mål på bakken innenfor “all necessary measures”.

FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973 ble foreslått av Storbritannia, Frankrike og Libanon, med støtte fra USA (BBC News, 18.03.2011). I sin introduksjon av resolusjonen, poengterte den franske utenriksministeren Alain Juppé at situasjonen på bakken i Libya var mer alarmerende enn noensinne, spesielt sett i sammenheng med at tidligere frigjorte byer nå ble gjenerobret (UNSC, 17.03.2011). Videre sa han at det presserende behovet for å beskytte sivilbefolkningen hadde ført til utarbeidelsen av gjeldende resolusjon som autoriserte Den arabiske liga og de medlemsstater som ønsket å gjøre det, å treffe alle tiltak nødvendig for å beskytte områder som ble truet av Gaddafi-regimet. “We have very little time left – perhaps only a matter of hours” sa Juppé, og la til at hver time og dag som passerte “økte vekten” på det internasjonale samfunnets skuldre (UNSC, 17.03.2011).

Resolusjon 1973 ble vedtatt den 17. mars 2011 med ti nasjoner som stemte for, mens fem nasjoner avholdt seg fra å stemme. I hovedtrekk konstaterte resolusjonen at Libyas autoriteter ikke har rettet seg etter de krav som ble fremstilt i resolusjon 1970, men at situasjonen snarere hadde forverret seg med en opptrapping av voldshandlinger og store sivile tap (UNSC, 17.03.2011). Sikkerhetsrådet bestemte derfor at situasjonen i Libya fortsatt utgjorde en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet og autoriserte med henvisning til FN-paktens kapittel VII bruk av militærmakt i den grad det var nødvendig for å gjenopprette fred og sikkerhet. Autoriseringen av “all necessary measures” var knyttet direkte til beskyttelse av sivile og opprettholdelsen av en flyforbudssone.

Når det gjelder beskyttelse av sivile beskriver resolusjonen under paragraf 4 følgende:

Authorizes Member States that have notified the Secretary-General, acting nationally or through regional organizations or arrangements, and acting in cooperation with the Secretary-General, to take all necessary measures, notwithstanding paragraph 9 of resolution 1970 (2011), to protect civilians and civilian populated areas under threat of attack in the Libyan Arab Jamahiriya, including Benghazi, while excluding a foreign occupation force of any form on any part of Libyan territory, and requests the Member States concerned to inform the Secretary-General immediately of the measures they take pursuant to the authorization conferred by this paragraph which shall be immediately reported to the Security Council (UNSC, 17.03.2011, paragraf 4).

Dette kan håndheves av medlemsland eller organisasjoner som handler i samarbeid med FNs generalsekretær, og som holder han informert om hvilke tiltak som iverksettes.

Opprettelsen og håndhevelse av flyforbudssonen beskrevet i resolusjonen skulle nekte all flyving utført av det libyske luftforsvaret i den hensikt å øke beskyttelsen av sivilbefolkningen. Dette som en konsekvens av de rapporter som hadde fremkommet om at Gaddafi benyttet luftstyrker for å beskytte egen befolkning. Når det gjaldt de øvrige punktene i resolusjonen omfattet disse håndhevelse av våpenembargo mot Libya samt en forsterkning av de tiltak som tidligere var beskrevet i resolusjon 1970.

Det synes å være stor enighet om hensikten med resolusjonen blant medlemslandene som stemte for. Dette oppsummeres med den amerikanske representanten Susan Rice sin konstatering etter avstemmingen: "The Council's purpose is clear: to protect Libyan civilians" (UNSC, 17.03.2011).

Når det gjelder de fem nasjonene som avholdt seg fra å stemme, argumenterte disse for et ønske om en mer fredelig løsning og advarte mot mulige utilsiktede konsekvenser som en væpnet intervensjon kunne medføre. Den russiske representanten Vitaly Churkin poengterte at arbeidet med resolusjonen ikke samsvarte med normal praksis i Sikkerhetsrådet (UNSC, 17.03.2011). Videre fant han at flere spørsmål var ubesvart, herunder hvordan resolusjonen skulle håndheves, av hvem og hvilke begrensninger engasjementet hadde?

Sikkerhetsrådsresolusjon 1973 er den første i Sikkerhetsrådets historie som åpner for militær inngripen mot en regjering for å støtte opp om sivilbefolkningen. To dager etter vedtaket ble handling satt bak ord og de første bombene sluppet over Libya.

2.2 Tolkning av mandatet

Et mandat er både et rettslig grunnlag for bruk av militærmakt på det aktuelle territoriet og fastsetter grunnleggende mål og hensikt med en operasjon (S. R. Johansen & Staib, 2009, s. 146). Det offisielle målet med sikkerhetsrådsresolusjon 1973 var å stoppe overgrepene mot sivilbefolkningen, med den hensikt å legge forholdene til rette for å finne en politisk fredelig og varig løsning på konflikten. Men hvordan dette skulle oppnås kan tolkes på ulike måter. Utformingen av et mandat skjer i spenningsfeltet mellom jus og politikk og vil derfor preges av et kompromiss mellom de ulike medlemslandene i Sikkerhetsrådet. Tolkningen av hvilket handlingsrom mandatet ga i forhold til utøvelse av militærmakt i denne sammenheng kan derfor variere mellom ulike nasjoner og organisasjoner.

Anvendelse av militærmakt er politikk. De politiske målsettingene er alltid overgripende for en militær operasjon eller kampanje. Den politiske rammen har både en nasjonal og en internasjonal dimensjon. Nasjonalt utformes de politiske målsettingene ved avveininger mellom en rekke ulike hensyn, som hjemlig opinion, opposisjon og media. Internasjonalt, under gjennomføring av multinasjonale operasjoner, skal flere nasjoners interesser og målsettinger ivaretas, noe som innebærer at målene som gis for maktanvendelsen ofte er preget av kompromisser (Forsvarsstaben, 2007, s. 30).

Disse ulike interessene kan ha bidratt til at uttalelser fra de ledende nasjonene, som i dette tilfellet skulle håndheve mandatet, ga grobunn for kritikk, fordi både den nasjonale og internasjonale dimensjonen skulle håndteres. Tilsvarende utfordring stod norske myndigheter overfor når målsettingen for det norske bidraget skulle beskrives.

2.2.1 Ulike ledende nasjoners tolkning (USA, Frankrike og Storbritannia)

“Libya’s Pathway to Peace” er tittelen på en kronikk skrevet av statslederne for USA, Storbritannia og Frankrike en knapp måned etter at sikkerhetsrådsresolusjon 1973 ble vedtatt. Kronikken stod på trykk i de tre avisene International Herald Tribune, Le Figaro og The New York Times den 14. april 2011 (Obama, Cameron, & Sarkozy, 2011). I kronikken skriver Frankrikes president Nicolas Sarkozy, Storbritannias statsminister David Cameron og USAs president Barack Obama blant annet følgende: “Even as we continue our military operations today to protect civilians in Libya, we are determined to look to the future. We are convinced that better times lie ahead for the people of Libya, and a pathway can be forged to achieve just that”

(Obama, et al., 2011). Videre i kronikken begrunnes årsakene til at det internasjonale samfunnet måtte reagere, og at de militære operasjonene så langt har beskyttet titusener av liv mot Gaddafis overgrep.

Når det gjelder tolkning av FN-mandatet sier de følgende: “Our duty and our mandate under U.N. Security Council Resolution 1973 are to protect civilians, and we are doing that. It is not to remove Gaddafi by force. But it is impossible to imagine a future for Libya with Gaddafi in power” (Obama, et al., 2011). Videre skriver de at: “There is a pathway to peace that promises new hope for the people of Libya – a future without Gaddafi...” (Obama, et al., 2011). Denne veien, hevder de, starter med at alle voldshandlinger stoppes, og at Gaddafi-regimets styrker returnerer til sine garnisoner.

Når det gjelder varigheten og målsettingen med de militære operasjonene sier de følgende: “However, so long as Gaddafi is in power, NATO must maintain its operations so that civilians remain protected and the pressure on the regime builds” (Obama, et al., 2011). Dette utsagnet samsvarer godt med hva som var situasjonen da NATO bestemte seg for å avslutte de militære operasjonene mot Libya. Dagen etter at Gaddafi ble drept, annonserte det nordatlantiske råd sin foreløpige beslutning om å avslutte Operation Unified Protector den 31. oktober 2011.

2.2.2 Den norske politiske prosessen fram til bidraget

I en pressemelding fra regjeringen dagen etter at FNs sikkerhetsråd hadde vedtatt resolusjon 1970 understreket utenriksminister Jonas Gahr Støre at Norge støttet vedtaket. Han uttalte blant annet at: “Det er avgjørende at det internasjonale samfunnet nå trapper opp innsatsen for å stanse volden, gjeninnføre respekten for menneskerettighetene og stille overgriperne til ansvar” (Utenriksdepartementet, 27.02.2011). Utenriksministeren peker også på at vedtaket skjer på bakgrunn av ferske rapporter om grove og systematiske brudd på menneskerettighetene, blant annet vilkårlige drap og arrestasjoner, bruk av skarpe skudd mot fredelige demonstranter, forvaring og tortur av opposisjonen, bruk av utenlandske leiesoldater samt økte flyktningestrømmer og manglende tilgang for humanitære aktører. Senere samme dag tok Støre til orde for at Muammar Gaddafi og hans regime burde gå av som en konsekvens av dets handlinger overfor egen befolkning (DN, 28.02.2011).

Budskapet om at Gaddafis regime raskt burde konkludere med at det måtte gå av gjentas i utenriksministerens innlegg i FNs menneskerettighetsråds 16. sesjon i Genève den 28. februar 2011 (Utenriksdepartementet, 28.02.2011). I sitt innlegg berømmer Støre Sikkerhetsrådet for å ha demonstrert evne til å reagere raskt og sende et klart budskap om at den hensynsløse bruk av vold mot fredelige demonstranter i Libya er helt uakseptabelt. Avslutningsvis, i den delen av innlegget som omhandler situasjonen i Libya, legger han til: “I urge the UN Security Council to start reflecting on how the international community can step in and assure the rights of the people – and the future prospects of stability and democracy” (Utenriksdepartementet, 28.02.2011). I hvilken grad utenriksministeren her så for seg en militær intervensjon er usikkert. Av opposisjonen på Stortinget ble den norske regjeringen anklaget for å ha motarbeidet FNs arbeid med å få til et FN-mandat for en flyforbudssone over Libya (Erna Solbergs Blogg, 18.03.2011).

I Stortingets spørretime den 16. mars 2011 svarte utenriksministeren på spørsmål vedrørende Norges standpunkt i arbeidet med en ny sikkerhetsrådsresolusjon. (Stortinget, 16.03.2011). På spørsmål om Norges holdning til innføring av en flyforbudssone svarer Støre blant annet følgende: “Vi har vært kritiske til en lettvinnt innføring av en flyforbudssone som ikke henger sammen med hvilken politikk man er villig til å gjennomføre, hvem som skal gjennomføre den, og hvilket mandat som skal ligge til grunn, nemlig et FN-mandat” (Stortinget, 16.03.2011, s. 2951). Han minner også om at intervensjonen i Irak på mange måter begynte med en flyforbudssone. Videre sier Støre at: “...fra norsk side vil vi selvfølgelig respektere og stille opp og støtte en enighet i FNs sikkerhetsråd, også om den skulle inneholde en flyforbudssone. Men vi har vært blant dem som har funnet grunn til å advare” (Stortinget, 16.03.2011, s. 2951). Flere av spørsmålene som stilles til utenriksministeren denne dagen antyder at flere av stortingsrepresentantene er av den oppfatning at det er tidskritisk å handle for å unngå store tap av sivile liv i Libya.

Dagen etter at Sikkerhetsrådet vedtar resolusjon 1973, og to dager etter spørretimen, annonserer regjeringen i en pressemelding Norges støtte til vedtaket. Støre poengterer at vedtaket autoriserer angrep mot bakkemål, noe som vil gi en bedre effekt enn en flyforbudssone alene (Utenriksdepartementet, 18.03.2011). Forsvarsminister Grete Faremo sier: “Norge vil nå sammen med våre allierte vurdere om og hvordan NATO eventuelt skal bidra til å følge opp FNs vedtak. NATO har allerede satt i gang en slik planlegging og vi må nå se hvilke ressurser NATO har behov for i denne sammenhengen, og hva Norge kan bidra med” (Utenriksdepartementet,

---

18.03.2011). Svaret på hva Norge kom til å stille med ble gitt av statsministeren den påfølgende dag.

Den 19. mars deltok Norges statsminister Jens Stoltenberg på et toppmøte om Libya i Paris. Møtet var sammenkalt av den franske presidenten. Deltakerne inkluderte representanter fra Den afrikanske union, EU, FN, Den arabiske liga samt høytstående representanter fra stater som ønsket å gi sin støtte til gjennomføringen av resolusjonen (Den franske ambassade i Oslo, 19.03.2011). Før avreise hadde regjeringen blitt enig om at Norge kunne bidra med kampfly i en eventuell militær intervensjon (P. A. Johansen, 2011). I sitt innlegg på toppmøtet uttalte Stoltenberg blant annet: “Gaddafi møtte fredelige demonstranter med brutalitet. En leder som fører krig mot sitt eget folk, har mistet sin legitimitet. Vi krever derfor at oberst Gaddafi går av øyeblikkelig” (Statsministerens kontor, 19.03.2011). Videre påpekte han at tiden var inne for å handle samt at mens dette møtet pågikk ble relevante kapasiteter fra Luftforsvaret, inklusive seks kampfly, klargjort. Disse nevnte kapasiteter deployerte fra Norge to dager senere og skulle snart inngå i operasjonene over Libya.

2.2.3 Norges tolkning av mandatet (1973)

Den formelle beslutningen om at Norge skulle delta med militære styrker i operasjonene over Libya ble truffet i ekstraordinært statsråd ved kongelig resolusjon. Forsvarsminister Grete Faremo kommenterte gangen i beslutningsprosessen på følgende måte: “Det var i regjeringsskonferanse 21. mars, Stortinget ble konsultert via den utvidede utenrikskomiteen 22. mars, deretter var det et ekstraordinært statsråd 23. mars” (Rønneberg, 2011). Hva de militære styrkene skulle bidra med, kom til uttrykk gjennom redegjørelser i Stortinget av ledende regjeringsmedlemmer etter at styrkene hadde deployert.

I sin redegjørelse om norsk oppfølging av FNs sikkerhetsrådsresolusjoner 1970 og 1973 den 29. mars 2011 poengterte statsminister Jens Stoltenberg at formålet med bruk av makt var tydelig uttrykt i Sikkerhetsrådets vedtak: “Det handler om beskyttelse av sivile. Resolusjonen åpner for bruk av “alle nødvendige midler” for å beskytte sivilbefolkningen” (Statsministerens kontor, 29.03.2011).

I en oppfølging av statsministerens redegjørelse gir utenriks- og forsvarsministeren den 09. mai 2011, en mer utfyllende beskrivelse av hva som ligger i mandatet med tanke på beskyttelse av

sivilbefolkningen. Utenriksminister Jonas Gahr Støre understreker følgende: “FNs mandat går kun på beskyttelse av sivile, ikke å bistå militære styrker med regimeendring. Dette forholder vi oss selvsagt strengt til” (Utenriksdepartementet, 09.05.2011). Videre sier han at Norge legger vekt på at gjennomføringen skjer i tråd med resolusjonens ordlyd, og at de militære operasjonene ikke utvides ut over de rammer mandatet setter.

Dette indikerer at militære operasjoner som direkte støtter opprørsstyrkene i deres kamp for å kaste Gaddafi, vil være en utvidelse av mandatet som ikke er forenlig med Norges tolkning. Videre sier utenriksministeren at både NATO og den internasjonale kontaktgruppen for Libya er enige om at Gaddafi har mistet all legitimitet og må gå av. Men dette ligger ikke i mandatet, for som Støre sier: “Sikkerhetsrådets mandat omfatter ikke regimeendring påtvunget utenfra. En eventuell endring av styresett og regime i Libya må komme som et resultat av internt folkelig press i Libya” (Utenriksdepartementet, 09.05.2011).

Forsvarsminister Grete Faremo poengterer også dette i sitt innlegg. Hun sier at: “NATOs mandat er det samme som mandatet til Odyssey Dawn: Håndhevelse av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973, som åpner opp for bruk av alle nødvendige midler for beskyttelse av sivile i Libya, med unntak av okkupasjonsstyrker på libysk territorium” (Forsvarsdepartementet, 09.05.2011). Videre peker Faremo på at regjeringen deler et tilnærmet samlet verdenssamfunns vurdering av at Gaddafi har mistet all politisk legitimitet. Men hun understreker også: “... at dette ikke er det samme som at NATO går inn med militære virkemidler for aktivt og målrettet å besørge et regimeskifte i Libya. Det gjør vi ikke. Gaddafi selv er ikke et legitimt mål” (Forsvarsdepartementet, 09.05.2011).

“Situasjonen i Libya er etter krigens folkerett definert som en internasjonal væpnet konflikt der koalisjonsstyrkene deltar på vegne av sine stater, som etter krigens folkerett er å anse som parter i den væpnede konflikten med Libya” (Forsvarsdepartementet, 2011). Norges tolkning av mandatet, når det gjelder anvendelse av militærmakt, er uomtvistelig rettet mot beskyttelse av sivile. I de overordnede rettslige rammebetingelser gitt av forsvarsdepartementet presiseres det hvem militærmakt kan anvendes mot: “Trusselen mot sivilbefolkningen er primært manifestert ved den libyske stat og Gaddafi-regimets militære styrker” (Forsvarsdepartementet, 2011). Videre påpekes det her at resolusjonen stiller som vilkår for bruk av militærmakt at denne utøves for å beskytte sivile eller sivilbefolkede områder i Libya. Annen offensiv bruk av makt er ikke hjemlet for å beskytte sivile.

2.2.4 Norsk målsetting for militært bidrag

Det norske militære bidraget kom som en respons på en situasjon hvor norske myndigheter mente at konsekvensene av å ikke handle kunne ha blitt katastrofale for sivilbefolkningen i Libya (Utenriksdepartementet, 09.05.2011). Oppdraget til det norske bidraget på seks F-16 kampfly var å delta i operasjonene for gjennomføringen av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973 (Kongelig resolusjon av 23.03.2011). Dette skulle gjøres som en del av en internasjonal koalisjonsstyrke som i første omgang var ledet av USA, før NATO overtok. Målsettingen var å beskytte sivilbefolkningen i Libya mot overgrep, men samtidig uten å bistå militære styrker med regimeendring. Det var også viktig å sørge for norsk innsyn i og kontroll med de oppdrag de norske styrkene skulle gjennomføre. Dette for å ivareta norske krav, herunder at norsk lov og norske folkerettslige forpliktelser ble lagt til grunn gjennomføringen av operasjonene (Kongelig resolusjon av 23.03.2011). Videre skulle bidraget ha offiserer i posisjoner som kunne hindre norske styrkebidrag i å gjennomføre oppdrag som var i strid med norske forpliktelser og begrensninger. Et eksempel på disse begrensningene var ved bruk av menneskelige skjold. Disse skulle betraktes som beskyttede sivile, selv om de etter omstendighetene kunne antas å være frivillige og dermed ikke være beskyttet av folkeretten (Forsvarsdepartementet, 2011).

Det norske bidraget hadde i utgangspunktet ingen definert slutttilstand å forholde seg til. Vilklårene for et opphør av de militære operasjonene ble først vedtatt på NATOs utenriksministermøte i midten av april (Utenriksdepartementet, 09.05.2011). Ingen av disse tre vilklårene var oppfylt da Norge valgte å trekke tilbake kampflyene etter over fire måneder med operasjoner².

2.3 To ulike tolkninger på bruk av militærmakt for å beskytte sivile i Libya

I FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973, paragraf 4, gis det fullmakt til å iverksette alle nødvendige tiltak for å beskytte sivile og sivilt befolkede områder som trues av angrep i Libya, inklusive byen Benghazi (UNSC, 17.03.2011). Dog uteslutter resolusjonen eksplisitt enhver form for utenlandsk okkupasjonsstyrke på noen som helst del av libysk territorium. Denne utelukkelsen

---

² Disse tre vilklårene er beskrevet i kapittel 3.3.1.

ser ut til å være en melding til de arabiske nasjoner om at en tilsvarende situasjon som invasjonen av Irak i 2003 ikke er aktuell (BBC News Africa, 2011). Det militære maktmiddel som vil kunne benyttes for å beskytte sivile vil derfor i hovedsak være luftmakt. Beslutningen om bruk av luftmakt har i seg selv ikke vært grunnlag for uenighet når det gjelder mandatets handlingsrom. Det som har skapt splid, er synet på hvordan luftmakt kan anvendes uten at det bryter med mandatet.

Mandatet gir rom for tolkninger, og spesielt innenfor tre områder. Dette er for det første hvem som skal beskyttes. En sivil person er i henhold til Genèvekonvensjonene, første tilleggsprotokoll artikkel 50, enhver person som ikke er definert som en del av de væpnede styrkene. Det er kun de som ikke er sivile, det vil si de stridende, som er lovlige mål (S. R. Johansen & Staib, 2009, s. 190-191). Stridende er de som er organiserte, væpnede grupper under ansvarlig kommando av en av konfliktens parter. Stridende er kun lovlige mål så lenge de kan ta del i striden. Dette innebærer at stridende er lovlige mål til de eventuelt overgir seg, eller blir satt ut av kampen på grunn av skade, sykdom eller lignende. Når sivile personer tar direkte del i strid, mister personen sin sivile immunitet mot angrep så lenge den direkte deltakelsen pågår. Om man er med i en organisert væpnet gruppe som stridende personell, er det alminnelig antatt at man kontinuerlig er et lovlig mål inntil man avslutter virksomheten. Dette indikerer at det er mulig å skille mellom sivile i Libya og opprørere som fører en væpnet kamp mot Gaddafi-regimets styrker. Etter hvert som opprøret ble bedre organisert kan dette skillet fremkomme tydeligere enn i de innledende faser av konflikten. Det er derfor mulig å hevde at opprørerne i Libya ikke faller inn under Genèvekonvensjonens definisjon av sivile, og opprørerne har derfor ikke krav på beskyttelse i henhold til sikkerhetsrådsresolusjon 1973. En nøktern innskrenkende tolkning av mandatet vil forholde seg til sistnevnte under hele konflikten. Men en mer robust tolkning vil kunne hevde at i de tilfeller det ikke er mulig å skille mellom opprørere og sivile, vil alle som trues beskyttes. Slike tilfeller synes mer fremtredende tidlig i konflikten. Etter hvert som opprørerne ble bedre organisert samt i stand til å gjennomføre koordinerte offensive operasjoner, er det vanskelig å hevde at disse opprørsstyrkene under ledelse av det nasjonale overgangsrådet (NTC) i Libya, faller inn under den kategorien som har krav på samme grad av beskyttelse som sivilbefolkningen i henhold til mandatet.

Det andre området for fortolkning omhandler hvem det skal beskyttes mot. I et intervju med Aftenposten den 21. oktober 2011 uttalte en av de norske offiserene som hadde vært norsk representant ved NATOs hovedkvarter for luftoperasjoner i Italia følgende: "Mandatet har blitt

---

tolket ulikt i ulike deler av verden, men i NATO har det vært ganske klart at de man har sett at utgjør en trussel mot sivilbefolkning, har vært Gaddafi-lojale styrker” (Staveland, 2011a). Grunnlaget for mandatet er basert på Gaddafis ord og handlinger, og det er dermed naturlig at militærmakt blir benyttet for å hindre hans styrker i å angripe sivilbefolkningen. Likevel er det et spørsmål om hva som er militært nødvendig å angripe. I henhold til prinsippet nedfelt i St Petersburg-deklarasjonen av 1868, er det eneste legitime mål for stater i krig å svekke fiendens styrker. For å oppnå dette formålet er det tilstrekkelig å få flest mulig personell ute av stand til å kjempe (S. R. Johansen & Staib, 2009, s. 183). Dette er en regel i krigens folkerett som kan innsnevres i et FN-mandat, som for tilfellet Libya, men også i form av innskrenkende engasjementsregler.

En nøktern innskrenkende tolkning av mandatet vil være å hevde at militære mål vil være den delen av Gaddafis militære styrker som utgjør en direkte trussel mot sivile og sivilt befolkede områder. Det må altså være en viss nærhet i tid og rom, hvor det gjøres en vurdering av den enkelte situasjon i forhold til styrkenes bevegelser og antatte intensjon. Et eksempel på en slik situasjon fra midten av mars 2011, er når byen Benghazi står overfor en trussel utgjort av en kombinasjon av Gaddafis uttalelser og troppeforflytninger mot byen. Spørsmålet er altså hvor nærliggende trusselen må være før man kan angripe. Selv om dette er et skjønsspørsmål, er det relativt entydig når en overhengende trussel foreligger.

En mer robust tolkning av mandatet vil argumentere for at Gaddafi og hele hans militære organisasjon er lovlige mål. Dette vil dermed inkludere de som gir ordre om overgrep, samt de som planlegger og tilrettelegger for utførelsen av denne type handlinger. Bruk av militærmakt kan dermed rettes ikke kun mot de styrker som utgjør en direkte trussel mot sivilbefolkningen, men også mot enkeltindivider, kommandoplasser, militærleire, ammunisjonslagre, militær infrastruktur og lignende i hele Libya. Dette vil være lovlige mål i henhold til krigens folkerett, men det er altså diskutabelt om dette er i henhold til mandatet, og man må sverge til en robust tolkning for å mene det. De som skriver under på en slik tolkning må derfor argumentere for at Gaddafis militære organisasjon er rettet inn mot å angripe sivile. Enhver reduksjon av Gaddafis militære styrkers evne og vilje vil dermed være et nødvendig tiltak for å beskytte sivilbefolkningen i Libya. En slik tolkning vil også kunne innbefatte at Gaddafi i egenskap av hans funksjon og rolle som militær leder var et lovlig mål. Dette siste punktet var debattert under konflikten, men det rådende synet var at Gaddafi ikke var et legitimt mål. NATO meddelte etter

Gaddafis død følgende: “As a matter of policy, NATO does not target individuals” (NATO, 21.10.2011).

Like fullt utelukket ikke mandatet beskyttelse av sivile mot overgrep begått av andre aktører. I en bekymringsmelding fra FNs høykommissær for flyktninger den 26. august 2011, vises det til et behov for å beskytte sivile som trues av opprørsstyrkene (UNHCR, 26.08.2011). Etter hvert som opprørerne erobret områder som tidligere var kontrollert av Gaddafis styrker, ble spesielt subsahariske afrikanere utsatt for gjengjeldelsesangrep. Det er således mulig å argumentere for at mandatet ga rom for bruk av militærmakt mot opprørerne i de tilfeller hvor disse utsatte sivilbefolkningen for fare. En slik tolkning står i samsvar med NATOs egne utsagn da alliansen tok over ansvaret for operasjonene. Oana Lungescu, senior talskvinne for organisasjonen, understreket at NATO ville handle, fordi oberst Gaddafis styrker angrep libyske sivile, inkludert beskytning av byer med artilleri. I sammenheng med dette understreket hun også følgende: “If the rebels do likewise, the organization will move to stop them, too, because the United Nations Security Council resolution applies to both sides” (Shanker & Savage, 2011).

Den tredje tvetydigheten i mandatet omhandler den delen i resolusjonen som uteslutter eksplisitt enhver form for utenlandsk okkupasjonsstyrke på noen som helst del av libysk territorium. Okkupasjon er beskrevet i landkriksreglementet fra 1907, artikkel 42: “Territory is considered occupied when it is actually placed under the authority of the hostile army. The occupation extends only to the territory where such authority has been established and can be exercised” (ICRC). I mangel av indikasjoner på at Sikkerhetsrådet har lagt noe annet i begrepet okkupasjon er det naturlig å holde seg til landkriksreglementets definisjon. Når det gjelder FN-resolusjoner er det imidlertid mye politikk inni tolkningen, og president Obama understreket flere ganger at amerikanske bakkesoldater ikke skulle inn i Libya (NTB, 20.04.2011). Dette kan tolkes som et signal på politiske begrensninger. En nøktern innskrenkende tolkning av mandatet vil tilsvarende kunne hevde at mandatet ikke hjemlet bruk av bakkestyrker i Libya.

Mandatet åpnet likevel for at det er mulig å benytte soldater på bakken i Libya, så lenge disse ikke fysisk besatte et landområde og utøvde noen form for okkupasjon. En mer robust tolkning av mandatet kan hevde at slik anvendelse av bakkestyrker ikke er en okkupasjon, slik det er beskrevet i landkriksreglementet. Dog måtte anvendelse av denne type styrker knyttes opp i mot beskyttelse av sivile. Tiltak på bakken iverksatt for å bedre sivilbefolkningens beskyttelse mot

overgrep lokalt i Libya, ville være innenfor mandatet gitt en robust tolkning. Men tiltak rettet mot å bedre stridsevnen til opprørerne vil ligge utenfor mandatet.

Mandatet gitt i sikkerhetsrådsresolusjon 1973 ga følgelig rom for tolkning i forhold til anvendelse av militærmakt. Den største forskjellen i tolkningen synes å være hva som defineres som et militært nødvendig mål. En nøktern innskrenkende tolkning vil vurdere dette i forhold til handlinger som utgjør en direkte trussel mot sivile og sivilt befolkede områder. Mens en robust tolkning vil vurdere hele Gaddafis militære organisasjon som et militært mål, dersom det sannsynliggjøres at denne er innrettet mot systematisk overgrep overfor sivilbefolkningen.

Det som det derimot syntes å være en stor grad av enighet om var at mandatet ikke hjemlet bruk av militærmakt for å fremskaffe en regimeendring i Libya. Dette innebar at støtte til opprørerne, enten i form av angrep ført gjennom luften eller bistand til personell på bakken, kunne vurderes som et brudd på mandatet.

3. Militære operasjoner over Libya

I forrige kapittel beskrev jeg hendelsene som beredte grunnen for FNs sikkerhetsresolusjon 1973, og forløpet som ledet til bruk av norsk militærmakt i operasjonene over Libya 2011, herunder den norske politiske målsetting for deltakelsen i operasjonene.

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for utførelsen av de militære operasjonene Norge deltok i, som en del av den multinasjonale styrken. Innledningsvis vil jeg se på hvordan luftmakt kan anvendes for å beskytte sivile med utgangspunkt i relevante NATO-doktriner og luftmaktsteori. Deretter vil jeg beskrive de to operasjonene Norge deltok i, henholdsvis Operation Odyssey Dawn og Operation Unified Protector. I siste del av kapittelet plasserer jeg det norske militære bidraget til operasjonene over Libya innenfor de respektive operasjonene. Her vil jeg vektlegge ivaretagelsen av nasjonal kontroll innenfor rammen av de multinasjonale koalisjonsoperasjonene.

3.1 Hvordan kan luftmakt anvendes for å beskytte sivile?

I sitt foredrag på Luftmaktseminaret 2012 vedrørende Forsvarets Operative Hovedkvarter (FOH) sin rolle under operasjonene over Libya, sa generalmajor Morten Haga Lunde at FOHs tolkning og forståelse av mandatet fra Sikkerhetsrådet var at det bestod av tre hovedoppgaver. Disse var å beskytte sivilbefolkningen, etablere en flyforbudssone og etablere en embargo. Videre understreker han at: "De to siste oppgavene er rimelig enkle å gjennomføre med militære midler, den første er meget utfordrende" (Lunde, 01.02.2012).

Anvendelse av militærmakt er politikk, og de politiske målsettingene er alltid overgripende for en militær operasjon. Det er vanlig å operere med fire operasjonsnivåer når det gjelder anvendelse av militærmakt. Disse er det politiske, det militærstrategiske, det operasjonelle og det taktiske nivå. Det er det operasjonelle nivå som utgjør bindeleddet mellom politisk/militærstrategisk nivå og taktisk nivå. Her ligger ansvaret for å operasjonalisere politiske mål til gjennomførbare planer (Forsvarsstaben, 2007, s. 30-32). Det er med andre ord dette nivået som skal håndtere utfordringen med å sørge for at det er samsvar mellom politiske målsettinger og utførelsen av militær operasjoner. For konflikten i Libya handlet, slik jeg ser det, denne utfordringen om å anvende luftmakt for å beskytte sivilbefolkningen, uten aktivt og målrettet å besørge et regimeskifte. Beskyttelse av sivilbefolkningen var derfor den viktigste rettesnor med

---

tanke på utvikling av et operasjonskonsept for luftkampanjen samt hvilke aktiviteter det skulle fokuseres på. Bruk av luftmakt, som all annen militærmakt, gir ulike muligheter og begrensninger i forhold til hvilke mål som kan oppnås.

3.1.1 Design av operasjonskonsept

NATOs planleggingsverktøy for krisehåndtering inneholder seks faser (SHAPE, 2010).

Verktøyet har til hensikt å understøtte parallell planlegging for de ulike operasjonsnivåene, fra strategisk til taktisk nivå. Riktignok vil det være en viss faseforskyvning da underliggende nivå er avhengig av initiering og føringer fra overliggende nivå. For den militære sjef på operasjonelt nivå, vil et av produktene som produseres i planleggingsprosessens fase tre være design av et operasjonskonsept (SHAPE, 2010, s. 4-31). Et slikt design har til hensikt å visualisere hvordan den militære kampanjen er planlagt å utfolde seg, og vil således understøtte videre detaljplanlegging av operasjonene (NATO, 2010, s. 5A-1). I utarbeidelsen av dette produktet er det derfor spesielt tre grunnleggende faktorer som må fastsettes. Disse er slutttilstand, målsetting og tyngdepunkt.

Slutttilstand er i henhold til NATOs doktrine: “The political and/or military situation to be attained at the end of an operation, which indicates that the objective has been achieved” (NATO, 2010, s. 5A-1). En beskrivelse av denne situasjonen bør ifølge doktrinen være etablert før den militære operasjonen iverksettes. Forståelsen av hva slutttilstanden innebærer er et avgjørende element i enhver plan. Uten denne forståelsen vil videre planlegging mangle retning. Alle aktiviteter innen en operasjon bør avdømmes mot det bidrag de har i forhold til å nå den definerte slutttilstand. FN beskrev hva de ønsket å oppnå i sin sikkerhetsrådsresolusjon 1973, og dette burde være utgangspunktet for den slutttilstand som senere ble definert i de påfølgende militære operasjonene over Libya. Like fullt kunne denne tilstanden være vanskelig både å beskrive, fortolke og måle oppnåelsen av. Slutttilstanden vil derfor stå i sterk relasjon til de etablerte målsettingene (Hæren, 2010, s. 27).

Målsetting med den militære operasjonen utledes fra definert slutttilstand, og en eller flere målsettinger defineres på alle operasjonsnivå. På operasjonelt nivå er målsetting definert som: “a clearly defined and attainable goal, to be achieved by a campaign that will contribute decisively to the strategic outcome” (NATO, 2010, s. 5A-1). Målsettinger skal med andre ord klarlegge hensikten med operasjonen og hva som skal oppnås. En målsetting er noe som virkeliggjøres for

at sluttstanden skal nås (Hæren, 2010, s. 28). Da en definert sluttstand er besluttet politisk, kan denne endres i løpet av en operasjon. Som en følge av dette, vil også målsettingene på de ulike operasjonsnivå måtte revurderes. I operasjonsdesignet visualiseres oppnåelse av disse målsettingene ved å ramme motstanderens tyngdepunkt (SHAPE, 2010, s. 4-45).

Et tyngdepunkt er definert som de: “characteristics, capabilities or localities from which a nation, an alliance, a military force or other grouping derives its freedom of action, physical strength or will to fight” (NATO, 2010, s. 5A-1 - 5A-2). Et tyngdepunkt er dermed det element hos motstanderens totale kapasitet eller system, som mest motstår oppnåelsen av NATO-alliansens sluttstand. Dersom tyngdepunktet beseires eller nøytraliseres, vil dette i henhold til doktrinen uunngåelig føre til oppnåelse av NATOs etablerte målsettinger. Tyngdepunkt eksisterer på alle operasjonsnivå, og det kan være mer enn ett på hvert nivå. I operasjonsplanleggingen gjennomføres det tyngdepunktsanalyse for alle relevante aktører, inkludert egen organisasjon. Dette for å avdekke egne sårbarheter som må beskyttes overfor en motstander. På strategisk nivå er tyngdepunktet normalt ledere og befolkning som ikke har til hensikt å gi opp. Tyngdepunktet blir mer og mer en fysisk styrke jo lavere man kommer på taktisk nivå (Hæren, 2010, s. 40). For konflikten i Libya er det gode grunner til å definere Gaddafi som et strategisk tyngdepunkt, selv om han ikke kunne angripes direkte. Uttalelser fra ulike politiske statsledere samt NATO, hadde som nevnt gjort det klart at han ikke var et legitimt mål. For å nøytralisere et slikt tyngdepunkt vil det derfor i teorien være naturlig å benytte en indirekte tilnærming.

3.1.2 Luftmaktens muligheter i Libya

Luftstyrkenes grunnleggende egenskaper er høyde, hastighet og rekkevidde. Høyde kombinert med avanserte sensorsystemer gir et unikt overblikk. Hastighet og rekkevidde gir evne til å bevege seg over store avstander, til et hvilket som helst sted, i løpet av minutter eller timer. Luftstyrker kan skape virkning over store avstander, eller hurtig være til stede for å observere i et bestemt område (Forsvarsstaben, 2007, s. 117-118).

For å utnytte disse egenskapene, må bruken av luftstyrkene omsettes i handlinger som bidrar til å oppnå de gitte målsettinger. I NATOs *Allied Joint Doctrine for Air and Space Operations* beskrives ulike kjerneaktiviteter for bruk av luftmakt. De aktiviteter som er relatert til operasjonene som skulle gjennomføres over Libya er kontraluftoperasjoner, strategiske angrep og luftmaktens bidrag til landoperasjoner (NATO, 2009, s. 1-5 - 1-8).

Hensikten med kontraluftoperasjoner er å oppnå en ønsket, eller den nødvendige grad av kontroll med luftrommet, gjennom å ødelegge eller degradere fiendens luftmaktskapasitet. Dette vil øke egne styrkers handlefrihet, samtidig som det reduserer deres sårbarhet for deteksjon og angrep (NATO, 2009, s. 1-6). Denne type aktivitet vil i de fleste konflikter også være den innledende fasen i en militær operasjon. For som Warden uttrykker det: “Air superiority is a necessity. Since the German attack on Poland in 1939, no country has won a war in the face of enemy air superiority” (Warden & Donnelly, 2000, s. 10). Dog kan dette utsagnets gyldighet diskuteres, spesielt i strid mot irregulære styrker. Kontraluftoperasjoner er ikke et mål i seg selv, men har til hensikt å hindre motstanderen i å utnytte sin luftmakt, og sikre utnyttelsen av egen luftmakt slik at de overordnede mål oppnås (Forsvarets Stabsskole, 2002, s. 42). Tradisjonelt deles dette inn i offensive og defensive operasjoner. Offensive kontraluftoperasjoner har til hensikt å ødelegge, forstyrre eller begrense motstanderens luftmakt så nær kilden som mulig. Mens defensive kontraluftoperasjoner har til hensikt å oppdage, identifisere, avvise og/eller engasjere fiendtlige luftstyrker som forsøker å angripe vennlige styrker eller trenge gjennom en forsvarers luftrom. For konflikten i Libya vil denne type operasjoner sammenfalle både med opprettelsen av en flyforbudssone og tilretteleggelse for beskyttelse av sivile.

Bruken av offensive kontraluftoperasjoner kom også til uttrykk i den norske utenriksministerens innlegg på Stortinget den 16. mars 2011: “Det som er helt klart, er at det å innføre en flyforbudssone ikke bare er å innføre et trafikkpoliti i luften. Det vil måtte innebære omfattende operasjoner også på bakken, i form av bombing av luftinstallasjoner, flyplasser, radaranlegg osv” (Stortinget, 16.03.2011, s. 2951). Når kontroll av luftrommet er etablert og vedlikeholdt, kan luftstyrkene altså benyttes til andre aktiviteter som strategiske angrep og bidrag til landoperasjoner.

Et strategisk angrep er en offensiv aksjon mot et mål som er spesielt valgt for å oppnå en militærstrategisk målsetting. Denne type angrep søker å svekke motstanderens evne eller vilje til å engasjere seg i konflikten eller fortsette en handling. Dette kan være en del av en kampanje, eller gjennomført uavhengig av andre operasjoner (NATO, 2009, s. 1-5). I tillegg kan disse angrepene oppnå strategiske mål uten nødvendigvis å først måtte oppnå de operasjonelle målsettinger. Egnede mål kan omfatte fiendens strategiske tyngdepunkt. Den som har fått mye av æren for denne type tekning rundt bruk av luftmakt i nyere tid er John A. Warden III. På slutten av 1980 tallet lanserte han sin 5-ringsmodell for bruk av luftmakt, hvor oppskriften på suksess knyttet seg til å angripe fiendens lederskap og nøkkelpunkter hurtig og med overveldende kraft for å

paralysere motstanderen. Warden regnes som hovedarkitekten bak den strategiske delen av luftkampanjen mot Irak i 1991. Denne luftkampanjen har i stor grad vært doktrinmessig dimensjonerende for det amerikanske flyvåpen og mange politikeres tro på luftmakt, som et egnet politisk verktøy for å oppnå politiske mål (Henriksen, 2006, s. 97). Den innerste ringen i Wardens modell er lederskap, og dets evne til å utøve kommando og kontroll. I boken *the Generals War* henvises det til Wardens tanker rundt den innerste ringens betydning: “It was the prime target of any air campaign, and a direct hit could put an end to the enemy regime’s ability to stay in power or run the affairs of state, including its war effort” (Gordon & Trainor, 1995, s. 78). Denne tekningen stiller beslutningstakerne overfor et dilemma for anvendelse av luftmakt over Libya. På den ene siden kan det gi en hurtig avgjørelse av konflikten. Men på den annen side samtidig medføre regimeendring, noe som ikke er i samsvar med de uttalte tolkninger av sikkerhetsrådsresolusjon 1973.

Luftmakten bidrar endelig til å støtte landoperasjoner ved å forme slagmarken gjennom målrettet angrep mot fiendens bakkestyrker og den infrastruktur som direkte støtter disse (NATO, 2009, s. 1-7). Normalt beskrives dette innenfor to oppdragstyper. Disse er henholdsvis interdikt- og nærstøtteoperasjoner.

Interdiktoperasjoner gjennomføres for å ødelegge, avbryte, forsinke eller nøytralisere fiendens militære potensial før det kan benyttes effektivt mot egne styrker (Forsvarets Stabsskole, 2002, s. 65). Oppdrag av denne typen utføres normalt mot mål som geografisk er på en slik avstand fra egne bakkestyrker at detaljert koordinering ikke er nødvendig. For konflikten i Libya er det grunn til å tro at dette ville innebære oppdrag rettet mot Gaddafis militære styrker og dets støtteapparat, eller andre grupperinger som truet sivile, uten at befolkningen ble utsatt for direkte fare av de våpen som ble sluppet.

Nærstøtteoperasjoner er operasjoner mot fiendtlige mål i nærheten av egne styrker. Dette er operasjoner som krever detaljert integrering mellom hvert enkelt oppdrag og egne styrkers ild og bevegelse, primært for å unngå angrep på egne styrker (Forsvarets Stabsskole, 2002, s. 66). De våpen som slippes vil normalt bli ledet inn på målet av en Forward Air Controller (FAC) lokalisert på bakken. Utnyttelse av slike typer oppdrag i Libya, er det god grunn til å tro at ville innebære plassering av militært personell på bakken. Gitt at dette ikke var noen form for okkupasjonsstyrke ville bruk av FAC på bakken i Libya ikke være et brudd med mandatet gitt av Sikkerhetsrådet.

3.1.3 Luftmaktens begrensninger i Libya

Den politiske beslutningen om å benytte militærmakt for å beskytte sivile i Libya ble fattet under tidspress. En følge av dette synes å være mangelen på en klart definert sluttstand før de første luftangrepene ble iverksatt. En av de som fremsetter dette synet er Roger Hertog. Han hevder at luftmakt enkelt kunne utslette Gaddafis luftstyrker samt hindre ham fra å bruke artilleri og panserstyrker i åpent terreng. Men situasjonen ville bli endret når kampene flyttet seg inn i tett befolkede områder. Her understreker Hertog at: “Especially when the multilateral action is based on protecting civilians, rather than defeating one side, a dictator willing to mix ruthless fighters with innocent non-combatants poses serious challenges to limited applications of precision air power” (Hertog ifølge Biddle, 2011). En konsekvens av dette dilemma kan ifølge Hertog bli en langvarig utmattelseskrig, noe som ikke samsvarer med amerikanske forventninger om en kortvarig konflikt. Før de militære operasjonene ble iverksatt skal president Obama, ifølge en senior representant ved Det hvite hus, ha uttalt at amerikansk militær involvering i konflikten ville bli: “limited [...] and finite [...] Days, not weeks” (Cooper & Myers, 2011).

En annen begrensning ved bruk av luftmakt i Libya var konsekvensen av at den som ble utsatt for angrep fra luften ville endre eget operasjonsmønster for å sikre egen overlevelse. Forfatter og journalist Patrick Cockburn uttrykker det på følgende måte: “In air wars, the first week is usually the best. By the end of it, the easiest targets will have been destroyed and the enemy will have learnt how to hide, disperse its forces and avoid presenting a target” (Cockburn, 2011b). Dette i kombinasjon med kamper i tettbefolkede områder, kan gjøre det problematisk å skille venn fra fiende observert fra en luftbåren plattform. Selv med moderne teknologi og presisjonsvåpen, er sprengkraften i våpnene av en slik størrelse at risikoen for sivile tap hindrer engasjement av målet. Piloten kan dermed i ytterste konsekvens bli passiv observatør til overgrep og drap av sivile på bakken i Libya.

En tredje begrensning er tilgang og kvalitet på etterretningsinformasjon for de ulike mål som planlegges engasjert. “The problem now is that precision weapons, no matter how impressive their accuracy might be, are only as good as the intelligence about the target” (Olsen, 2009, s. 281). Dette er ikke unikt for konflikten i Libya, men konsekvensene av å bombe feil mål kan gi strategisk effekt. Et eksempel på dette er NATOs bombing av den kinesiske ambassaden i Beograd den 07. mai 1999. På bakgrunn av utdaterte etterretninger fra CIA, var bygningen anslått å være et serbisk militært hovedkvarter. President Milosevic utnyttet dette i propagandaøyemed

og, “the cumulative impact was to delay the end of the conflict and thereby unnecessarily prolong the suffering of the ethnic Albanians in Kosovo” (Olsen, 2009, s. 242). Relatert til konflikten i Libya, vil den type feilbombing som medfører tap av sivile liv, potensielt også kunne skape splid i den alliansen som håndhever resolusjonen, og i ytterste konsekvens redusert legitimitet for de pågående militære operasjoner.

I ukene som ledet frem til sikkerhetsrådsresolusjon 1973 og den påfølgende militære intervensjonen er det nærliggende å anta at en rekke ulike handlingsalternativ for bruk av militærmakt er blitt vurdert. Ulike syn på hvorledes luftmakt kunne anvendes ble også lansert i media. David Kilcullen, forfatter og tidligere rådgiver for general David Petraeus, mener luftmakten burde opptre som en slags luftbåren dommer, i den hensikt å: “Oversee what's going on on the ground from the air and ensure that nobody, regardless of what their political orientation is, takes it out on civilians” (Klein, 2011). Et slikt syn samsvarer relativt godt med en nøktern innskrenkende tolkning av mandatet.

Et annet, og mer utvidet syn på bruk av luftmakt over Libya ble framholdt av general (p) Chuck Horner, som var sjef for luftstyrkene under Gulfkrigen i 1991. Han hevdet at: “Air power in support of rebel ground forces can defeat Gaddafi's fielded forces. This will require putting tactical air-control parties on the ground to advise the rebel forces and control air strikes” (Horner, 2011). Denne uttalelsen sikter til de erfaringer amerikanerne fikk med bruk av den afghanske modellen under den første fasen av Operation Enduring Freedom i 2001. Da ble det med suksess benyttet en kombinasjon av lokale opprørsstyrker, spesialstyrker og egen luftmakt for å overvinne det sittende Taliban-regimet (Lyssand, 2011).

De ovennevnte tilnærmingene til bruk av luftmakt er skissert for å illustrere noen av de utfordringer den militære sjefen på operasjonelt nivå sto overfor for å sørge for at det var samsvar mellom uttalte politiske målsettinger og utførelsen av militær operasjoner under operasjonene over Libya.

3.2 Operation Odyssey Dawn

Operation Odyssey Dawn ble navnet på den amerikanskledede, multinasjonale koalisjonen som tok på seg ansvaret for å håndheve mandatet gitt i sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Totalt tolv nasjoner deltok etter hvert med militære bidrag i denne koalisjonen i perioden 19. til 31. mars 2011. Ansvaret for ledelsen av de militære operasjonene ble gitt til U.S. Africa Command, som etablerte en Joint Task Force for å ivareta det operasjonelle nivået. Den taktiske ledelsen av luftoperasjonene ble utført ved amerikanernes hovedkvarter i Ramstein, Tyskland (Lunde, 01.02.2012).

3.2.1 Slutttilstand og målsettinger

Under Luftmaktseminaret 2012 fikk generalløytnant Charles Bouchard spørsmål om hva som var NATOs exit-strategi i Libya. I innledningen til sitt svar sa han: “If you go fast in the planning [...] do we have a clear end-state”? Deretter henvendte han seg til sin amerikanske kollega oberst Stephen L Hart, som hadde en ledende rolle i planleggingen av Operation Odyssey Dawn, med følgende spørsmål: “I don’t think Odyssey Dawn had a clear end-state”? Hvor oberst Hart svarte: “Our end-state was to hand it over to you” (Hart, 02.02.2012). Dette understreker en av utfordringene for planleggingen av denne operasjonen, noe obersten også hadde poengtert i sitt foredrag: “Would we have liked more time to plan? Yes. Would we have liked a more refined end-state? Certainly” (Hart, 02.02.2012).

Selv om slutttilstanden ikke var klart definert, opplevde general Carter Ham, sjefen for U.S. Africa Command, at hans strategiske målsettinger var klare. I en uttalelse den 19. mars 2011 sa han at disse er: “A cease-fire must be implemented and all attacks against civilians must stop. Troops must stop advancing against Benghazi and must be pulled back from Ajdabiya, Misrata, and Zawiya” (Ham, 19.03.2011). Med bakgrunn i disse overordnede målsettingene ble følgende operasjonelle målsettinger definert: “Our immediate military goals are to prevent further attacks by regime forces on Libyan citizens and opposition groups, especially in and around Benghazi, and to degrade the Qadhafi regime’s capability to resist an internationally patrolled no-fly zone” (Ham, 19.03.2011). De første angrepene mot Libya for å nå disse målsettingene begynte tidlig på ettermiddagen den 19. mars 2011.

3.2.2 Kontroll av luftrommet og implementering av flyforbudssonen

En angrepspakke bestående av franske luftstyrker angrep denne ettermiddagen området rundt Benghazi for å etablere en flyforbudssone rundt byen. Samtidig ble militære mål på bakken som utgjorde en trussel mot den sivile befolkningen angrepet. Det ble rapportert at fire stridsvogner tilhørende regjeringsstyrkene ble tatt ut. Dette ble oppfattet som en noe overraskende innledning på luftkampanjen, som normalt vil benytte kryssermissiler for å ta ut motstanderens evne til å føre strid i luften (Cenciotti, 20.03.2011).

Senere på kvelden, den 19. mars 2011, blir mer enn 110 kryssermissil av typen Tomahawk avfyrt fra amerikanske og britiske fartøy og undervannsbåter (Vice Adm. Bill Gortney, 19.03.2011). Målet er libyske luftvernfasiliteter lokalisert rundt Tripoli og områder nær kysten til Middelhavet. Dette inkluderer angrep rettet mot integrerte bakke-til-luft missilsystemer, radarer og kommunikasjonsnoder. Hensikten med angrepet var å ta ut Gaddafis evne til å forsvare seg mot angrep ført gjennom luften samt hindre at han benytter luftstyrker mot egen sivilbefolkning. Angrepene denne dagen markerer første fase av koalisjonens luftkampanje for å etablere nødvendig grad av kontroll av luftrommet over Libya, inkludert opprettelsen av flyforbudssonen.

I forkant av disse angrepene hadde tre amerikanske B-2 bombefly tatt av fra Whiteman Air Force Base i USA. Natten til 20. mars 2011 angrep disse en libysk flyplass i nærheten av Misrata, og tok ut et antall sheltere benyttet av libyske jagerfly (Vice Adm. Bill Gortney, 20.03.2011).

Kontraluftoperasjoner rettet mot Gaddafis luftvernsystemer og jagerfly fortsetter i de påfølgende dagene. Basert på sine analyser etter de ulike angrepene er koalisjonen trygg på at den nå har etablert den nødvendige kontroll av luftrommet over Libya. En britisk generalmajor uttaler den 23. mars 2011 følgende: "Effectively, their air force no longer exists as a fighting force and his integrated air defence system and command and control networks are severely degraded to the point that we can operate with near impunity across Libya" (Silverman, 2011). Dog fortsetter koalisjonen sine angrep mot Gaddafis evne til å benytte luftmakt, og den påfølgende dagen håndheves det første bruddet på flyforbudssonen. Et libysk jagerfly hevdes å ha blitt engasjert, og ødelagt når det var i ferd med å lande på en flyplass nær Misrata (Cenciotti, 25.03.2011).

Bruken av makt i denne sammenheng står i kontrast til en tilsvarende episode vedrørende opprørernes brudd på flyforbudssonen under Operation Unified Protector. Da ble et jagerfly

---

benyttet av opprørerne eskortert tilbake til sin base av to av koalisjonens jagerfly, og ikke engasjert med våpen (Pizzey, 2011).

Når Operation Odyssey Dawn nærmer seg slutten har koalisjonens kontraluftoperasjoner resultert i ødeleggelse av Gaddafis luftstyrker og stasjonære luftvernsystemer. Den trusselen som fortsatt er vedvarende er de mobile luftvernsystemene til Gaddafis militære styrker (Vice Adm. Bill Gortney, 28.03.2011).

3.2.3 Strategiske angrep

Tidlig i operasjonen blir Gaddafis hovedkvarter i Tripoli angrepet. Natten til den 20. mars 2011 ble Bab al-Azizia basen truffet av flere Tomahawk missil. Bab al-Azizia basen, som er lokalisert rett sør av Tripoli sentrum, fungerte som Gaddafis hovedkvarter fram til opprørerne tok kontroll over området i slutten av august (Danahar, 2011). Et påfølgende angrep var planlagt gjennomført natten til den 21. mars 2011, men dette ble avbrutt grunnet rapporter om store mengder sivile i området (Gertler, 30.03.2011).

Hensikten med angrepene rettet mot hovedkvarter i Tripoli og andre byer, er å hindre kommunikasjon ut til Gaddafis militære styrker. Troen på effekten av disse angrepene kommer til uttrykk i uttalelsen til general Carter Ham etter de første angrepene mot Tripoli: "We think we have been very effective in degrading his ability to control his regime forces" (CNN Wire Staff, 2011). Likevel fortsetter angrepene mot Tripoli på tilnærmet daglig basis. Den 23. mars rapporteres det om minst åtte kraftige eksplosjoner i byen (Carlsen, Granbo, & Wergeland, 2011). Og natten til den 27. og 28. mars gjennomføres det ytterligere angrep rettet mot Bab al-Azizia basen (NTB/TV 2, 2011).

Mot slutten av Operation Odyssey Dawn kommer også den første mer troverdige rapporten om sivile tap som følge av angrepene i Tripoli. Vatikanets offisielle representant i Tripoli hevder at inntil 40 sivile er drept, og en kilde han stoler på rapporterer: "There have been many raids here and they are continuing, aimed at all the Baracks in the city. Can you imagine the damage around these sites?" (Kington, 2011).

3.2.4 Interdikt og nærstøtteoperasjoner

Etter at de første angrepene hadde redusert trusselen fra majoriteten av det libyske integrerte luftvernssystemet, ble de første interdiktangrepene gjennomført i området rundt Benghazi der trusselen mot sivilbefolkningen var størst. “Because we needed to virtually eliminate the chance of collateral damages, we used Dynamic Targeting and Strike Coordination and Reconnaissance (SCAR) tactics to search for and destroy enemy forces” (Hart, 02.02.2012). Koalisjonens jagerfly detekterte og angrep styrker fra Gaddafis 32 Brigade i morgentimene den 20. mars 2011. Dette angrepet antas å ha resultert i en ødeleggelse av mer enn 70 militære kjøretøy, inkludert stridsvogner og lastebiler (Damon, 2011). Effekten av dette og påfølgende angrep beskriver oberst Hart på følgende måte: “In my view, this was the turning point in our initial efforts to save the people of Benghazi because it stopped Qadafi`s ground forces and allowed subsequent targeting of regime forces where collateral damage could be minimized” (Hart, 02.02.2012).

Det er primært de tett befolkede områdene nær kysten som er målene for koalisjonens interdiktoperasjoner de neste dagene. Den 23. mars antar kontreadmiral Gerard Hueber, stabssjefen for Joint Task Force, at opprørerne har kontroll over Benghazi. Dette innebærer ifølge kontreadmiralen at koalisjonen kan rette mer fokus vestover. Videre understreker han at: “In Ajdabiya to Misurata, our targeting priorities are mechanized forces, artillery, those mobile surface-to-air missile sites, interdicting their lines of communications which supply their beans and their bullets, their command and control and any opportunities for sustainment of that activity” (Rear Adm. Gerard Hueber, 23.03.2011).

I de daglige oppdateringene under Operation Odyssey Dawn viser den grafiske fremstillingen at opprørerne erobrer et stadig større område, fra den østlige delen av Libya og vestover (Vice Adm. Bill Gortney, 28.03.2011). Men situasjonen er ustabil og et eksempel er Ras Lanuf, hvor kontrollen over denne byen endret side fire ganger i løpet av de første ukene av konflikten (Simpson, 2011). Til tross for intense angrep fra luften viser Gaddafis militære styrker evne til offensive operasjoner. I flere slike tilfeller utnytter koalisjonen sin informasjonsoverlegenhet. Mot slutten av Operation Odyssey Dawn ble dette demonstrert i området rundt Brega. Her ble det oppdaget at Gaddafis militære styrker forbedte en offensiv, og det ble besluttet å angripe. “A two-ship of Strike Eagles patrolling near Brega responded and struck the convoy, destroying between 20-25 vehicles, multiple artillery and triple A pieces, and killing numerous enemy forces” (Hart, 02.02.2012). Tiden fra deteksjon til gjennomført angrep var på 22 minutter.

En konsekvens av luftangrepene ble at Gaddafis militære styrker skiftet taktikk. De adopterte opprørernes taktikker og bruk av kjøretøy. En BBC reporter beskrev det på følgende måte: “Now the pro-Gaddafi forces have largely switched to the use of “technicals”³ of the kind the rebels use, the coalition will have much more difficulty identifying which ones belong on which side” (Simpson, 2011). Dette skulle bli en av flere utfordringer for NATO da de tok over ansvaret for å lede operasjonen.

3.2.5 NATO tar over

Under toppmøtet i Paris den 19. mars 2011 hadde USAs utenriksminister Hillary Clinton gitt inntrykk av at USA ikke ville sitte i førersetet for operasjonene over Libya (Rønneberg, 2011). President Barack Obama understreket dette synet når han noen dager etter at den militære operasjonen var iverksatt sa: “The exit strategy will be executed this week in the sense that we will be pulling back from our much more active efforts to shape the environment” (Waterfield, 2011). Obama sa videre at USA fortsatt ville støtte operasjonen militært, men ikke lede den. Det ble etter hvert klart at NATO skulle overta denne rollen. Den 27. mars 2011 annonserer NATOs generalsekretær Anders Fogh Rasmussen følgende:

NATO Allies have decided to take on the whole military operation in Libya under the United Nations Security Council Resolution. Our goal is to protect civilians and civilian-populated areas under threat of attack from the Gaddafi regime. NATO will implement all aspects of the UN Resolution. Nothing more, nothing less (NATO, 27.03.2011).

Hva som var status da det gjaldt Gaddafi og hans militære evne etter Operation Odyssey Dawn, ble diskutert i Washington i det NATO overtok ledelsen av operasjonen. Senatets forsvarskomiteé holdt den 31. mars 2011 en høring angående de militære operasjonene i Libya. Her erkjente forsvarsminister Robert Gates at Gaddafi så langt hadde vært en utholdende og farlig fiende. Videre erkjente Gates at bestrebelsene for å fjerne den libyske lederen kanskje ikke ville fungere, og sa følgende: “You could have a situation where you achieve the military goal and not achieve the political goal of regime change” (Cassata & Baldor, 2011).

---

³ Its men are racing forward in the ordinary flat-bed trucks known elsewhere in Africa as 'technicals', with heavy machine-guns or anti-aircraft guns mounted on the back.

I samråd med Joint Chiefs Chairman⁴ admiral Michael Mullen, gis det under denne høringen også en vurdering av Gaddafis militære kapasitet etter 13 dager med luftangrep. De hevder at denne kapasiteten har blitt degradert med så mye som 25 %, men legger til at forholdet mellom Gaddafis styrker og opprørerne er omtrent 10-1 (Cassata & Baldor, 2011).

Selv om det fra enkelte hold hadde vært uttrykt en optimisme knyttet til at konflikten i Libya skulle bli kortvarig, skulle den NATO-ledede Operation Unified Protector vare de neste sju månedene.

3.3 Operation Unified Protector

Operation Unified Protector ble navnet på den NATO-ledede, multinasjonale koalisjonen som overtok ansvaret for å håndheve mandatet gitt i sikkerhetsrådsresolusjonen. Totalt 18 nasjoner deltok etter hvert med militære bidrag i denne koalisjonen i perioden fra 31. mars til og med den 31. oktober 2011. Generalløytnant Charles Bouchard var den militære sjefen som hadde ansvaret for den operasjonelle ledelsen av de militære operasjonene. Han etablerte sitt hovedkvarter i egne fasiliteter ved NATOs hovedkvarter i Napoli. Den taktiske ledelsen av luftoperasjonene ble utført ved NATOs hovedkvarter i Poggio Renatico, Italia. Her etablerte Combined Forces Air Component Commander (CFACC) generalløytnant Ralph J. Jodice II sitt taktiske hovedkvarter i CAOC 5 sine fasiliteter.

3.3.1 Sluttilstand og målsettinger

I likhet med de som hadde ansvaret for planleggingen av Operation Odyssey Dawn, hadde heller ikke Bouchard en klart definert sluttilstand å forholde seg til. Under Luftmaktseminaret 2012 erkjente han at: “It is difficult to get consensus on what really is the end-state that will give you your exit-strategy” (Bouchard, 02.02.2012). Som en konsekvens av denne manglende konsensus presenterte han sitt eget forslag, som i hovedsak baserte seg på de tre vilkårene for opphør av den militære operasjonen som ble vedtatt under NATOs utenriksministermøte i Berlin den 14. april 2011. Disse er for det første at alle militære angrep og trusler mot sivile og områder med sivile

---

⁴ USAs forsvarssjef

---

må ha stanset. For det andre at Gaddafis militære styrker trekker seg tilbake til deres militære forlegninger, og på en måte som gjør det mulig å verifisere at dette faktisk har skjedd. Dette kravet gjelder også snikskyttere, leiesoldater og andre paramilitære styrker. Disse styrkene må trekke seg ut av de områder og byer hvor de nå oppholder seg. Det tredje vilkåret er at Gaddafi-regimet må tillate umiddelbar, trygg og uhindret humanitær tilgang til alle libyere som har behov for slik bistand (Utenriksdepartementet, 09.05.2011). Disse vilkårene sett i sammenheng med kronikken til statslederne for USA, Storbritannia og Frankrike som ble offentliggjort samme dag, gir et bilde av hva Bouchard hadde å forholde seg til.

I månedsskiftet mellom mai og juni 2011, anså Bouchard at den mest komplekse avslutningen av operasjonen ville vært følgende: "...Saif Al Islam standing up and saying, my father just retired, I am taking over, I love the Libyans and I am going to stop all the violence" (Bouchard, 02.02.2012). Dersom dette hadde inntruffet, og overgrepene mot sivilbefolkningen hadde stoppet ville situasjonen ifølge Bouchard vært at: "... our mandate would pretty much have been met, but would the strategic/political objective been met at the same time?" (Bouchard, 02.02.2012).

Mot slutten av september 2011 var situasjonen slik at kun tre mindre områder var kontrollert av styrker som var lojale overfor Gaddafi. Resten av Libya var kontrollert av opprørerne. Igjen stilte Bouchard spørsmålet til sine overordnede: "What will it take for NATO to say we are done?" (Bouchard, 02.02.2012). Hans overordnede Supreme Allied Commander Europe (SACEUR), henvendte seg til North Atlantic Council (NAC) og et sett med kriterier ble etablert. Disse var blant annet at alle fiendtligheter skulle opphøre, og NATO skulle sikre seg at ingen konvensjonelle styrker skulle kunne komme tilbake og gjenoppta kampene samt at: "...the command and control apparatus were dismantled" (Bouchard, 02.02.2012).

3.3.2 Strategi og tyngdepunktsvurdering

I sin vurdering av den komplekse oppgaven han var satt til å løse med bruk av militære midler var Bouchard klar på følgende: "We could not get involved into a fur ball, because we did not know who was who" (Bouchard, 02.02.2012). Mot slutten av Operation Odyssey Dawn hadde utfordringen med å skille partene fra hverandre oppstått da Gaddafis styrker skiftet taktikk, samtidig som militært materiell kunne skifte side flere ganger i løpet av en trefning. Bouchard forklarte under Luftmaktseminaret 2012 at hans strategi derfor primært ble å fokusere på fire

målkategorier. Disse var store konsentrasjoner av Gaddafis styrker, kommunikasjonslinjer, ulike militære depot og lagre samt kommando og kontroll fasiliteter. Videre understreket han at: “Our job was not to search and destroy the enemy, our job was to protect civilians, and therefore we took whatever the chain of command, ranging from the person actual shooting, to the person giving the orders, and as long as orders were being given to troops and troops were engaging, we operated in the area” (Bouchard, 02.02.2012).

Når det gjaldt tyngdepunktsvurdering for Operation Unified Protector ble det innledningsvis operert med tre stykker, to som skulle forsvares og et som skulle angripes. Tyngdepunktet til opprørerne var definert som byen Benghazi og deres evne til å kontrollere denne. For som Bouchard selv forklarte: “If Benghazi fell, the NTC fell, and really the fuel that energized the revolution to begin with would have gone” (Bouchard, 02.02.2012).

For NATO ble tyngdepunktet analysert til å være alliansen selv. Fokuset for Bouchard var å holde alliansen samlet under gjennomføringen av operasjonen. Dette kan synes å ha virket inn på hans føringer om nulltoleranse i forhold til utilsiktet skade på sivilbefolkningen samt at hans organisasjon skulle gjøre sitt ytterste for å unngå feilbombing. En konsekvens av dette var at alle bomber som ble sluppet under Operation Unified Protector var presisjonstyrte våpen.

Libyas hovedstad Tripoli ble vurdert å være Gaddafi-regimets tyngdepunkt, fordi: “...that`s were the orders came from” (Bouchard, 02.02.2012). I Tripoli hadde Gaddafi ulike kommando og kontroll fasiliteter, herunder Bab al-Azizia basen, som han blant annet benyttet for å gi ordrer og retningslinjer til sine styrker. Hensikten med å ramme disse fasilitetene var å kutte Gaddafis mulighet til å kommunisere med egne styrker, og dermed ta fra ham evnen og viljen til å angripe egen sivilbefolkning (Lunde, 01.02.2012). Mål i Tripoli ble engasjert fra innledningen av operasjonene over Libya, og frem til opprørerne tok fullstendig kontroll over byen den 28. august 2011. Totalt ble nærmere 20 % av de målene NATO hevder å ha engasjert og ødelagt i operasjonen over Libya, lokalisert i området Tripoli (Rogers, 2011).

3.3.3 Operation Unified Protectors tre faser

I sin redegjørelse for Stortinget den 09. mai 2011, forklarte forsvarsminister Grete Faremo at NATOs operasjonsplan for Libya var delt inn i tre hovedfaser. Innledningsvis var fokuset på ulike bakkebaserte militære enheter og installasjoner som utgjorde en umiddelbar trussel mot

---

sivilbefolkningen. Den neste fasen fokuserer i større grad på strategiske mål av betydning for Gaddafi regimets evne til kommando, kontroll og ledelse. Den avsluttende fasen vil fokusere på å sikre at regimet på lengre sikt overholder Sikkerhetsrådets resolusjoner (Forsvarsdepartementet, 09.05.2011).

Fase en: stabilisering av situasjonen

Ifølge Bouchard beskrev SACEUR forskjellen på operasjonene slik: “Odyssey Dawn was like going to the rifle range [...] but when NATO came and took over the mission, we went hunting...” (Bouchard, 02.02.2012). Bouchard indikerer her at målvalgsprosessen var mer komplisert og tidkrevende under Operation Unified Protector, samtidig som NATOs kompetanse på denne prosessen og tilgang til etterretningsinformasjon ikke tilsvarte amerikanernes nivå. En annen utfordring for NATO var at Gaddafis militære styrker både hadde skiftet taktikk, og innledet en offensiv i den østlige delen av Libya. For å hindre at Benghazi falt, ble det viktig for NATO å stoppe Gaddafis offensiv og stabilisere situasjonen.

For å beskytte sivile gjennomfører den NATO-ledede koalisjonsstyrken daglige angrep mot blant annet Gaddafis bakkestyrker, luftvern- og artilleri system, ulike militære lagre og kommando og kontroll fasiliteter. Dette foregår over store deler av Libya og ressursene blir dermed spredt over et stort område. Daværende øverstkommanderende for opprørsbevegelsen i Libya, Abdelfatah Younes, kritiserer på dette tidspunktet NATO for å være for passive, og spør: “Hva gjør NATO? De bomber litt her og litt der, mens innbyggerne står i fare for å bli utryddet” (Grosvold, 2011). Som en respons til denne kritikken uttaler en senior NATO-offiser på en pressekonferanse den 05. april at: “The operational tempo remains, but we have seen a change of tactics. When human beings are used as shields we don't engage” (Pawlak, 2011). Videre understreker offiseren at angrepene så langt har redusert Gaddafis militære kapasitet med 30 %.

I perioden frem mot juni 2011 er frontlinjene mellom Gaddafis militære styrker og opprørerne, i henhold til NATOs egen oversikt, flytende. Dog øker området som kontrolleres av opprørerne gradvis i takt med at NATOs angrep, rettet mot Gaddafis militærapparat for å ivareta beskyttelse av sivile, øker sin effekt (NATO, 22.09.2011). En beskrivelse av hvorledes luftoperasjonene foregår i denne perioden er hentet fra en artikkel i The New York Times datert den 24.mai 2011. Her sier den amerikanske generalmajoren som er sjef for et antall fly benyttet som Airborne Warning and Control System (AWACS) følgende: “We're grinding down the regime” (Schmitt, 2011). Videre eksemplifiserer artikkelen de daglige angrepene slik:

The daily strikes include targets assessed in advance, from mobile missile launchers to command-and-control sites in the capital, which NATO officials said were attacked with 28 bunker-busting satellite-guided bombs on Tuesday night. But there are also fleeting targets of opportunity, like the Libyan warship on Sunday, as well as tanks, artillery or pickup trucks outfitted with heavy guns that are spotted in hiding places, vetted swiftly and hunted down, often in minutes (Schmitt, 2011).

Fase to: fokus på strategiske mål

Det er vanskelig å peke på en klar overgang mellom de ulike fasene i operasjonen. Men etter hvert som NATO opplevde at situasjonen de overtok i begynnelsen av april var blitt stabilisert, og Gaddafis offensiv var stanset opp, og i visse områder reversert, skjedde det en dreining i bruken av luftmakt. Bouchard beskriver dette som en “build up phase”, hvor opprørstyrkene over en lengre periode bygger opp sin militære kapasitet, for deretter å starte en offensiv, primært mot Tripoli (Bouchard, 02.02.2012).

De strategiske angrepene er i hovedsak rettet mot kommando og kontrollfasiliteter lokalisert i Tripoli. Selv etter en to måneder lang kampanje rettes det fortsatt angrep mot Bab al-Azizia basen, og disse intensiveres fra slutten av mai måned 2011 (Burns, 2011). Samtidig åpnes det for en utvidelse av mål som kan tas ut ved bruk av interdiktoperasjoner. I begynnelsen av juni uttaler generalmajor Haga Lunde følgende: “Dermed åpnes det for å angripe sivile kommunikasjonsentra, veier og annen sivil infrastruktur som blir brukt av Gaddafis militære styrker” (Staveland, 2011c).

Tidlig i juni 2011 blir også britiske og franske kamphelikoptre tatt i bruk av NATO. Disse helikoptrene er mer anvendelige for å finne og angripe mål på bakken, ikke minst kjøretøyer, som er vanskelige å oppdage fra fly i mye større høyde. I en kommentar sier Bouchard at: “Bruken av kamphelikoptre gir NATO operasjonen økt fleksibilitet til å spore og gå i kamp med pro-Gaddafi-styrker som har sivile som mål og som forsøker å skjule seg i befolkede områder” (Auestad, 2011). Bruken av kamphelikoptrene er ytterligere et element for å øke det militære presset mot Gaddafis militære styrker. Hvordan NATO ser for seg at dette vil ende, uttrykkes av den militære pressetalsmannen for Operation Unified Protector i midten av juni 2011 på følgende måte:

Thanks to the effectiveness of NATO military pressure, Qadhafi's time is up. His troops are demoralized. His generals and his ministers are leaving him. The Libyan people don't want him. Qadhafi will not win this fight. He must go. NATO has the upper hand and we will continue to keep up

---

the pressure until Qadhafi's ability to terrify and oppress the Libyan people crumbles. Qadhafi's only future is out of power and out of Libya (NATO, 10.06.2011).

Mot slutten av juli 2011 har kombinasjonen av NATOs angrep mot Gaddafis militære styrker samt opprørernes oppbygning av sin militære kapasitet, gjort det mulig for opprørerne å for alvor starte sin offensiv. "As a result, the capture of Zawiyah, Zlitan and Gharyan in early August permitted coalition intelligence assets to concentrate their efforts on Tripoli, which subsequently allowed for a more intense bombing campaign in the city" (RUSI, 23.09.2011, s. 5). Opprørernes egen plan for å ta kontroll over Tripoli gikk under navnet Operation Mermaid Dawn. Ifølge en artikkel i Reuters datert den 06. september 2011 var dette et planleggingsarbeid som hadde pågått i flere måneder (Nakhoul, 2011). Her hevdes det at opprørerne fikk hjelp til forberedelser og tilrettelegging for angrepet av ulike nasjoner, som også deltok i Operation Unified Protector. Videre skal opprørerne også ha gitt detaljert målinformasjon til NATO. En opprørsleder ved navn Alhasi insisterte på at vestlige spesialstyrker ikke var involvert i selve kampene, men støtten kom i form av bombekampanjen og trening av opprørsstyrkene. "They complied with our (bombing) requirements, immediately sometimes, sometimes we had a delay. We had the information on the ground about the targets and relayed it to them" (Nakhoul, 2011). Angrepet startet på ettermiddagen den 20. august 2011, og åtte dager senere hadde opprørerne tatt kontroll over Tripoli. Dette sammenfaller også med den datoen NATO avsluttet bombing av mål i samme området.

For Operation Unified Protector innebar dette at Gaddafis tyngdepunkt var brutt ned. Bouchard beskriver dette som: "Once that was dismantled it toppled the rest" (Bouchard, 02.02.2012). Allikevel medførte ikke dette ifølge NATO at ordrer ut til Gaddafis militære styrker stoppet opp. Den militære kampanjen fortsatte således inn i den avsluttende fasen. Dette er en fase som Bouchard under luftmaktseminaret 2012 refererte til som: "This was a mop up phase from our perspective" (Bouchard, 02.02.2012).

Fase tre: langsiktig effekt

Langsiktig effekt, i den betydning å sikre at Gaddafi-regimet på lengre sikt overholdt Sikkerhetsrådets resolusjoner, er det nødvendig å se i sammenheng med de føringer Bouchard fikk av sin overordnede i september 2011. Det synes som om fokus var rettet mot å tilintetgjøre Gaddafis kommando og kontrollapparat. Samtidig virker det i denne fasen å være en sammenheng mellom hvor NATO prioriterer sine mål og opprørernes offensiv.

Shawn Fitzgerald, en amerikansk masterstudent, har i sin oppgave fra desember 2011 blant annet sett på denne sammenhengen. Her trekker han fram tre ulike tilfeller som tar utgangspunkt i NATOs egne operasjonelle sammendrag for Operation Unified Protector (Fitzgerald, 12.12.2011). Det første tilfellet omhandler opprørernes offensiv mot byen Zlitan, lokalisert på veien fra øst mot Tripoli. NATOs bombing i dette området korresponderte nøyaktig med den taktiske situasjonen på bakken. Det synes ikke som om Zlitan var ansett som et strategisk viktig mål fra starten av kampanjen, da ingen mål ble angrepet i dette området før opprørerne angrep. Etter at Zlitan falt, ble byen ikke bombet igjen.

Et annet tilfelle er Bani Walid. Dette var et av de få områdene Gaddafis styrker hadde kontroll over i siste fase av konflikten. NATO engasjerte nesten ingen mål i dette området før opprørerne grupperte sine styrker i forkant av offensiven mot byen. Antall angrep fra luften eskalerte tidlig i september 2011, og opphørte da opprørerne hadde vunnet slaget i midten av oktober 2011.

Det siste tilfellet er byen Sirte, som også var Gaddafis fødeby. I motsetning til de øvrige tilfellene hadde NATO gjennomført gjentatte angrep mot mål i byen gjennom hele konflikten. Dette fordi en rekke av Gaddafis ledelsesapparat var lokalisert der. Dog ser det ut til at det var en markant økning i antall angrep som korresponderte med opprørernes egen offensiv mot byen.

Det er også i Sirte de siste målene blir engasjert fra luften under Operation Unified Protector. Om morgenen den 20. oktober 2011, detekterer en ubemannet luftbåren sensor av typen Predator, en kolonne med omtrent 75 kjøretøy som er i ferd med å forlate byen (Cenciotti, 26.10.2011). I kolonnen er det elleve bevæpnede militære kjøretøy. Disse blir vurdert til å utgjøre en betydelig trussel mot den lokale sivilbefolkningen, og det blir derfor besluttet å benytte våpen mot disse (NATO, 21.10.2011). Som et resultat av det første angrepet spres kolonnen, og like etter forsøker en gruppe på 20 kjøretøy å forflytte seg sørover i høy hastighet. Det blir igjen gjort en vurdering av at disse utgjør en betydelig trussel, og franske jagerfly, som patruljerte i området, dropper en 250 kilos bombe og ødelegger ti kjøretøy.

Opprørsstyrker kom raskt til stedet, og det skulle snart vise seg at Gaddafi hadde vært med i et av disse kjøretøyene. Han ble først tatt til fange, men så skutt og drept under uklare omstendigheter (Sheridan, 2011).

NATO hevder at de ikke visste at Gaddafi var med i kolonnen. Dette er informasjon som tilkom organisasjonen senere gjennom åpne kilder og alliert etterretning (NATO, 21.10.2011). Dog var

---

dette det siste engasjementet under Operation Unified Protector. I perioden fra denne dagen og frem til operasjonen ble avsluttet den 31. oktober, ble det fløyet 24 angrepstokt, uten at våpen ble benyttet.

Generalløytnant Charles Bouchard oppsummerte det på følgende måte: “Violence, or threat of violence against the population continued till the bitter end, and it continued until orders stopped coming, and the orders stopped coming when the senior leadership, the leader, was actually killed” (Bouchard, 02.02.2012).

3.3.4 Bruk av styrker på bakken og støtte til opprørerne i Libya

“There were no NATO forces employed in Libya” (Bouchard, 02.02.2012). Ikke desto mindre er det en rekke åpne kilder som hevder at samtidig som luftoperasjonene pågikk over Libya, gjennomførte spesialstyrker fra flere nasjoner en rekke aktiviteter i landet. Det antas å ha vært styrker fra åtte ulike land samt et antall amerikanske CIA agenter (RUSI, 23.09.2011).

I slutten av februar 2011 kom de første rapporter om bruk av spesialstyrker i Libya. Dette var britiske styrker, som skulle evakuere egne borgere ut av landet (Meo, 2011b). Fra amerikansk hold ble det rapportert om skjulte operasjoner hvor agenter var i Libya for å samle etterretningsinformasjon samt opprette kontakt med opprørerne (Mazzetti & Scmitt, 2011). Under et møte mellom frankrikes president Nicolas Sarkozy og lederen for det nasjonale overgangsrådet i Libya Mustafa Abdel-Jalil i april 2011, kom det signaler om at Frankrike og Italia ville sende militære liasonoffiserer til Libya. Disse skulle slå seg sammen med de britiske styrkene som allerede var i landet. Ifølge den britiske utenriksministeren William Hague, skulle disse hjelpe opprørerne med å: “...improve their military organizational structures, communications and logistics” (Cowell & Somaiya, 2011). En annen nasjon, som det hevdes var sterkt involvert i organisering og trening av opprørerne, er Qatar. En talsmann for opprørsstyrkene uttalte følgende: “Qatar had stood by us from the very beginning, even before it was announced that they were here” (Walker, 2011).

I tillegg til organisatorisk utvikling og trening av opprørsstyrkene støttet enkelte nasjoner opprørerne med ulike typer materiell samt våpen. Storbritannia leverte i april 2011 blant annet kommunikasjonsutstyr og skuddsikre vester til opprørsstyrkene (Mulholland, 2011).

Amerikanerne på sin side støttet med materiell som bestod av blant annet kjøretøy, drivstoff

containere, ambulanser, medisiner og radioer (Sherwood, 2011). Når det gjaldt å forsyne opprørerne med våpen, innrømmet Frankrike i juni 2011 at de hadde forsynt opprørerne med både håndvåpen og anti-stridsvogn systemer (Birnbaum, 2011). Denne type støtte kan anses som brudd på våpenembargoen beskrevet i sikkerhetsrådsresolusjonene 1970 og 1973. FN åpnet våren 2012 en undersøkelse som skal vurdere Frankrikes og Qatars rolle i forhold til dette spørsmålet (Atlantic Council, 16.03.2012).

I en vurdering av hvordan opprørerne i Libya kunne utvikle seg til en effektiv kampstyrke, trekker doktor Shashank Joshi fram betydningen av den støtten opprørerne fikk. Han oppsummerer sin korte analyse med følgende beskrivelse: “In short, rebel effectiveness improved as the Libyan campaign converged on the so-called ‘Afghan model’: airpower coordinated with indigenous ground forces, bolstered in various ways by small contingents of special forces” (RUSI, 23.09.2011, s. 11).

Den aktiviteten som foregikk på bakken var ikke ukjent for ledelsen av Operation Unified Protector. Men ifølge Bouchard anså han at bruken av spesialstyrker, på lik linje med etterretning, er et nasjonalt anliggende. Han var klar over at informasjon, fra ulike nasjoners styrker på bakken i Libya, ble foret inn i målvalgsprosessen gjennom nasjonal etterretningsinformasjon. Men denne type informasjon skulle alltid bekreftes av minst en annen kilde. I forhold til situasjonen på bakken i Libya sier Bouchard følgende:

As for the situation on the ground, whatever nations opted to do, that was a national issue. I did not control them. I did not coordinate with them. But it was fed through the intelligence network, and then we would proceed with it. Now, remember each nation also has access to the ATO [Air Tasking Order], has access to the plans, and they knew what we were doing. And deconfliction then is a national issue and not a NATO issue. Was that good? No. Would I have liked to have a little bit more [control]? Yes! (Bouchard, 02.02.2012).

I praksis ble med andre ord denne problemstillingen håndtert gjennom nasjonale linjer, hvor de ulike nasjoner var klar over NATOs retningslinjer, direktiver og handlinger under Operation Unified Protector. Ulike nasjoner kunne dermed delta med et sett styrker i den NATO-ledede operasjonen, og samtidig benyttet andre styrker på bakken i Libya for å ivareta nasjonale interesser.

3.4 Norges militære bidrag til operasjonene over Libya

“Dette er den mest omfattende og intensive operasjonen Luftforsvaret har deltatt i siden 2. verdenskrig da Luftforsvaret ble etablert” (Rygg, 07.11.2011). Disse ordene er hentet fra innledningen til et foredrag holdt av brigader Per Egil Rygg. Han var sjef for oppsettende avdeling for det norske bidraget. Ifølge forsvarsminister Grete Faremo tok det 100 timer fra beslutningen ble tatt til de norske flyene tok aktivt del i operasjonene. I løpet av disse timene ble det norske bidraget bestående av seks kampfly og et mannskap på omtrent 150 personer, gjort klart, forflyttet til basen på Kreta hvor de skulle operere fra, og operativ kontroll overført til Operation Odyssey Dawn. Samtidig satte Forsvarets Operative Hovedkvarter (FOH) opp liaisonteam som i første omgang etablerte seg ved NATOs hovedkvarter i Ramstein, Tyskland. Etter kommandooverføring av det norske bidraget til Operation Unified Protector ble det etablert liaisonoffiserer med beslutningsmyndighet både ved det operasjonelle hovedkvarteret i Napoli samt ved det taktiske hovedkvarteret med ansvar for luftoperasjonene i Poggio Renatico. De norske representantene som var ved hovedkvarterene med ansvar for utøvelsen av luftoperasjonene utgjorde et Red Card Holder Team (Lunde, 01.02.2012).

Kampflyene deltok i operasjonene over Libya fram til og med 31. juli 2011. Da hadde de norske kampflyene sluppet 588 bomber av ulike typer, mot elleve ulike målkategorier (Forsvaret, 02.12.2011). Til sammenligning hadde norske kampfly før Libya-konflikten sluppet åtte bomber i skarpe operasjoner etter andre verdenskrig.

I forbindelse med avslutningen av kampflybidraget understreket statsminister Jens Stoltenberg at Norge skal fortsette å bidra, men på andre måter enn med fly i operativ tjeneste. “Etter 1. august vil Norges bidrag til den videre operasjonen være ti stabsoffiserer, som skal gå inn i NATOs kommandokjede, hovedsakelig ved luftoperasjonssenteret i Poggio Renatico i Italia, og bidra til taktikk og utvelgelse av bombemål” (NTB, 30.07.2011).

3.4.1 Forberedelser

Planleggingen og oppbygningen av det norske styrkebidraget, som skulle utføre operasjoner til støtte for sikkerhetsrådsresolusjon 1973, startet dagen etter vedtaket ble foretatt i New York. Generalinspektøren for Luftforsvaret utstedte en varslingsordre til oppsettende avdeling, 132 luftving ved Bodø Hovedflystasjon, i løpet av fredag den 18.mars 2011. Dette utløste ifølge Rygg

starten på et intensivt planarbeid. “Vi etablerte en ekstremt komprimert planleggingsprosess med møter ca hver time i begynnelsen, etter hvert annenhver time. Dette betyr at vi klarte å komprimere flere måneders planlegging inn i en helg” (Rygg, 07.11.2011). Videre understreker brigaderen at: “Normalt vil man ha fra 2 til 8 måneders varsel for å forberede denne typen styrkebidrag både i forhold til utarbeidelse av planverk, personelloppsetning, ordrer og materielloppsetning/logistikkplan som i seg selv er helt enorm i omfang” (Rygg, 07.11.2011). Tempoet i forberedelsene økte ytterligere da iverksettelsesordren ble mottatt på ettermiddagen, lørdag 19. mars 2011. Dette endret forutsetningene for planarbeidet. “Lørdagskveld var det ikke lenger snakk om å gjøre seg klar å dra, men å dra og så gjøre seg klar” (Solheim, 20.02.2012).

For å kunne gjennomføre de handlinger som ordren innebar, måtte oppsettende avdeling få en rekke dispensasjoner for å unngå fra gjeldende regelverk for Forsvarets aktiviteter. Her møtte innsatsforsvaret utfordringen med å benytte styrker som ikke står på beredskap. Daglig drift av Forsvaret kalles virksomhetsstyring, og ledelse av militære operasjoner kalles kommando og kontroll (Forsvarsstaben, 2007, s. 171). Disse to elementene harmoniserte ikke i forberedelsen for oppdraget som skulle gjennomføres. Som en av pilotene uttrykte det: “Heldigvis var det helg da varslingen kom, så slapp vi å vente på byråkratiet”. I kampen om innflytelse har beredskapshensyn måttet vike til fordel for fredstidsbestemmelser i Forsvarets regelverk (Heier, 2012).

“I samråd med GIL plukket vi ut luftforsvarets mest erfarne F-16 skvadronsjef som styrkesjef” (Rygg, 07.11.2011). Oberstløytnant Bård Solheim ble varslet, mens han var på ferie, og returnerte til Bodø den 19. mars 2011. Der var planleggingen i full gang, og styrken forberedte seg på å løse alle typer oppdrag, både luft-til-luft og luft-til-bakke. På spørsmål om hvilken oppbriefing han fikk med tanke på hva som var forventet i forhold til mandatet og eventuelle norske restriksjoner, svarer styrkesjefen: “Egentlig veldig lite. Jeg tror ikke det var så veldig mange som hadde noen klare formeninger om verken hva vi skulle, eller hvor langt vi skulle gå, eller noen ting” (Solheim, 20.02.2012). De fleste dokumentene som omhandlet selve operasjonen ble lest etter at styrken ankom Kreta. Det var her han for første gang så at Norge ikke formelt hadde pålagt bidraget spesielle nasjonale regler, eller begrensninger, såkalte “caveats”. “Da jeg leste det, så var det sånn der, stemmer dette? Så jeg måtte ta noen telefoner og høre om det stemte dette her” (Solheim, 20.02.2012).

“FOH fikk politiske og militære føringer på at Norge skulle bidra med 6 F-16 i løpet av kvelden og formiddagen 18. og 19. mars. Jeg tror vi trygt kan si vi ble tatt på senga” (Lunde, 01.02.2012). Parallelt med de forberedelser som ble gjort ved oppsettende avdeling, forberedte Forsvarets Operative Hovedkvarter seg på å overta kommando over styrken da denne var meldt klar til Forsvarssjefen. Deretter skulle styrken deployeres, for så å overføre operativ kontroll til den operasjonen de skulle inngå i. “Det gikk faktisk så fort at da flyene tok av fra Bodø var det fortsatt ikke sikkert hvilken base de skulle lande på” (Lunde, 01.02.2012).

For å ivareta sjef FOH`s interesser og ansvar ble det etablert et liaisonteam. I første omgang en offiser, men flere ble tilført etter hvert, herunder juridisk rådgiver og representanter fra F-16 miljøet. Oberstløytnant Hans Jørgen Nordskog møtte ved sitt arbeidssted på FOH lørdag 19. mars 2011. Hans inntrykk den formiddagen var: “Først da jeg kom opp her, så var det litt sånn kaotisk. Hva skal vi egentlig gjøre, hvor skal vi, hva slags operasjon skal vi i? Vi brukte ganske mye tid og ressurser på å få i gang en site survey, og finne ut hvilken base F-16 bidraget kunne få plass” (Nordskog, 21.02.2012). Videre var det noe usikkert hvilken operasjon den norske styrken skulle delta i. “Vi så etter hvert at sammenhengen mellom det å reise tidlig ut, ikke samsvarte med når NATO ville være klar” (Nordskog, 21.02.2012).

På søndag ettermiddag ble det etter hvert klart at styrken skulle inngå i Operation Odyssey Dawn. Den samme ettermiddagen ble Nordskog utpekt til å være liaison og Red Card Holder. I forhold til hva denne funksjonen ville innebære sier han følgende: “Det tenkte vi ikke på. Hva skulle Red Card Holder gjøre, og hvordan skulle vi sette opp det teamet der? Vi hadde ikke noen gode tanker rundt sammensetningen, eller utstyrsoppsett, og ikke noen tanker om at han burde ha en instruks eller samtale med sjef FOH før avreise” (Nordskog, 21.02.2012).

Tidlig mandag, 20. mars 2011, flyr han ned til Ramstein. “Vi hadde ingen skriftlig instruks helt initielt, så når vi satt og leste dokumenter og sånne ting, så skjønnte vi på en måte etter hvert, vi har ikke noen føringer så vi måtte avklare en del ting hjem” (Nordskog, 21.02.2012).

Fortløpende blir Red Card Holder Teamet etablert og den juridiske rådgiveren er på plass samme dag som de norske styrkene skal ut på sitt første oppdrag. Orden om å delta i operasjonen mottok han under morgenmøte på FOH den 24. mars 2011 (Libell, 2012, s. 6). Få timer senere satt sjefsjurist oberstløytnant Per-Thore Bråthen på flyet til Tyskland med oppdrag om å rettslig vurdere de bombemålene som skulle utføres av norske jagerfly over Libya. “Vi fikk få norske politiske føringer før vi reiste” (Bråthen ifølge Libell, 2012, s. 9).

Noe usikkerhet forbundet med forberedelsene for hva liaisonoffiseren skulle gjøre i denne operasjonen, opplevde også oberstløytnant Eirik Solem. Han ble den 28. mars 2011 varslet om at han skulle til Izmir i Tyrkia, som norsk liaison. Ved ankomst Izmir ble han nektet å være liaison, men i stedet tilbudt en funksjon i den eksisterende organisasjonen. Dette var ikke aktuelt, og etter 1 ½ dag ble det bestemt at han skulle dra til Napoli, og der ble han tatt godt imot. "Mine arbeidsoppgaver var ikke klare før avreise. Så vi gikk opp min rolle underveis mens vi holdt på" (Solem, 16.02.2012). Dog hadde han en samtale med NK/stabssjefen i FOH før avreise.

Utfordringen knyttet til noe manglende forberedelser til hva operasjonene over Libya skulle innebære for de norske styrkene, opplevde også det norske kampflybidraget som var lokalisert på Kreta. De innledende hendelsene foregikk i et høyt tempo, noe styrkesjefen beskriver på følgende måte: "Vi heiv oss på et tog som gikk i full fart. Da vi begynte torsdagen, så var jo amerikanerne i gang. Og dem har gjort dette her før, og det var fullt tog med alt av ressurser, ordentlig krig. Så det var en ganske røff start" (Solheim, 20.02.2012).

3.4.2 Luft-til-bakke rollen

Siden det ikke var avklart nøyaktig hvilken rolle de norske kampflyene skulle ha i operasjonene over Libya, ser det ut til at luft-til-bakke rollen kom som en konsekvens av norske representanters første involvering i målvalgsprosessen under Operation Odyssey Dawn. Norges liaisonoffiser i Ramstein uttrykker det på følgende måte:

Den eneste konkrete føringen jeg følte at jeg hadde, uten at det var eksplisitt uttalt det heller, var at vi ønsker å være i den spisse enden, vi ønsker å være fremoverlent. Og da avstemte jeg dette med FOH og ba om bekreftelse på følgende: For meg betyr dette at jeg kommer til å fremme Norge slik at vi tar de målene som kommer opp, forutsatt at alt det lovlige er på plass og slike ting. Vi ønsker å være med, gjerne på kompliserte targets og sånne ting, vi ønsker å være der. Og ja, det var greit. Det var den eneste politiske føringen jeg følte at vi hadde. Jeg mottok etter hvert en instruks fra FOH som ga greie føring, godt handlingsrom og klare høyre- og venstre begrensninger (Nordskog, 21.02.2012).

Under Operation Odyssey Dawn gjennomførte norske jagerfly 15 oppdrag, fordelt på 32 tokt og droppet 19 bomber fram til 30. mars 2011 (Forsvaret, 02.12.2011). Disse innledende dagene opplevdes som hektiske for det norske detasjementet på Kreta. Samtidig som egen organisasjon ikke var fullt ut etablert, pågikk operasjonene for fullt. Operativt ansvarlig i den norske styrken opplevde det slik: "I denne perioden var det enormt med armer og bein, så vi kastet oss ut i det. Men operasjonen hadde pågått en stund, og inntrykket var at det her fungerte veldig bra. Vi følte

at vi ble brukt aktivt og hadde bra effekt på bakken (Hoel, 07.02.2012). Denne oppfattelsen forteller han, fikk han senere bekreftet gjennom etterretningsinformasjon.

Overgangen til Operation Unified Protector medførte en endring i operasjonstempo for de norske styrkene. Forsvarets Operative Hovedkvarter hadde i sin militærfaglige anbefaling til militærpolitisk nivå ikke anbefalt en kommandooverføring på dette tidspunktet. Dette grunnet frykt for en operasjonell pause i en kritisk fase av operasjonen. Tilrådingene ble ikke tatt til følge. “Dette førte umiddelbart til at trykket og effektiviteten i de offensive operasjonene ble drastisk redusert, hovedsakelig fordi NATO ikke var forberedt på å lede offensive luftoperasjoner. Dette påvirket bakkesituasjonen sterkt i Gaddafis favør” (Lunde, 01.02.2012). I tillegg til denne manglende kompetansen stod NATO overfor nye utfordringer i målvalgsprosessen. Dette beskriver Solem slik:

Etter Odyssey Dawn så var det ikke så mange valgmuligheter. Odyssey Dawn tok jo egentlig alle, ifølge Bouchard, alle de fruktene som hang lavt. Det var enkle mål, fordi det var så rene militære mål. Det var luftvern, flyplasser, rene militære hovedkvarter samt kommando og kontroll som man visste om. Så det gjorde at da NATO overtok så ble det vanskeligere å finne gode militære mål. Og også det at pro-Gaddafi skiftet operasjonsmønster, noe som gjorde det enda vanskeligere (Solem, 16.02.2012).

Dette var også noe de norske pilotene fikk erfare. En av utfordringene ble å skille partene på bakken fra hverandre. Det ble blant annet operert med ulike linjer på kartet, hvor det ble forventet å finne Gaddafis styrker på den ene siden samt at opprørerne markerte sine kjøretøy med ulike symboler. “Opprørerne malte ting på taket for at vi skulle kjenne dem igjen. Men det tok ikke lang tid før Gaddafi styrkene adopterte dette. Dersom vi var i tvil holdt vi igjen” (Hoel, 07.02.2012). Under operasjonene over Libya syntes det relativt klart at det var styrker, lojale overfor Gaddafi, som ble vurdert til å utgjøre en trussel mot sivilbefolkningen. Ingen av de norske deltagerne kjente til noen oppdrag som gikk ut på å ta ut opprørere, selv om dette ble diskutert.

Når det gjelder bruken av norsk luftmakt under operasjonene over Libya, ble følgende observasjon gjort av liaisonoffiseren ved det taktiske hovedkvarteret:

Vi så en naturlig utvikling av dette. Det var ikke styrt av en stor plan, det var mer styrt av at sånn måtte det bli. Vi måtte begynne med å være veldig taktiske, ta ut en og en tanks og en og en rocket launcher og slike ting, fordi det var det umiddelbare behovet. Og at det utviklet seg til at vi gikk på mer planlagte targets etter hvert, det var også en ganske naturlig utvikling. Samtidig ser jeg det at vi gjør ting som sannsynligvis er ressurskrevende i forhold til oppnådd effekt. Man valgte blant annet å ta ut våpenlagre med 550 bunkere,

ved å ta ut hver enkelt bunker. Det er veldig lite militært smart sammenlignet med det vi faktisk gjorde første dagen, å bombe den ene adkomstveien til dette lageret. Da kunne vi bare fortsatt å holde den adkomstveien brutt og oppnådd tilnærmet samme effekt, nemlig å hindre våpenetterforsyning til Pro-Gaddafi styrkene. Det hadde vært mye mer effektiv bruk av våpen (Nordskog, 21.02.2012).

I hovedsak ble de norske kampflyene benyttet til to typer oppdrag. Den ene typen var interdiktoperasjoner. Dette var forhåndsplanlagte angrep, som primært ble gjennomført om natten. Denne type oppdrag utgjorde omtrent 25 % av totalen, og her ble nærmere 75 % av de norske bombene benyttet (Sandnes, 01.02.2012). Innenfor denne totalen ligger også oppdrag som kan klassifiseres som strategiske angrep rettet mot blant annet kommando og kontrollnoder i området Tripoli (Forsvaret, 02.12.2011). "Interdiktoppdragene gjorde vi bra. Vi traff det vi skulle, var på tiden, og vi tok også en del lead-oppgaver der vi dro i hop litt større formasjoner med andre, som også gikk bra [...] og etter hvert fikk vi stadig tighere oppdrag" (Hoel, 07.02.2012).

Den andre typen oppdrag var Strike Coordination and Reconnaissance (SCAR). Dette innebærer oppdrag i et nærmere angitt område for patruljering og gjennom søk. Angrep med våpenbruk kan kun skje dersom målet tilfredsstillende et sett med gitte kriterier. Opplevelsen av denne type oppdrag var at: "Ansvaret ble i veldig stor grad lagt på enkeltmann. Spesielt med SCAR oppdrag når du skal avgjøre selv ut i fra en matrix. Her var det mange utfordringer" (Hoel, 07.02.2012). Omtrent 75 % av de norske kampflyenes oppdrag var av denne typen (Sandnes, 01.02.2012).

Norge utførte totalt sett nærmere 10 % av alle oppdragene under Operation Unified Protector (Lunde, 01.02.2012). Det norske bidraget viste tidlig sin taktiske kompetanse. Generalmajor Morten Haga Lunde forklarer noe av årsaken til at Norge fikk en slik fremtredende rolle på følgende måte:

Gradvis ble styrkesjefen klar over ferdighetsnivået og kvaliteten til det norske bidraget, inkludert vår prosess med hensyn til målprosessen på nasjonale linjer. Etter min mening er det bedre at en slik kapabel styrke blir brukt i stedet for mindre kapable spillere som var med [...] Og det er gjerne slik at det er de som får jobben gjort, med høy kvalitet og presisjon, som blir brukt på nytt. Slik er det i alle sammenhenger (Lunde, 01.02.2012)

3.4.3 Ivaretagelse av nasjonale hensyn

Selv om Norge ikke hadde meldt inn noen forbehold i forhold til NATOs operasjonskonsept og engasjementsregler, ønsket Norge å sikre seg kontroll over hvorledes styrken ble benyttet.

Forsvarsministeren gav uttrykk for dette i sin redegjørelse for Stortinget den 09. mai 2011.

Norske myndigheter har selvsagt reell nasjonal kontroll over hvordan det norske styrkebidraget anvendes. I prosessen med utvelgelse av mål er Norge representert med kompetent personell, operativt og juridisk. Det norske personellet har ansvar for å ivareta nasjonale hensyn og folkerettslige forpliktelser. Listen over utvalgte mål blir nøye gjennomgått. I denne prosessen er det tett og god dialog mellom våre nasjonale representanter og NATOs hovedkvarter. Dette er demonstrert ved at målvalg ved enkelte anledninger har blitt endret etter dialog mellom norske representanter og operasjonsledelsen. I ytterste konsekvens har Norge alltid muligheten til å si nei til spesifikke oppdrag. Forsvarets operative hovedkvarter er aktivt med i beslutningsprosessen overfor våre stedlige nasjonale representanter (Forsvarsdepartementet, 09.05.2011).

For å ivareta reell nasjonal kontroll på vegne av Norge var det blant annet viktig for Forsvarets Operative Hovedkvarter å danne seg et godt mentalt bilde av hva som ligger innenfor norsk tradisjon i skarpe operasjoner. “Jeg var helt sikker på at feilskjær fra vår side, det vil si tildeling av et feil mål til F-16 med drap av uskyldige og ødeleggelse av sivil infrastruktur, ville bli katastrofalt for norsk deltagelse og for Unified Protector” (Lunde, 01.02.2012). Dette innebar at det handlet om å ha kontroll med og innsikt i de viktigste prosessene, og da først og fremst målutvelgelsesprosessene samt mulighet til å påvirke disse. “Her er det dog samtidig viktig å stoppe opp og huske på at operativ kontroll over styrken er overført til NATO under generalløytnant Charles Bouchards ledelse i Napoli, og at dermed er norsk påvirkning på operasjonene begrenset” (Lunde, 01.02.2012).

Det hjelpemiddel som ble benyttet for å sikre at norske føringer ble fulgt var henholdsvis Red Card Holder Team ved de taktiske hovedkvarter med ansvar for luftoperasjonene samt en liaisonoffiser ved det operasjonelle hovedkvarteret i Napoli. I den innledende fase av operasjonene var det ikke fastsatt instruksjer, rutiner eller prosedyrer for disse representantene. Dette ble klarlagt fortløpende under operasjonene. Relatert til målvalgsprosessene var følgende føring gitt fra FOH: “Dersom de mål/oppdrag våre fly ble anmodet om å engasjere ble vurdert å komme i konflikt med mandatet i resolusjon 1973, eventuelle nasjonale begrensninger og kunne innebære fare for collateral damage, så var stående ordre å ringe hjem og diskutere saken” (Lunde, 01.02.2012). Den som i hovedsak ble kontaktet ved FOH var generalmajor Haga Lunde. Han måtte dermed være tilgjengelig døgnet rundt i de månedene kampflyene deltok i

operasjonene. Generalmajoren besøkte selv Napoli den 15. april 2011, hvor han blant annet møtte Bouchard. Et av spørsmålene Lunde ønsket besvart var om Bouchard var en mann vi kunne stole på, og som hadde en klar strategi. “Dette var et meget viktig møte som innga tillit og forståelse, noe som dannet en god basis for de vurderinger og klarsignal jeg etter hvert ga fra FOHs side med hensyn til mål som måtte vurderes spesielt” (Lunde, 01.02.2012).

Norges liaisonoffiser ved hovedkvarteret i Napoli referer også til møtet mellom Bouchard og Haga Lunde. “Bouchard forklarte ham hele planen sin. Og den stemte, selv om det var mange ting som ikke gikk som han [Bouchard] ville til å begynne med. Hvis du ser i the long run, så fulgte han planen sin hele veien” (Solem, 16.02.2012). Når det gjelder Bouchards utvikling av denne planen forteller liaisonoffiseren at: “Han har ikke lagt den så mye med sin stab, som han hadde det i sitt hode som sjef. Han hadde en visjon, og måten denne visjonen skulle oppnås det briefet han NK [Haga Lunde] på. Det gjorde at det var veldig lett å snakke med NK” (Solem, 16.02.2012).

Liaisonoffiseren forteller videre at han opplevde god tilgang til å sitte inne på de prosesser som foregikk i Napoli. Blant annet satt han kun en meter fra Bouchard på de møter hvor han deltok, og Norge hadde, mye på bakgrunn av den innsatsen jagerflyene gjorde, sin plass høyt oppe ved bordet. “Hovedoppgaven var egentlig etter hvert blitt veldig mye jobb med å støtte Red Card Holder og LEGAD på CAOCèn i forhold til targetting” (Solem, 16.02.2012). Dette kunne være å skaffe tilveie ytterligere informasjon om de ulike mål Norge vurderte å ta i målvalgsprosessen. “Det var ting vi sa nei til å gjøre. Dette gjaldt enkelte mål, eller måltyper” (Solem, 16.02.2012).

I forhold til øvrig påvirkning av operasjonen forteller liaisonoffiseren at: “Det var ikke noe planarbeid som pågikk over lang tid. Som liaison er du ikke med, du sitter og hører på og rapporterer hjem. Du har egentlig ingen voice i annet enn targetting spørsmål” (Solem, 16.02.2012). Han reflekterer videre at påvirkning oppnås i mye større grad ved å ha offiserer i nøkkelposisjoner i organisasjonen som leder operasjonen. Det hadde ikke Norge. På den annen side er nasjonen representert i NATOs øverste politiske beslutningsmyndighet, det nordatlantiske råd (NAC). “NAC var informert hele tiden og ga styringer. Bouchard var ofte i briefing med dem, og da kom det direction and guidance dagen etterpå” (Solem, 16.02.2012). Ifølge liaisonoffiseren ble alle endringer i situasjonen presentert for NAC, og føler selv at politikerne var godt informert om den pågående militære operasjonen. “Når jeg ser tilbake på det jeg har vært med på så føler jeg at vi har vært med på det riktige, gjort det riktige og innenfor mandatet

---

vi hadde. Og når mandatet ble, noen sier at det ble tøyd, så var det politisk forankret hele tiden” (Solem, 16.02.2012).

Red Card Holder Teamet har tilsvarende opplevelse når det gjelder utøvelse av nasjonal kontroll på det taktiske nivået. I oppstarten av begge operasjonene, var fokuset rettet inn mot hvorledes deres ansvarsområde skulle ivaretas samt å avklare usikkerheter med kontaktpersonen ved Forsvarets Operative Hovedkvarter. Den norske liaisonoffiseren forteller om dette:

Det var ikke de lange flotte planene, men vi hadde mer enn nok med å sette oss inn i dokumentene som påvirket den jobben vi var satt der for å gjøre. Vi hadde ikke tid og overskudd til å lese de store planene og komme inn i den delen av prosessen. Men vi opplevde at våre forslag til den taktiske gjennomførelsen av de enkelte oppdrag ble tatt hensyn til og hurtig implementert. Så innenfor de targetene det ble bestemt at vi skulle ta, der hadde vi en påvirkning. Vi hadde imidlertid ingen påvirkning i forhold til at det kunne eksistere andre targets som burde vært nominert (Nordskog, 21.02.2012).

Hvert enkelt mål som Norge skulle engasjere ble vurdert i henhold til de føringer som var gitt fra FOH. Dog ble en rekke spørsmål diskutert og avklart underveis. Et eksempel er diskusjonen rundt et av målene som var nominert i målutvelgelsesprosessen. Dette dreide som en militærleir med en relativt stor mengde militært materiell, lokalisert i et meget tettbebygde område. Et av kravene i forhold til om dette målet skulle angripes var tilknytningen til beskyttelse av sivile. Det måtte foreligge verifisert informasjon om at kjøretøy og materiell fra denne leiren var det samme som ble benyttet av Gaddafis styrker mot sivilbefolkningen.

I den fasen hvor det var en dreining mot mer strategiske mål, ble det behov for ytterligere presiseringer. “I den prosessen der så skrev vi hjem, og fikk avklaringer” (Nordskog, 21.02.2012). I grovt dreide betraktningene seg om:

Er dette innenfor eller utenfor mandatet? Er vi alle enig om at dette fortsatt er innenfor mandatet og i henhold til norske intensjoner og politiske føringer? Er vi klar over de økte risiko det medfører å bombe i tettbebygde områder, spesielt dersom det skjer en teknisk eller mekanisk feil [...] De tankene vi gjorde oss sendte vi hjem til FOH for å få avstemt om dette fortsatt var good to go, og det fikk vi confirmation tilbake på (Nordskog, 21.02.2012).

Den norske militærjuristen redegjør også for noen av de vurderinger som ble gjort.

Resolusjonen fastslo at styrkene våre kunne ta “all necessary measures” for å forsvare sivilbefolkningen. Men akkurat hva som ligger innenfor denne ordlyden byr på mange juridiske vurderinger og utfordringer.

Vi tolket det blant annet dit at mandatet tillot oss å sette militære kommandosentraler ut av funksjon. Kommandosentraler ble derfor et lovlig mål (Bråthen ifølge Libell, 2012, s. 7).

I noen få tilfeller besluttet Norge å benytte sitt Red Card til å si nei til oppdrag. Dette skjedde første gangen under Operation Odyssey Dawn. Oppdraget som ble gitt til de norske styrkene ble på det tidspunktet vurdert av styrkesjefen i samråd med FOH til å være for fremoverlent. Ved et annet tilfelle under Operation Unified Protector ble beslutningen om å si nei til et NATO godkjent mål tatt ved FOH i samråd med Red Card Holder. Noe av årsaken var manglende informasjon i forhold til hva som faktisk befant seg på målet. "Det er ingen big deal at vi sier nei til enkelte target, siden vi generelt sett aksepterte de oppdrag NATO ønsket. Det var aldri sånn at NATO opplevde at vi brukte Red Card i noen stor grad. Man kom gjerne fram til gode løsninger gjennom dialog med NATO" (Nordskog, 21.02.2012). Men i de tilfeller usikkerheten rundt det enkelte mål var for stor ble avgjørelsen ifølge den juridiske rådgiveren: "Tvilte vi, så var vi ikke i tvil. Da ble det alltid rødt kort" (Bråthen ifølge Libell, 2012, s. 10).

I all hovedsak var målene som ble vurdert, nominert fra Napoli. Under den kontinuerlige målvalgs- og kvalitetssikringsprosessen, som foregikk blant annet på videokonferanse mellom Napoli og det taktiske hovedkvarteret, hadde de ulike nasjonenes Red Card Holdere etter hvert stor innflytelse. I forhold til godkjenning av mål kunne operasjonen operere med en liste på nærmere 100 mål (Nordskog, 01.02.2012). Basert på dette utarbeidet de norske representantene sin egen liste hvor de holdt oversikt over hvilke mål som tilfredstilte kravene Norge satt for å slippe våpen, og hvilke mål som det fortsatt var uklare forbundet med. "Særlig relevant i denne sammenheng var tolkningen om de foreslåtte målene var innenfor det rettslige mandatet for operasjonen, Resolusjon 1973, fra FNs sikkerhetsråd" (Bråthen ifølge Libell, 2012, s. 7). Da de ulike målene kom opp til diskusjon, passet Norge på å vise interesse for de målene som var godkjent i henhold til nasjonale føringer, og unnlot å velge de øvrige. Det å velge bort enkelte mål opplevdes som et mulig dilemma for de norske representantene.

Det hadde vi litt diskusjoner om hos oss. Det var to faktorer. Hvis vi ikke tar målet, så er det noen andre som tar det. Samtidig som vi visste at vi hadde noen av de beste våpnene til å ta disse målene, og vi hadde en bra track record i forhold til at vi leverte varene presist. Så visste vi at det kanskje var andre nasjoner som tok det målet vi ikke ville ta, kanskje på bakgrunn av høy CDE for eksempel, som ikke hadde like presise våpen. Er det bedre at vi tar målet enn at vi overlater det til en annen nasjon, da det totalt sett for operasjonen muligens vil være bedre? Men det slo vi fra oss ganske fort, fordi vi måtte kunne stå for hvert enkelt target. Det må fortsatt være innenfor hva Norge mener er riktig. Vi kan ikke ta targets som vi fortsatt er ukomfortable med, bare for å forhindre at en annen nasjon skal gjøre det.

Den andre delen av vurderingen som vi skjønte lå langt over vårt nivå var hvordan de targetene NATO valgte å ta reflekterte på Norge. Dersom organisasjonen til stadighet engasjerte mål Norge ikke kunne stå inne for, hvordan skulle vi forholde oss til det? I og med at vi er blitt enig om at alle bomber er NATO bomber så er alle bombene også vårt problem som deltagende nasjon. Vi fant vi ut at det må vi overlate til de som sitter høyere i organisasjonen. Folk på SHAPE, vi har jo folk i NATO, og jeg visste jo at det var møter på høyt nivå. Vi på taktisk nivå kunne jo ikke begynne å blande oss inn i at vi ikke synes Frankrike eller Storbritannia eller noen andre skulle ta de targetene her, fordi de kanskje er litt på kanten av resolusjonen. Der ble vi enig om at her må Norge og politikerne se krigens utvikling og så får de gi oss guidance. Da får de heller trekke oss tilbake hvis de mener at dette skjærer ut i en annen retning enn det vi ønsker. Vi diskuterte disse tankene og hypotesene, men konkluderte med at vi tar ansvar for våre targets og sørger for at de er innenfor lover og regler og innenfor det vi kan gjøre (Nordskog, 21.02.2012).

I forhold til utfordringen med å delta i en operasjon uten en klart definert slutttilstand, opplevdes et annet dilemma.

Slutttilstanden for Unified Protector var ukjent, den var i hvert fall ukjent for meg. Dette sier også Bouchard under Luftmaktseminaret i Trondheim; han hadde ikke noen klar end-state. NATO satt med følgende dilemma; hvis vi skal beskytte sivilbefolkningen mer enn bare akkurat fra dag til dag, så må vi gjøre noe annet enn å ta den enkelte tanks eller rocket launcher. Det opplevdes som en uuttalt enighet om at man måtte hindre hele militærmakten i å fungere for å gi en varig beskyttelse av Libyas sivilbefolkning.

Så hørte vi jo fra andre statsledere at Libya har ingen framtid med Gaddafi ved makten. Så "alle" satt for så vidt med den forståelsen at det måtte bli et regimeskifte, samtidig var *nesten* alle enig om at det ikke var NATO som skulle forestå dette regimeskiftet, det måtte libyerne gjøre selv. Noe av utfordringen er at man sitter med et FN mandat hvor man normalt sett ville hatt et planverk som hadde analysert dette mandatet svært grundig og definert det ned til objectives og tasks, og hva betyr dette. Vi hadde på en måte ingen god nedbryting av en stor oppgave. Og det gav oss litt lite guidance.

NATO var veldig tydelig hele veien at vi er ikke ute etter å ta Gaddafi, men for alle praktiske formål så vi konturene av at NATOs operasjoner i meget stor grad ville bidra til et regimeskifte. Den norske innsatsen var en del av dette og noe av mitt dilemma var hvordan Norge forholdt seg til et regimeskifte. Vi hadde klare føringer på at vi ikke skulle ta Gaddafi. Vi skulle ikke bombe mål dersom vi hadde indikasjoner på at Gaddafi var der. Dette gjorde vi vårt ytterste for å ivareta, men samtidig forsto vi jo at dersom man engasjerte en C2 bunker i Tripoli var det jo en viss mulighet for at han var der.

Enkelte av disse tankene gjorde jeg meg underveis, men dilemmaene har blitt tydeligere i ettertid når man har fått mer tid til å reflektere rundt helheten i operasjonene (Nordskog, 21.02.2012).

For å ivareta nasjonale hensyn og kontroll med de mål Norge skulle engasjere, ble ytterligere kvalitetssikring gjennomført hos den norske styrken på Souda Bay. Styrkesjefen forteller at: "Det

norske detasjementet brukte mye tid på å kvalitetssikre hvert enkelt mål. Det var flere anledninger vi snakket oss ut av ting, eller endret noen parametere i forhold til hvordan mål skulle tas ut” (Solheim, 20.02.2012). Som et resultat av dette arbeidet ble det ved noen tilfeller avdekket uoverensstemmelser i forhold til enkelte mål.

Styrkesjefens opplevelse av sammenhengen mellom de norske politiske målsettinger og utførelsen av de militære operasjoner med norske kampfly over Libya, beskriver han slik:

Jeg baserte meg på nyheter fra NRK og TV2 og sånne ting til å begynne med for å høre hva politikerne sa, og for å se om dette hang på stell med det vi gjorde. Til å begynne med synes jeg operasjonene var noe for krevende, eller at vi var litt for langt fremoverlent til at jeg så at dette hang helt sammen. Etter hvert som vi fikk mer rutine, var blitt varme i trøya, at folk hadde flydd litt og så at bombene traff, så var det liksom greit. Men til å begynne med så var det litt, ja, en liten mismatch. Ellers så tror jeg vi stort sett kan stå rakrygget for det vi gjorde (Solheim, 20.02.2012).

3.4.4 Etter at kampflybidraget har returnert til Norge

De norske kampflyene fløy sitt siste oppdrag over Libya den 30. juli 2011, og returnerte til Norge i løpet av de påfølgende dagene. Norge fortsatte sitt bidrag til operasjonen i form av ti stabsoffiserer som inngikk i NATOs kommandokjede, hovedsakelig ved luftoperasjonssenteret i Poggio Renatico i Italia. Disse offiserene opplevde i veldig liten grad konkrete forberedelser i forhold til hva de skulle ivareta av nasjonale interesser, om noen. En av stabsoffiserene⁵ som var involvert i utøvelsen av offensive luftoperasjoner sier: “På meg så virket det rart, at hvis det var som statsråden sa at vi viderefører det norske bidraget ved å være en del av stabene, uten å skulle ha noen nasjonale hensyn å ivareta. Hvilken politikk var det vi egentlig skulle føre? Det var det ingen som ga noen som helst slags føringer om”.

Videre forteller offiseren om diskusjoner blant offiserene ved hovedkvarteret relatert til de mål som ble engasjert. “Hvis du ser på resolusjonen opp i mot hvor langt du skal strekke den når det gjelder protection of civilians, så stilte vi også oss noen spørsmålstegn ved hvilke mål vi drev og tok ut. Jeg diskuterte også med LEGADÈr som hadde noe av den samme oppfatningen”. Når det gjelder innholdet i disse diskusjonene, eksemplifiserer offiseren det på følgende måte:

---

⁵ Vedkommende stabsoffiser ønsker å være anonymisert i oppgaven. Jeg har allikevel valgt å ta med hans bidrag, da dette etter min mening gir verdifull innsikt i Norges bidrag i den avsluttende fasen av OuP.

Diskusjonen gikk på, hvis for eksempel man hadde et mål som ikke var imminent threat mot noe som helst. Det her kunne være bygninger, forlatte APC'er eller what not, uten at de på en måte var en trussel mot noen, hadde ikke skutt på noen, de var der bare i, hva skal jeg si, i effekt av å bare være. Så definerte man ofte bygninger til å være C2 noder, ammunition storage, rally points osv og kunne da tas ut innenfor da det rette collateral damage nivået osv osv. Vi diskuterte mange ganger, gir resolusjonen åpning for det vi gjør nå, og det var vel noen spørsmål som vi på en måte ikke besvarte. Kanskje med en antagelse om at vi visste hva svaret var, som ikke nødvendigvis politisk ville tåle dagens lys. Jeg kan bekrefte at det er flere av oss som sitter med et inntrykk av dette.

Et annet spørsmål offiseren reflekterte over var: "Hvem er de sivile vi skal beskytte?" Her beskriver han overgangen fra perioden hvor det var lett å identifisere Gaddafis styrker, som utøvde overgrep mot sivilbefolkningen, til en mer uklar situasjon mot slutten av operasjonen. "I fra midten av september og utover så var det stikk motsatt. Da var det opprørerne som stod på utsiden av byen og skjøt indiscriminate inn i byen. Hvem er da de sivile, og hvem er det da vi skal beskytte?". Videre forteller han at selv om dette ble observert, opplevde han aldri at opprørere ble engasjert av koalisjonens luftstyrker.

I en betraktning rundt egen opplevelse og erfaringer fra Operation Unified Protector, oppsummerer offiseren slik:

Hadde F-16 bidraget vært med etter 01. august og utover, da skulle det vært interessant å følge med på hvilke mål de hadde tatt ut og ikke tatt ut, for da ble det veldig uoversiktlig. Jeg tror at de som da hadde sittet som representanter og liaisonoffiserer ville fått utfordringer. Da ville kommunikasjonen tilbake til FOH blitt betydelig større. Og da kan man stille spørsmål ved om FOH var klar til å håndtere det.

Jeg tenkte litt på det, at her sitter jeg og forvalter politikk, uten en eneste føring. Helt ærlig, jeg var med og gjorde ting, og var med å ta avgjørelser og planla ting, som jeg tror ikke hadde blitt godkjent av en norsk Red Card Holder for bruk av norske fly.

4. Grad av samsvar mellom anvendelsen av militærmakt og den uttalte politiske tolkningen av FN-mandatet

I dette kapittelet vil jeg, med bakgrunn i de foregående kapitlers empiri, foreta en analyse av sammenheng mellom anvendelsen av militærmakt og uttalte politiske målsettinger. I første del av analysen vil jeg se på de to multinasjonale koalisjonsoperasjonene Operation Odyssey Dawn og Operation Unified Protector i sammenheng. Her vil jeg primært betrakte det operasjonelle nivået, og vurdere graden av samsvar mellom anvendelsen av militærmakt og den uttalte politiske tolkningen av mandatet, som beskrevet i sikkerhetsrådsresolusjon 1973, med hovedvekt på beskyttelse av sivile. I denne delen av analysen vil jeg vurdere om bruken av militærmakt for å beskytte sivile i Libya sammenfaller med en nøktern innskrenkende tolkning av mandatet eller en mer robust tolkning, eller om ulike handlinger kan vurderes å ligge utenfor mandatet. Den første delen av analysen avsluttes med en vurdering av hvordan den operasjonelle sjefen håndterte utfordringen med å lede en militær operasjon uten en politisk klart definert uttalt slutttilstand.

I andre del av analysen vil jeg vurdere Norges bidrag til operasjonene med hovedvekt på taktisk nivå. Her vil jeg ta utgangspunkt i Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973, for deretter å vurdere i hvilken grad anvendelsen av norsk luftmakt samsvarte med dette. Et viktig punkt blir her en betraktning av Norges evne til reel nasjonal kontroll over styrkebidraget og ivaretagelse av nasjonale hensyn i den militære utførelsen av operasjonene. Denne delen av analysen vil i hovedsak rette seg inn mot den perioden de norske kampflyene deltok i operasjonene over Libya.

4.1 De multinasjonale koalisjonsoperasjonene over Libya

Sikkerhetsrådets behandling av det som skulle bli resolusjon 1973 bar preg av tidsnød. Den franske utenriksministeren poengterte dette før avstemningen ble foretatt: “We have very little time left – perhaps only a matter of hours” sa han, og la til at hver time og dag som passerte “økte vekten” på det internasjonale samfunnets skuldre (UNSC, 17.03.2011). Det synes som om flere var preget av frykten for en gjentakelse av den etniske rensning som skjedde på Balkan og i Rwanda på 1990-tallet. Etter vedtaket oppsummerte Sikkerhetsrådets amerikanske representant

---

med følgende uttalelse: “The Council’s purpose is clear: to protect Libyan civilians” (UNSC, 17.03.2011).

Operation Odyssey Dawn innledet med de første luftangrepene den 19. mars 2011. Den militære sjefen for operasjonen opplevde at hans strategiske målsettinger var klare. Det handlet om beskyttelse av sivile. Dette budskapet ble gjentatt da NATO overtok ansvaret for håndhevelsen av mandatet. Generalsekretæren erklærte: “Our goal is to protect civilians and civilian-populated areas under threat of attack from the Gaddafi regime. NATO will implement all aspects of the UN Resolution. Nothing more, nothing less” (NATO, 27.03.2011).

Den 15. april 2011 presiserte statslederne for USA, Storbritannia og Frankrike hva FN-mandatet innebar: “Our duty and our mandate under U.N. Security Council Resolution 1973 is to protect civilians, and we are doing that. It is not to remove Gaddafi by force” (Obama, et al., 2011). Disse uttalelsene understreker at det uttalte målet for de militære operasjonene over Libya var beskyttelse av sivile, ikke regimeendring. Dette skulle bli utfordringen for den militære sjefen på det operasjonelle nivået. Det er dette nivået som skal sørge for at det er samsvar mellom politiske målsettinger og utførelsen av militære operasjoner. For Operation Odyssey Dawn og Operation Unified Protector handlet dette om å anvende luftmakt for å beskytte sivilbefolkningen, uten aktivt og målrettet å besørge et regimeskifte.

4.1.1 Hvem skulle beskyttes?

Under konflikten i Libya var det tre parter å forholde seg til; Gaddafis militære styrker, opprørere og sivilbefolkningen. I henhold til sikkerhetsrådsresolusjon 1973, er det kun de som faller inn under kategorien sivile som skal beskyttes. I utgangspunktet var det overgrep fra Gaddafi og hans militære styrker sivilbefolkningen måtte beskyttes mot.

Det synes å ha vært et gjennomgående trekk gjennom begge de multinasjonale koalisjonsoperasjonene over Libya at Gaddafis militære styrker var oppfattet som den part som utgjorde en trussel mot sivilbefolkningen. Selv om det har fremkommet rapporter om at opprørerne utøvde overgrep mot sivilbefolkningen, er det lite som tyder på at disse bevisst har blitt engasjert. Dette til tross for at NATO hevdet at: “... the United Nations Security Council resolution applies to both sides” (Shanker & Savage, 2011). Dog har håndhevelsen av

flyforbudssonen blitt utøvet overfor begge parter. Selv om bruk av makt har vært mildere overfor brudd fra opprørernes side enn overfor Gaddafis militære styrker.

I bekjempelsen av Gaddafis militære styrker ser det ut til at bruken av militærmakt har vært ytterst bevisst på å unngå sivile tap. Under Operation Unified Protector gav Bouchard føringer om nulltoleranse i forhold til skade på sivilbefolkningen. Videre ble alle mål engasjert med presisjonsstyrte våpen samt at tid på døgnet og angrepsvinkel ble grundig vurdert i hvert enkelt tilfelle. Også dette for å unngå sivile tap ved enten teknisk, eller menneskelige feil i forbindelse med det enkelte angrep. Dette samsvarer med en nøktern innskrenkende tolkning av mandatet.

Når det gjelder forholdet til opprørerne er det mulig å peke på enkelte forhold som indikerer en form for samarbeid. Dette gjelder bruk av grenselinjer i terrenget samt merking, som var synlig for piloter og flygende sensorer, av opprørernes eget materiell. Det er uklart hvem som har foretatt denne kommunikasjonen, men i enkelte tilfeller muliggjorde dette at Gaddafis militære styrker kunne skilles fra opprørerne. Dog synes denne type tiltak ikke å være rettet mot å beskytte opprørerne, men mot å ta ut de styrkene som utøvde overgrep mot sivilbefolkningen. Denne type argumentasjon faller inn under en robust tolkning av mandatet.

I slutten av mai 2011 uttalte den amerikanske generalmajoren: “We`re grinding down the regime” (Schmitt, 2011). At opprørerne utnyttet denne situasjonen til å styrke egen organisasjon kan vanskelig benyttes som argument for at Operation Unified Protector beveget seg utenfor mandatet når det gjaldt hvem som skulle beskyttes. Det som derimot peker i en annen retning er det som foregår i siste fase av den NATO-ledede operasjonen. Et eksempel er opprørernes offensiv mot byen Zlitan. NATOs bombing i dette området korresponderte nøyaktig med opprørernes bevegelser bakken. Dette kan ha vært tilfeldig, men lignende eksempel kan hentes fra opprørernes offensiv mot Tripoli, Bani Walid og Sirte. Også her er det mulig å peke på et mønster, som tyder på en grad av samarbeid mellom koalisjonsstyrkene og opprørerne. Dette indikerer at luftoperasjonene i siste fase av konflikten beskyttet opprørerne i deres offensiv, og dermed beveget seg utenfor mandatet gitt av FNs sikkerhetsråd. Et lignende syn hevder direktøren for Norsk senter for menneskerettigheter Nils Butenschøn i et intervju med aftenposten den 22. oktober 2011. Her sier han blant annet at: “Det ser ut til at NATOs bombefly i stadig større grad har vært koordinert med opprørstyrkene, også for å svekke kapasiteten til Gaddafi-lojale styrker i borgerkrigen. Målet har neppe bare vært å beskytte sivilbefolkningen” (Staveland, 2011b).

4.1.2 Hvem skulle det beskyttes mot?

Grunnlaget for mandatet, gitt i sikkerhetsrådsresolusjon 1973, var Gaddafis ord og handlinger i slutten av februar og begynnelsen av mars 2011. Følgelig ble militærmakt benyttet for å hindre hans styrker i å angripe sivilbefolkningen. Dog er det et spørsmål hva som var militært nødvendig å angripe.

De innledende luftangrepene under Operation Odyssey Dawn, når det gjelder kontraluftoperasjoner samt interdikt- og nærstøtteoperasjoner, ser ut til å ligge innenfor en nøktern innskrenkende tolkning av mandatet. Et eksempel knyttet til opprettelsen av flyforbudssonen er angrepet på en flyplass i nærheten av Misrata natten til 20. mars 2011. Her ble kun områder benyttet av Gaddafis militære styrker angrepet og ødelagt, mens all sivil infrastruktur forble intakt (Vice Adm. Bill Gortney, 20.03.2011).

Angrep for å beskytte sivilbefolkningen ble innledningsvis gjennomført i de tett befolkede områdene langs kysten, med hovedvekt på byen Benghazi. Her utgjorde målene Gaddafis militære styrker som enten angrep sivilbefolkningen eller forberedte en offensiv mot tett befolkede områder. Oberst Hart beskrev effekten av disse angrepene som: "... this was the turning point in our initial efforts to save the people of Benghazi because it stopped Qadafi's ground forces and allowed subsequent targeting of regime forces where collateral damage could be minimized" (Hart, 02.02.2012). Denne type mål synes å ligge innenfor en nøktern innskrenkende tolkning av mandatet.

Da NATO tok over ledelsen av operasjonene over Libya hadde Gaddafis militære styrker endret taktikk samt at de fleste åpenbare militære målene var engasjert under Operation Odyssey Dawn. En følge av dette var at det: "...ble vanskeligere å finne gode militære mål" (Solem, 16.02.2012). Kun bruk av luftmakt for å beskytte sivilbefolkningen har redusert effekt når kampene flyttes inn i byene, og det ikke lenger er mulig å klart skille mellom de stridende parter. En konsekvens av å holde seg til en nøktern innskrenkende tolkning av mandatet kunne blitt: "En fortsatt kampanje rettet mot oppdukkende mål ville blitt en katt og mus affære uten en avslutning i sikte – war of attrition" (Lunde, 01.02.2012). Dreiningen i fase to av Operation Unified Protector mot mer målrettet å angripe hele Gaddafis militære organisasjon, forutsatte en mer robust tolkning av Sikkerhetsrådets mandat. Dermed kunne antall militære mål utvides, noe som igjen muliggjorde en mer effektiv utnyttelse av luftmakt for å beskytte sivilbefolkningen.

Det som derimot krever en mer robust tolkning av mandatet helt fra innledningen av operasjonene over Libya, er de strategiske angrep primært rettet mot kommando og kontrollfasiliteter lokalisert i Tripoli. For å forsvare denne type angrep må det argumenteres for at hele Gaddafis militære organisasjon var rettet inn mot å angripe sivile. Ved å nøytralisere Gaddafis evne til å gi ordrer og retningslinjer til egne styrker, hevdet NATO at dette økte beskyttelsen av sivilbefolkningen. Ifølge Bouchard var dette Gaddafis tyngdepunkt fordi "...that's where the orders came from" (Bouchard, 02.02.2012). Siden Gaddafi selv ikke var definert som et lovlig mål, ble det benyttet en indirekte tilnærming. Dog kan bruken av luftmakt for å sørge for at: "...the command and control apparatus were dismantled" (Bouchard, 02.02.2012), ha redusert Gaddafis evne til å oppfylle de vilkårene for en våpenhvile som ble vedtatt under NATOs utenriksministermøte den 14. april 2011. Ved å avskjære Gaddafi sin mulighet til å kommunisere med egne styrker, ville det være problematisk for han å effektivt kunne beordre en tilbaketrekning av disse.

Noe som også er påfallende i denne sammenheng er det tilsynelatende høye antallet kommando og kontrollfasiliteter lokalisert i Tripoli. Disse eksisterte helt fram til Tripoli falt i slutten av august 2011: "... these targets should be hit in the very early phases of any offensive air campaign" (Cenciotti, 07.06.2011). En forklaring kan være at den forsiktighet som preget utførelsen av luftoperasjonene medførte at angrepene måtte strekkes ut over tid for å unngå utilsiktet skade på sivilbefolkningen. En annen forklaring kan være at enkelte bygninger ble definert som kommando og kontrollfasilitet for å bedre passe inn i målutvelgelsesprosessen, noe den norske stabsoffiseren ved det taktiske hovedkvarteret, ved enkelte tilfeller under siste fase av Operation Unified Protector, fikk inntrykk av.

Det kan synes som om bruken av luftmakt for å beskytte sivilbefolkningen holdt seg innenfor en nøktern innskrenkende tolkning av mandatet i de innledende fasene av operasjonene over Libya. Etter hvert som situasjonen på bakken endret seg, og det ble vanskeligere å finne gode militære mål, ble mandatet utvidet. En mer robust tolkning må derfor legges til grunn dersom man skal hevde at operasjonen fortsatt holdt seg innenfor mandatet. Når det gjelder bruken av strategiske angrep må en, fra de første innledende luftangrepene, legge en robust tolkning av mandatet til grunn for å hevde at operasjonene var innenfor sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Både Operation Odyssey Dawn og Operation Unified Protector synes å ha benyttet begge tolkninger i forhold til valg av lovlige militære mål. Men det er vanskelig å peke på valg som ligger utenfor en robust tolkning av mandatet.

4.1.3 Bruk av militære styrker på bakken

Sikkerhetsrådsresolusjon 1973 utelukket eksplisitt enhver form for utenlandsk okkupasjonsstyrke på noen som helst del av libysk territorium. Sett opp i mot landkriksreglementets definisjon av okkupasjon, gav mandatet rom for bruk av bakkestyrker i Libya. Men det synes som om den politiske vurderingen fra både USA og NATO utesluttet bruk av denne type styrker innenfor de to multinasjonale koalisjonsoperasjonene. I stedet ble det gjennomført ulike tiltak basert på nasjonale interesser.

Spesialstyrker fra åtte ulike land utførte en rekke aktiviteter i Libya, herunder direkte støtte til opprørerne. Denne støtten ser ut til å ha bidratt til økt kampevne hos opprørstyrkene. Videre var det en rekke nasjoner som bidro med materiell. Nasjoner som USA og Storbritannia, bidro med ulike kategorier materiell, mens Frankrike og Qatar støttet opprørerne med våpen, noe som kan defineres som en overtredelse av våpenembargoen.

De nasjonene som støttet opprørerne, på andre måter enn ved bruk av luftmakt, hadde også tilgang til NATOs planer. Informasjon om kommende luftangrep kunne dermed utnyttes til fordel for opprørernes offensiv. Samtidig ble informasjon fra opprørerne foret inn i målvalgsprosessen gjennom de ulike nasjonale etterretningsorganisasjonene. Dette uformaliserte samarbeidet har klare likhetstrekk med ”den afghanske modellen”. Bouchard sa selv at: “There were no NATO forces employed in Libya” (Bouchard, 02.02.2012), noe som tyder på at Operation Unified Protector holdt seg godt innenfor mandatet når det gjelder bruk av bakkestyrker. Likevel peker spesielt fase tre av operasjonen på områder hvor koalisjonens bruk av luftmakt og opprørernes offensiv samvirket for å fremskaffe en løsning på konflikten som passet begge parter, både NATO og opprørerne.

4.1.4 Operasjoner uten definert slutttilstand

I artikkelen *the unequal dialogue* beskriver Cohen en kilde til frustrasjon hos militære sjefer som skal operasjonalisere politiske mål til gjennomførbare planer og operasjoner.

The soldier’s ultimate purposes are altogether hazier: they are, as Clausewitz and others insist, the achievement of political ends designed by statesmen. But because political are just that – political – they are often ambiguous, contradictory, and uncertain. It is one of the greatest sources of frustration for soldiers that their political masters find it difficult to elaborate fully in advance the purposes for which

they have invoked military action, or the conditions under which they intend to limit or terminate it.
(Cohen, 2001, s. 448).

Det er mulig at opplevelsen av tidsnød, kombinert med troen på at bruk av luftmakt hurtig skulle løse konflikten i Libya, hadde innvirkning på den manglende definerte slutttilstand for Operation Odyssey Dawn. President Barack Obama var klar på at USA ikke ville sitte lenge i førersetet og da generalløytnant Charles Bouchard ble gitt sjefsansvaret for Operation Unified Protector hadde heller ikke han en klart definert slutttilstand å forholde seg til. Denne mangelen vanskeliggjør avdømmingen av de militære aktiviteter i forhold til hvorledes disse kan bidra til å nå det endelige målet. Bouchard løste dette ved å presentere sitt eget forslag for sin overordnede, som baserte seg på vilkårene vedtatt under NATOs utenriksministermøte i Berlin den 14. april 2011. Samme dag kom kronikken til Obama, Cameron og Sarkozy hvor de skrev: "... it is impossible to imagine a future for Libya with Gaddafi in power" (Obama, et al., 2011). Videre hevdet de: "... so long as Gaddafi is in power, NATO must maintain its operations so that civilians remain protected and the pressure on the regime builds" (Obama, et al., 2011). Totalt gir dette et bilde om hva som er forventet slutttilstand for den NATO-ledede operasjonen, uten at regimeskifte er en uttalt målsetting. Dog gir uttalelsene til den militære pressetalsmannen for Operation Unified Protector i midten av juni 2011, som referert til i forrige kapittel, et klarere syn på hvorledes NATO så for seg Gaddafis framtid: "... Qadhafi will not win this fight. He must go [...] Qadhafi's only future is out of power and out of Libya (NATO, 10.06.2011).

Denne gradvise tilnærmingen til en slutttilstand som ville medføre et regimeskifte i Libya, hadde også en positiv påvirkning på bruk av luftmakt. Oberst Michael Kometer hevdet i sitt foredrag under Luftmaktseminaret 2012 at: "Coalition and NATO air was used in a conventional, offensive military manner, most effective when there was a clear enemy – the shift to regime change provided clarity" (Kometer, 02.02.2012).

Selv etter at opprørerne tok kontroll over Tripoli i slutten av august 2011, og Gaddafi de facto ikke lenger regjerte Libya, valgte NATO å opprettholde luftangrepene for å beskytte sivilbefolkningen. Bouchard konfererte med sin overordnede med spørsmålet: "What will it take for NATO to say we are done?" (Bouchard, 02.02.2012). Et sett med kriterier ble etablert, herunder at: "...the command and control apparatus were dismantled" (Bouchard, 02.02.2012). Dette oppnådde Operation Unified Protector den 20. oktober 2011, da: "...the orders stopped coming when the senior leadership, the leader, was actually killed" (Bouchard, 02.02.2012).

Det ser ut til å være sammenheng mellom de politiske føringer Bouchard fikk og utførelsen av de militære operasjonene. Ifølge den norske liaisonoffiseren ved det operasjonelle hovedkvarteret, ble alle endringer i situasjonen presentert for NATOs øverste politiske myndighet. “NAC var informert hele tiden og ga styringer. Bouchard var ofte i briefing med dem, og da kom det direction and guidance dagen etterpå” (Solem, 16.02.2012). Dette kan tyde på at visse signaler gitt fra NAC ikke samsvarte med den uttalte politiske målsettingen om kun beskyttelse av sivilbefolkningen, uten aktivt og målrettet å besørge et regimeskifte. Noe som igjen reiser spørsmålet om NATO kan ha beveget seg utenfor en robust tolkning av mandatet gitt av Sikkerhetsrådet.

Begge de multinasjonale koalisjonsoperasjonene ser ut til å ha gjort det ytterste for å holde seg innenfor en robust tolkning av mandatet gitt i sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Men etter hvert som konflikten utviklet seg ble det ikke-formaliserte samarbeidet mellom opprørerne og Operation Unified Protector styrket. I siste del av konflikten tyder sammenfallet mellom NATOs luftangrep og opprørernes offensiv på at det ikke kun er sivilbefolkningen som blir beskyttet. Aktiv støtte til opprørerne i deres kamp for regimeendring er ikke beskrevet i sikkerhetsrådsresolusjon 1973, og var således en utvidelse av mandatet som de multinasjonale koalisjonsoperasjonene skulle håndheve. Det er derfor nærliggende å kunne forvente at også anvendelsen av norsk luftmakt over Libya opererte ut over de uttalte tolkningene av resolusjonen.

4.2 Det norske bidraget

“Vi står nå overfor en akutt situasjon i Libya, og vi har ingen tid å miste” sa statsminister Jens Stoltenberg i begynnelsen av sitt innlegg på toppmøtet om Libya i Paris den 19. mars 2011 (Statsministerens kontor, 19.03.2011). Videre understreket han: “Mens vi er samlet her, er Norge derfor i ferd med å klargjøre relevante kapasiteter fra Luftforsvaret for oppgaven, inklusive seks kampfly”. Dagen før var varslingsordre sendt ut til de avdelinger i det norske Forsvaret som hadde ansvaret for klargjøringen. Omtrent 100 timer senere var norske kampfly ute på sitt første tokt over Libya.

Det norske militære bidraget kan anses som et taktisk styrkebidrag, som skulle inngå som et av flere militære kapasiteter i de multinasjonale koalisjonsoperasjonene. Oppdraget til en slik styrke vil være å løse konkrete taktiske oppgaver i tilknytning til de operasjonelle målene

(Forsvarsstaben, 2007, s. 32). Derfor er dette nivåets opplevelse og erfaringer særlig relevant for å vurdere i hvilken grad anvendelsen av norsk luftmakt over Libya var i samsvar med Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973. For som generalmajor Haga Lunde understreket: “Her er det dog samtidig viktig å stoppe opp og huske på at operativ kontroll over styrken er overført til NATO under generalløytnant Charles Bouchards ledelse i Napoli, og at dermed er norsk påvirkning på operasjonene begrenset” (Lunde, 01.02.2012).

Det norske kampflybidraget var meldt inn i operasjonene uten spesielle nasjonale regler, eller begrensninger, såkalte “caveats”. Dog var det viktig å sikre at styrken ble benyttet i tråd med de forutsetninger, pålegg og begrensninger som var lagt av norske politiske og militære myndigheter (Lunde, 01.02.2012). Red Card Holder Team og liaisonoffiserer ble benyttet for å sikre dette. Disse opplevde raskt den utfordringen det innebar å sikre at norske føringer for anvendelse av jagerfly ble fulgt i en operasjon uten en klart definert slutttilstand.

4.2.1 Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973

“Det handler om beskyttelse av sivile. Resolusjonen åpner for bruk av “alle nødvendige midler” for å beskytte sivilbefolkningen” sa Norges statsminister i sin redegjørelse for Stortinget den 29. mars 2011 (Statsministerens kontor, 29.03.2011). Han understreket også viktigheten av å handle hurtig, for: “Dersom Gaddafis styrker hadde lyktes i å rykke inn i Benghazi, var det lite man kunne oppnå med luftmakt”. Dette siste utsagnet vitner om forståelse av luftmaktens begrensninger i Libya.

Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973 utdypes, som tidligere nevnt, av utenriks- og forsvarsministeren i en redegjørelse for Stortinget den 09. mai 2011.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre understreket at: “FNs mandat går kun på beskyttelse av sivile, ikke å bistå militære styrker med regimeendring. Dette forholder vi oss selvsagt strengt til” (Utenriksdepartementet, 09.05.2011). Selv om norske myndigheter hadde gitt klart uttrykk for at Gaddafi måtte gå av, poengterte forsvarsminister Grete Faremo: “... at dette ikke er det samme som at NATO går inn med militære virkemidler for aktivt og målrettet å besørge et regimeskifte i Libya. Det gjør vi ikke. Gaddafi selv er ikke et legitimt mål” (Forsvarsdepartementet, 09.05.2011). Her synes det norske synet å være i overensstemmelse med de øvrige koalisjonspartnerne.

Oppdraget til det norske bidraget på seks F-16 kampfly var å delta i operasjonene for gjennomføringen av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973 (Kongelig resolusjon av 23.03.2011). Og selv uten *caveats* var det viktig å ha full kontroll med bruk av norske styrker. Her understreket forsvarsministeren at: “Norske myndigheter har selvsagt reell nasjonal kontroll over hvordan det norske styrkebidraget anvendes” (Forsvarsdepartementet, 09.05.2011).

Forsvarsdepartementet ga også ytterligere rammebetingelser for den norske deltakelsen i operasjonene over Libya. Som tidligere nevnt, omhandlet dette at de militære operasjonene skulle gjøre sitt ytterste for å unngå sivile tap. Også i situasjoner hvor sivile opptrådte som frivillige menneskelige skjold for å beskytte Gaddafis militære styrker, skulle disse anses som beskyttede sivile i henhold til folkeretten (Forsvarsdepartementet, 2011). Dette er ikke ulikt de føringer Bouchard selv gav under Operation Unified Protector, om nulltoleranse i forhold til skade på sivilbefolkningen.

Sjefen for Forsvarets Operative Hovedkvarter (FOH) har ansvaret for å påse at norske styrker nyttes i tråd med de forutsetninger, pålegg og begrensninger som er lagt av norske politiske og militære myndigheter (Lunde, 01.02.2012). De offiserene som skulle ivareta rollen som liaison og Red Card Holder ble gitt klare føringer fra FOH. Som tidligere beskrevet, presiserte disse føringene at dersom mål, eller oppdrag norske fly ble anmodet om å engasjere, ble vurdert å komme i konflikt med mandatet i resolusjon 1973, eventuelle nasjonale begrensninger eller kunne innebære fare for utilsiktet skade, så var stående ordre å ringe hjem og diskutere saken. “Var man i tvil, så var vi ikke lenger i tvil – mål skulle ikke engasjeres” (Lunde, 01.02.2012). Hvordan kom så dette til uttrykk ved anvendelsen av norsk luftmakt over Libya?

4.2.2 Anvendelsen av norsk luftmakt over Libya

Det synes å være tre fremtredende aspekter ved anvendelsen av norsk luftmakt i operasjonene over Libya som kan bidra til å besvare denne oppgavens problemstilling. Det første aspektet er knyttet til den korte forberedelsestiden det norske styrkebidraget benyttet fra varslingsordren ble gitt og frem til jagerflyene deltok i sitt første angrep. Ifølge sjefen for oppsettende avdeling ville man normalt benyttet flere måneder på å klargjøre en slik styrke for denne type oppdrag. En konsekvens av denne avkortede planleggingstiden ser ut til å ha vært prioriteringen av praktiske gjøremål fremfor en grundig analyse av hva oppdraget innebar. Få av de involverte norske offiserene hadde tid til å sette seg inn i mandatet beskrevet i sikkerhetsrådsresolusjon 1973, og

hva dette innebar for bruken av norsk luftmakt over Libya. Styrkesjefens uttalelse beskriver dette på følgende måte: “Jeg tror ikke det var så veldig mange som hadde noen klare formeningene om verken hva vi skulle, eller hvor langt vi skulle gå, eller noen ting” (Solheim, 20.02.2012). Det kan derfor synes som om evnen og viljen til å hurtig stille et styrkebidrag til operasjonene over Libya, har gått på beskostning av den tid og de ressurser det tar å sette seg godt inn i hva anvendelse av militærmakt i denne konflikten innebar. Samtidig foregikk de innledende hendelsene i et høyt tempo, noe styrkesjefen beskrev slik: “Vi heiv oss på et tog som gikk i full fart [...] Så det var en ganske røff start” (Solheim, 20.02.2012). Dette kan således ha påvirket styrkesjefens opplevelse av et noe ufullstendig samsvar mellom uttalelser fra norske politikere og utførelsen av de militære operasjonene i innledningen av operasjonene.

En annen konsekvens av den korte forberedelsestiden ser ut til å ha vært liaisonoffiserens mulighet til å studere operasjonskonseptet for henholdsvis Operation Odyssey Dawn og Operation Unified Protector. Manglende instruksjoner og avklaring av arbeidsoppgavene til de ulike liaisonoffiserene medførte innledningsvis mye koordinering opp mot Forsvarets Operative Hovedkvarter. Den norske liaisonoffiseren ved det taktiske hovedkvarteret beskrev dette slik: “Det var ikke de lange flotte planene, men vi hadde mer enn nok med å sette oss inn i dokumentene som påvirket den jobben vi var satt der for å gjøre” (Nordskog, 21.02.2012). Med andre ord ble arbeidskapasiteten til liaisonoffiserene i stor grad prioritert på de taktiske oppgavene, og i mindre grad på å sette seg inn i de overliggende operasjonsnivåenes gjøremål. Men det er likevel ikke grunnlag for å si at kort forberedelsestid bidro til at Norge brøt med mandatet. Det er heller ikke åpenbart at en annerledes prioritering i denne fasen ville bidratt til større mandatlydighet.

Det andre aspektet ved anvendelsen av norsk luftmakt over Libya er den fremtredende rollen de norske jagerflyene fikk under operasjonene. I en tidlig del av operasjonen gjennomførte norske jagerfly opptil 17 % av angrepsoppdragene (RUSI, 23.09.2011, s. 6), og totalt nærmere 10 % av alle oppdragene i Operation Unified Protector. Relatert til størrelsen på bidraget høstet Norge mye ros for sin innsats. I sitt møte med statsminister Jens Stoltenberg den 20. oktober 2011, beskrev president Barack Obama Norges innsats på følgende måte:

Part of the reason it was so effective was because of NATO partners like Norway. I've said this before but I want to repeat, Norway punches above its weight. And their participation in the humanitarian mission, protecting civilians, the capacity of Norwegian pilots, their willingness to engage in some very critical missions there, made an enormous difference (Obama, 2011).

Under bidragets forberedelser er det lite som tyder på at det var avklart hvilken rolle de norske jagerflyene skulle ha under operasjonene over Libya. Styrken forberedte seg derfor på alle typer oppdrag. At dette i all hovedsak skulle bli offensive luftoperasjoner i en ren luft-til-bakke rolle, ser ut til å være en følge av hvorledes liaisonoffiseren i samråd med Forsvarets Operative Hovedkvarter tolket de politiske signaler. Statsministeren hadde allerede understreket viktigheten av å vise handlekraft. Og i sin redegjørelse for Stortinget den 29. mars 2011, forklarte Stoltenberg at: “Norge skal være til å kjenne igjen når FN tar på seg krevende oppgaver; vi deltar og tar vår del av ansvaret” (Statsministerens kontor, 29.03.2011). Denne type politiske signaler ser ut til å ha hatt innvirkning på hvilke mål norske jagerfly skulle benyttes mot. Som tidligere nevnt, opplevde den norske liaisonoffiseren ved det taktiske hovedkvarteret i Ramstein at den eneste konkrete føringen han følte han hadde var at Norge skulle være “fremoverlent”. “For meg betyr dette at jeg kommer til å fremme Norge slik at vi tar de målene som kommer opp [...] Vi ønsker å være med, gjerne på kompliserte targets...” (Nordskog, 21.02.2012). Gradvis ble styrkesjefen for Operation Unified Protector, generalløytnant Charles Bouchard, klar over ferdighetsnivået og kvaliteten til det norske bidraget. Dett ser ut til å ha påvirket både antallet – og vanskelighetsgraden på de oppdrag norske kampfly gjennomførte over Libya. Den operativt ansvarlige for den norske styrken på Kreta beskrev som gjengitt fra forrige kapittel at: “Vi traff det vi skulle, var på tiden, og vi tok også en del lead-oppgaver [...] og etter hvert fikk vi stadig tighere oppdrag” (Hoel, 07.02.2012).

Norske jagerflys fremtredende rolle, synes å implisere at Norge gikk god for en robust tolkning av mandatet gitt i sikkerhetsrådsresolusjon 1973, når det gjelder beskyttelse av sivile. I sitt foredrag under Luftmaktseminaret 2012, hevdet hovedlærer ved avdeling for luftmakt og teknologi ved Luftkrigsskolen at de målene Norge var med på å bekjempe også var med på å forme krigen (Dragsnes, 31.01.2012). Videre forklarte han at:

En sentral kilde i targetting prosessen i NATO forteller at vi faktisk var med på å styre krigen mot å ta ut vanskelige strategiske mål. Ved at vi var villige til å gå downtown Tripoli for å ta ut kommandobygninger var vi med på å vise vei for de andre nasjonene, og targetting-cella kunne velge ut stadig “vanskeligere” mål. Vi utvidet altså målvalgene for krigen (Dragsnes, 31.01.2012).

Anvendelse av norsk luftmakt til strategiske angrep kan vanskelig argumenteres for å ligge innenfor en nøktern innskrenkende tolkning av mandatet. En mer robust tolkning må derfor legges til grunn dersom man skal hevde at de norske luftoperasjonene fortsatt holdt seg innenfor mandatet. Som tidligere referert, beskrev den norske militærjuristen noen av de vurderinger som

ble gjort: “Vi tolket det blant annet dit at mandatet tillot oss å sette militære kommandosentraler ut av funksjon. Kommandosentraler ble derfor et lovlig mål” (Bråthen ifølge Libell, 2012). Det er grunnlag for å hevde at en slik vurdering ligger innenfor en robust tolkning av mandatet og således innenfor Norges uttalte tolkning av sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Men det hadde vært mulig å legge seg på en mer restriktiv linje, særlig gitt det rommet for fortolkning av mandatet de politiske signaler ga.

Det tredje aspektet er antallet kontrollfunksjoner, som ble etablert for å ivareta nasjonale hensyn under operasjonene over Libya. Her er det mulig å peke på fem ulike ledd i det norske styrkebidraget, som i ulik grad var involvert i målvalgsprosessen, og som har implikasjoner for vurderingen av om Norges opptreden lå innenfor mandatets grenser.

Det første og øverste leddet var Forsvarets Operative Hovedkvarter. Relatert til tvilstilfeller under målvalgsprosessen var det som sagt stående ordre å ringe hjem og diskutere saken. Den som i hovedsak ble kontaktet under bidragets varighet, uavhengig av tid på døgnet, var generalmajor Haga Lunde. Han besøkte selv Bouchard i midten av april 2011. Som tidligere beskrevet gav dette møtet: “...en god basis for de vurderinger og klarsignal jeg etter hvert ga fra FOHs side med hensyn til mål som måtte vurderes spesielt” (Lunde, 01.02.2012).

Liaisonoffiseren ved det operasjonelle hovedkvarteret i Napoli under Operation Unified Protector utgjorde det andre leddet. Han opplevde god tilgang til å sitte inne på de prosesser som foregikk i hovedkvarteret. Hoveddelen av hans arbeidsinnsats ser ut til å ha vært tilknyttet målvalgsprosessen, blant annet ved å skaffe tilveie utfyllende informasjon om de ulike mål Norge vurderte. I forhold til beslutninger rundt ulike mål forklarte han at: “Det var ting vi sa nei til å gjøre. Dette gjaldt enkelte mål, eller måltyper” (Solem, 16.02.2012).

Det tredje leddet for å ivareta nasjonale hensyn var Red Card Holder Teamet ved de taktiske hovedkvarter med ansvar for luftoperasjoner. De opplevde at: “...innenfor de targets det ble bestemt at vi skulle ta, der hadde vi påvirkning” (Nordskog, 21.02.2012). Hvert enkelt mål Norge skulle engasjere ble vurdert i henhold til de føringer som var gitt fra FOH, og de utarbeidet en egen liste over de mål som tilfredstilte kravene. “Særlig relevant i denne sammenheng var tolkningen om de foreslåtte målene var innenfor det rettslige mandatet for operasjonen...” (Bråthen ifølge Libell, 2012, s. 7). På bakgrunn av denne listen kunne Norge således passe på å kun vise interesse for egne godkjente mål. Dette ser ut til å ha bidratt til at Norge kun i få tilfeller benyttet sitt Red Card til å si nei til oppdrag. “Det var aldri sånn at NATO opplevde at vi brukte

---

Red Card i noen stor grad. Man kom gjerne fram til gode løsninger gjennom dialog med NATO” (Nordskog, 21.02.2012).

Kvalitetssikring av de mål som skulle engasjeres ble også gjennomført hos den norske styrken på Souda Bay, og utgjør det fjerde leddet for å ivareta nasjonale hensyn. Ifølge styrkesjefen ble hvert enkelt mål vurdert, og som tidligere referert, forklarte han at: “Det var flere anledninger vi snakket oss ut av ting, eller endret noen parametere i forhold til hvordan mål skulle tas ut” (Solheim, 20.02.2012).

Siste, og femte ledd er den enkelte norske jagerflypilot. En av pilotene som deltok i operasjonene over Libya uttalte følgende i et intervju presentert i Befalsbladet: “Pilotene har til sist veldig mye ansvar for å ta den riktige avgjørelsen – jeg har selv hatt grønne lys for å levere våpen basert på alt hva andre vet – men unnlatt basert på hva jeg selv opplevde i situasjonen” (Bergland, 2011). Dette samsvarer med det den operativt ansvarlige offiseren hos den norske styrken selv opplevde. Som tidligere nevnt beskrev han hvor mye ansvar som var tillagt den enkelte, og som hovedregel fortalte han: “Dersom vi var i tvil holdt vi igjen” (Hoel, 07.02.2012). Dette siste utsagnet ser ut til å kjennetegne beslutningsmønsteret til alle de norske offiserene som var involvert i målvalgsprosessene prosess prosess under operasjonene over Libya. Noe som igjen signaliserer at nasjonale retningslinjer og innlærte operasjonsprosedyrer var av en slik karakter at det bidro til at Norge i dette tilfellet ikke kom i konflikt med mandatets føringer.

Antallet kontrollfunksjoner og de norske militære representantenes involvering i målutvelgelsesprosessene tyder på at Norge hadde reell nasjonal kontroll over hvordan det norske styrkebidraget ble benyttet. Føringer gitt fra FOH ser ut til å ha blitt fulgt ved enhver våpenleveranse utført av norske jagerfly over Libya. Dog kan den korte forberedelsestiden ha medført at arbeidsinnsatsen til det norske personellet, som skulle ivareta nasjonale hensyn, i all hovedsak har vært rettet mot å løse de taktiske oppgavene, og i mindre grad det overliggende operasjonskonseptet. Det er mulig at dette resulterte i en mer restriktiv holdning i forhold til hvilke mål Norge kunne engasjere, enn det handlingsrommet som var gitt av norske politiske myndigheter. Men fordi de politiske signalene gav rom for fortolkning, kunne det motsatte også vært tilfelle. Selv om enkelte av oppdragene norske jagerfly utførte kan ha medført en utvidelse av målvalgene for operasjonene, ser det ut til at disse ligger klart innenfor en robust tolkning av mandatet. Det er heller ikke fremkommet informasjon som tyder på at anvendelsen av norsk luftmakt over Libya har vært benyttet for aktivt og målrettet å besørge et regimeskifte. Det er

primært i siste fase av Operation Unified Protector at den aktive støtten til opprørerne ser ut til å ha beveget seg utover det som er beskrevet i mandatet. Da hadde de norske kampflyene returnert til Norge. Det er derfor god grunn til å kunne hevde at det var høy grad av samsvar mellom anvendelsen av norsk luftmakt over Libya og Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973.

4.2.3 Alle bomber er NATO bomber

I forbindelse med fremleggingen av Forsvarets årsrapport for 2011, sa forsvarssjef Harald Sunde blant annet at: “De norske styrkene avviste en rekke mål som NATO hadde definert på forhånd” (NTB, 10.04.2012). Om han her sikter til de tilfeller hvor Norge benyttet Red Card er usikkert. Det som derimot er sikkert er at innenfor operasjonene passet Norge på å vise interesse for de målene som var godkjent i henhold til nasjonale føringer og unnlot å velge de øvrige. Dette kunne medføre at andre nasjoner i koalisjonen engasjerte mål Norge var ukomfortable med. Slike tilfeller indikerer at de ulike nasjonene hadde forskjellig oppfatning av hvilke mål som legitimt kunne angripes, ergo også ulik tolkning av mandatet for operasjonene. Dette kan således betraktes som et dilemma for Norge når det gjelder deltagelsen med et militært styrkebidrag for operasjonene over Libya. På den ene siden førte nasjonale hensyn til at man unnlot å engasjere visse typer mål, og sørget dermed for at bruk av norske styrker samsvarte med egne uttalte politiske målsettinger. Men på den andre siden var man enig om at alle bomber var NATOs bomber, uavhengig av hvilken nasjon som leverte våpenet (Nordskog, 21.02.2012). Da de norske kampflyene returnerte fortsatte Norge sitt bidrag til Operation Unified Protector med ti stabsoffiserer. Dermed kan Norges totale bidrag til operasjonene over Libya beskrives som en historie om hvordan beskyttelse av sivile bidro til regimeendring. Å leve med dette dilemmaet er noe av prisen Norge betaler for å være med i, og bidra i en allianse.

5. Konklusjon

Da de to norske jagerflyene lettet fra Souda Air Base på Kreta, torsdag 24. mars 2011 med kurs mot Libya, var dette begynnelsen på Norges aktive rolle for å håndheve FN-mandatet hjemlet i sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Bruken av norske jagerfly i operasjonene over Libya er foreløpig det siste i rekken av mer offensive bidrag Norge har stilt til rådighet for deltagelse i internasjonale operasjoner siden midten av 1990-tallet. Det norske bidraget har inngått i de multinasjonale koalisjonsoperasjonene, som i innledende fase var den amerikanskledede Operation Odyssey Dawn (OOD), før NATO overtok ledelsen av Operation Unified Protector (OuP). Etter at de norske kampflyene fløy sitt siste tokt over Libya den 30. juli 2011, ble ti stabsoffiserer Norges videre bidrag til den multinasjonale koalisjonsoperasjonen. Disse inngikk i OuPs kommandokjede fram til NATO erklærte operasjonen for avsluttet den 31. oktober 2011.

Anvendelse av militærmakt er politikk, og de politiske målsettingene er alltid overgripende for en militær operasjon. Det norske kampflybidraget har fått internasjonal anerkjennelse for sin innsats i operasjonene over Libya. Men det er også fremkommet kritiske stemmer, som antyder at NATOs operasjon på enkelte områder kan ha brutt FN-mandatet. Denne oppgaven har belyst samsvaret mellom uttalte politiske målsettinger og utførelsen av de militære multinasjonale koalisjonsoperasjonene over Libya, og har spesielt undersøkt i hvilken grad anvendelsen av norsk luftmakt over Libya var i samsvar med Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973.

Sikkerhetsrådsresolusjon 1973, vedtatt den 17. mars 2011, er den første i rådets historie som åpner for militær inngripen mot en regjering for å støtte opp om sivilbefolkningen.

Resolusjonens paragraf 4 autoriserer bruk av *all necessary measures* for å oppnå dette. Selv om tolkningen av mandatets handlingsrom har variert mellom ulike nasjoner og organisasjoner, har de offisielle uttalelser poengtert at det handlet om beskyttelse av sivile i Libya og ikke om å fremskaffe en regimeendring. Norges holdning var her klart uttrykt av utenriksministeren: “FNs mandat går kun på beskyttelse av sivile, ikke å bistå militære styrker med regimeendring. Dette forholder vi oss selvsagt strengt til”. De multinasjonale koalisjonsoperasjonene skulle håndheve dette mandatet, primært med bruk av luftmakt. Dog uten en politisk uttalt, klart definert slutttilstand.

Operation Odyssey Dawn ble innledet to dager etter Sikkerhetsrådets vedtak. Luftoperasjonene hadde til hensikt å oppnå nødvendig grad av kontroll i luftrommet over Libya samt stanse Gaddafis militære offensiv mot egen befolkning. Strategiske angrep, primært rettet mot kommando og kontrollfasiliteter i Tripoli, skulle degradere Gaddafis evne til å gi ordre og retningslinjer til egne styrker.

Da NATO overtok med Operation Unified Protector i slutten av mars 2011, var situasjonen endret. Gaddafis militære styrker hadde endret taktikk, og de fleste åpenbare militære målene var allerede engasjert. Operasjonen ble gjennomført i tre faser. Første fase hadde som mål å stabilisere situasjonen på bakken i Libya, mens andre fase fokuserte mer på strategiske angrep. Siste fase skulle sikre at Gaddafi-regimet på lengre sikt overholdt Sikkerhetsrådets resolusjon. Den operasjonelle sjefen for Operation Unified Protector, generalløytnant Charles Bouchard, måtte ved gjentatte anledninger konferere med sin overordnede for å definere en slutttilstand. Denne synes etablert ved Gaddafis død. Da stoppet ordrene om overgrep mot sivilbefolkningen, samtidig som opprørerne hadde tatt kontrollen over hele Libya.

Når det gjelder graden av samsvar mellom anvendelsen av militærmakt under de to multinasjonale koalisjonsoperasjonene og den uttalte politiske tolkningen av mandatet viser analysen i denne oppgaven at en stor del av luftaktivitetene holdt seg innenfor en nøktern innskrenkende tolkning, mens andre aktiviteter krever en robust tolkning for å betraktes som innenfor mandatet. Begge operasjonene ser ut til å ha gjort det ytterste for å holde seg innenfor en robust tolkning av mandatet gitt i sikkerhetsrådsresolusjon 1973. Men etter hvert som konflikten utviklet seg ble det ikke-formaliserte samarbeidet mellom opprørerne og Operation Unified Protector styrket. I siste fase av konflikten tyder sammenfallet mellom NATOs luftangrep og opprørernes offensiv på at det ikke kun er sivilbefolkningen som blir beskyttet. Dette reiser spørsmålet om NATO også kan ha beveget seg utenfor en robust tolkning av mandatet gitt av Sikkerhetsrådet.

Selv om de norske jagerflyene fikk en fremtredende rolle, var norsk påvirkning på operasjonene begrenset. Dog synes det som om Norge hadde reel nasjonal kontroll over hvordan det taktiske styrkebidraget ble anvendt innenfor rammen av de multinasjonale koalisjonsoperasjonene, noe som kom spesielt til uttrykk ved valg av hvilke mål norske jagerfly kunne engasjere.

Analysen har pekt på tre fremtredende aspekter ved anvendelsen av norsk luftmakt over Libya. Den korte forberedelsestiden til det norske styrkebidraget og involvert militært personell, har

medført prioritering av taktiske gjøremål og egne kvalitetssikringsprosedyrer fremfor overliggende operasjonsnivås gjøremål. Til tross for den begrensede planleggingstiden, er det ut fra tilgjengelige data ikke funnet grunnlag for å hevde at dette bidro til at Norge brøt med mandatet. Dette gjelder også norske jagerflys fremtredende rolle under operasjonene. Ved å være villig til å engasjere legitime militære mål som ikke utgjorde en direkte trussel mot sivile og sivilt befolkede områder, brøt Norges opptreden med en nøktern innskrenkende tolkning. Snarere synes Norge å ha lagt en robust tolkning til grunn for sitt militære bidrag. Men dette bryter ikke med det rommet for rimelige tolkninger av mandatet de norske politiske signaler gav.

For å ivareta nasjonale hensyn under operasjonene over Libya ble det etablert en rekke kontrollfunksjoner. Det er mulig å peke på fem ulike ledd som strekker seg fra Forsvarets Operative Hovedkvarter, via liaisonoffiser ved operasjonelt hovedkvarter, til Red Card Holder teamet ved taktisk hovedkvarter, ned til styrkesjefen for kampflybidraget og til slutt den enkelte pilot. Den gjennomgående holdningen i alle ledd synes å ha vært: "Var man i tvil, så var det ikke lenger tvil – mål skulle ikke engasjeres". Innenfor de multinasjonale koalisjonsoperasjonene opererte Norge med sin egen liste over de mål som tilfredstilte nasjonale krav, herunder at det enkelte mål var innenfor det rettslige mandatet for operasjonen. Under målvalgs- og kvalitetssikringsprosessen ble så denne listen benyttet slik at Norge kun viste interesse for egne godkjente mål. Kun ved få tilfeller ble det aktuelt å benytte Red Card for å si nei til et oppdrag. Selv om Norge unnlot å engasjere mål vi var ukomfortable med, hendte det at andre nasjoner, med en annen tolkning av mandatet, engasjerte disse.

Antallet kontrollfunksjoner og de norske militære representantenes involvering i målutvelgelsesprosessene tyder på at Norge hadde reell nasjonal kontroll over hvordan det norske styrkebidraget ble benyttet. Det er derfor god grunn til å hevde, som svar på denne oppgavens problemstilling, at det var høy grad av samsvar mellom anvendelsen av norsk luftmakt over Libya og Norges uttalte tolkning av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973.

Men alle bomber som ble sluppet over Libya var å anse som NATOs bomber. Ettersom NATOs opptreden på enkelte områder synes å strekke seg utover mandatets fullmakter, er det derfor mulig å hevde at Norge også har et medansvar for utfallet av hele operasjonen, ikke kun anvendelsen av eget taktisk styrkebidrag. Dermed kan Norges totale bidrag til operasjonene over Libya beskrives som en historie om hvordan beskyttelse av sivile bidro til regimeendring.

Litteraturliste

- Abouzeid, R. (2011, 21. januar). Bouazizi: The Man Who Set Himself and Tunisia on Fire, *Time Magazine*. Lokalisert på <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2044723,00.html>
- Aftenposten. (2011). Hevder «exit Gaddafi» raskt ble NATOs målsetting. Lokalisert på <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article4205795.ece>
- Al Jazeera. (27.02.2011). *Libya opposition launches council* Lokalisert 11. januar 2012, på <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/02/2011227175955221853.html>
- Atlantic Council. (16.03.2012). *UN sanctions panel investigates reports of French/Qatari arms transfers to Libya's rebels*. Lokalisert 19. mars 2012, på <http://www.acus.org/natosource/un-sanctions-panel-investigates-reports-frenchqatari-arms-transfers-libyas-rebels>
- Auestad, G. E. (2011, 04. juni). Kamphelikoptrene tar Libya-krigen inn i en ny fase, *NRK*. Lokalisert på <http://www.nrk.no/nyheter/verden/1.7660282>
- BBC News. (18.03.2011). *Libya: UN backs action against Colonel Gaddafi*. Lokalisert 16. januar 2012, på <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12781009>
- BBC News Africa. (2011, 18 mars). Libya UN Resolution 1973: Text analysed *BBC*. Lokalisert på <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12782972>
- Berdal, M. (2009). *Building peace after war* (Vol. 407). Abingdon: Routledge.
- Bergland, K. (2011). Libya - Med fokus på risiko. *Befalsbladet nr 3, august 2011*, side 22-25.
- Biddle, S. (2011, 26. mars). The Libya dilemma: The limits of air power, *The Washington Post*. Lokalisert på http://www.washingtonpost.com/opinions/the-libya-dilemma-the-limits-of-air-power/2011/03/25/AFfTVUYB_story.html
- Birnbaum, M. (2011, 29. juni). France sent arms to Libyan rebels, *The Washington Post*. Lokalisert på http://www.washingtonpost.com/world/france-sent-arms-to-libyan-rebels/2011/06/29/AGcBxkqH_story.html
- Bjerga, K. I., & Haaland, T. L. (2010). Development of Military Doctrine: The Particular Case of Small States. [Article]. *Journal of Strategic Studies*, 33(4), 505-533. doi: 10.1080/01402390.2010.489707

-
- Bouchard, C. (02.02.2012). Lessons learned from Operation Unified Protector. *Foredrag presentert på GILs Luftmaktseminar 2012*. Trondheim.
- Burns, J. F. (2011, 23. mai). NATO Bombs Tripoli in Heaviest Strikes Yet, *The New York Times*. Lokalisert på <http://www.nytimes.com/2011/05/24/world/africa/24libya.html>
- Carlsen, H., Granbo, K., & Wergeland, P. (2011, 23. mars). Nye luftangrep mot Tripoli, *NRK*. Lokalisert på <http://www.nrk.no/nyheter/verden/1.7561275>
- Cassata, D., & Baldor, L. C. (2011, 31. mars). U.S. shouldn't arm Libyan rebels, Gates says, *Navy Times*. Lokalisert på <http://www.navytimes.com/news/2011/03/ap-libya-gates-says-us-shouldnt-arm-rebels-033111/>
- Cenciotti, D. (07.06.2011). *Operation Unified Protector (was Odyssey Dawn) explained (Day 68 – 80)* Lokalisert 25. april 2012, på <http://theaviationist.com/2011/06/07/operation-unified-protector-was-odyssey-dawn-explained-day-68-80/>
- Cenciotti, D. (20.03.2011). *Operation Odyssey Dawn explained (Day 1)* Lokalisert 24. februar 2012, på <http://theaviationist.com/2011/03/20/operation-odyssey-dawn-explained/>
- Cenciotti, D. (25.03.2011). *Operation Odyssey Dawn explained (Day 6)* Lokalisert 27. februar 2012, på <http://theaviationist.com/2011/03/25/operation-odyssey-dawn-explained-day-6/>
- Cenciotti, D. (26.10.2011). *Operation Unified Protector (was Odyssey Dawn) explained: Final Report* Lokalisert 17. mars 2012, på <http://theaviationist.com/2011/10/26/libya-final-report/>
- Chivers, C. J. (2011, 10. mai). With Help From NATO, Libyan Rebels Gain Ground, *The New York Times*, s. A4. Lokalisert på <http://www.nytimes.com/2011/05/10/world/africa/10libya.html?scp=1&sq=nato%20support%20to%20rebels%20in%20libya&st=cse>
- CNN Wire Staff. (2011, 21. mars). U.S. official: Gadhafi's momentum stopped, *CNN*. Lokalisert på http://articles.cnn.com/2011-03-21/world/libya.civil.war_1_coalition-forces-air-attacks-moammar-gadhafi?_s=PM:WORLD
- Cockburn, P. (2011a, 24. juni). Amnesty questions claim that Gaddafi ordered rape as weapon of war *The Independent*. Lokalisert på <http://www.independent.co.uk/news/world/africa/amnesty-questions-claim-that-gaddafi-ordered-rape-as-weapon-of-war-2302037.html>

- Cockburn, P. (2011b, 30. juli). NATO in Libya: The limits of air power, *The Greanville Post*. Lokalisert på <http://www.greanvillepost.com/2011/07/30/nato-in-libya-the-limits-of-air-power/>
- Cohen, E. A. (2001). The unequal dialogue: The theory and reality of civil- military relations and the use of force,. I P.D. Feaver & R.H. Kohn (Red.), *Soldiers and civilians. The civil-military gap and American national security* (s. 429-458). Cambridge: MIT press.
- Cooper, H., & Myers, S. L. (2011, 18. mars). Obama Takes Hard Line With Libya After Shift by Clinton, *The New York Times*, s. A1. Lokalisert på http://www.nytimes.com/2011/03/19/world/africa/19policy.html?_r=1&pagewanted=all
- Cowell, A., & Somaiya, R. (2011, 20. april). France and Italy Will Also Send Advisers to Libya Rebels, *The New York Times*. Lokalisert på <http://www.nytimes.com/2011/04/21/world/africa/21libya.html?pagewanted=all>
- Damon, A. (2011, 20. mars). Libya live blog: Coalition confirms strike on Gadhafi compound, *CNN*. Lokalisert på <http://news.blogs.cnn.com/2011/03/20/libya-live-blog-allied-airstrikes-continue-against-gadhafi-forces/?hpt=T1>
- Danahar, P. (2011, 23. august). Libya unrest: Rebels overrun Gaddafi Tripoli compound, *BBC News*. Lokalisert på <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-14630702>
- Den franske ambassade i Oslo. (19.03.2011). *Toppmøtet i Paris til støtte for det libyske folk*. Lokalisert 18. januar 2012, på <http://www.ambafrance-no.org/Toppmotet-i-Paris-til-stotte-for>
- DN. (28.02.2011). *Støre: - Gaddafi må gå*. Lokalisert 18. januar 2012, på <http://www.dn.no/forsiden/utenriks/article2092205.ece>
- Dragsnes, J. G. H. (31.01.2012). Trenger vi å forstå effekten av de bomber vi slipper? *Foredrag presentert på GILs Luftmaktseminar 2012*. Trondheim.
- Erna Solbergs Blogg. (18.03.2011). *Ansvar for Libya*. Lokalisert 18. januar 2012, på <http://ernasolberg.wordpress.com/2011/03/18/ansvar-for-libya/>
- Fitzgerald, S. (12.12.2011). *Military intervention in Libya: Humanitarian assistance or inevitable regime change? An analysis of signalling strategy*. Lokalisert 17. mars 2012, på [http://web.mit.edu/polisci/people/gradstudents/papers/Fitzgerald%20-%2017.478%20Term%20Paper%20-%20Libya%20\(Final%20Version\).pdf](http://web.mit.edu/polisci/people/gradstudents/papers/Fitzgerald%20-%2017.478%20Term%20Paper%20-%20Libya%20(Final%20Version).pdf)
- FN-sambandet. (21.12.2010). *Nye utfordringer* Lokalisert 26. januar 2012, på <http://www.fn.no/Temaer/Fred-og-sikkerhet/FN-og-fred/Nye-utfordringer>

-
- Forsvaret. (02.12.2011). *Sluttrapport Libya*. Lokalisert 21. mars 2012, på <http://forsvaret.no/operasjoner/rapporter/sluttrapper/Sider/Sluttrapport-Libya.aspx>
- Forsvarets Stabsskole. (2002). *Forsvarets doktrine for luftoperasjoner*. [Oslo]: Forsvarets overkommando.
- Forsvarsdepartementet. (09.05.2011). *Forsvarsministerens redegjørelse for Stortinget 9. mai* Lokalisert 19. januar 2012, på http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/taler-og-artikler-av-forsvarsminister-gr/2011/forsvarsministerens-redegjorelse-for-sto.html?id=642484
- Forsvarsdepartementet. (31.01.2007). *Norsk militær innsats i Libanon*. Lokalisert 9. september 2011, på http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/forsvarsminister-stroem-erichsen/2007/norsk-militar-innsats-i-libanon.html?id=448838
- Forsvarsdepartementet. (2011). *Overholdelse av rettslige rammebetingelser for den norske deltakelsen i JTF Odyssey Dawn*. Oslo: Forsvarsdepartementet.
- Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD)*. Oslo: Forsvarets stabsskole.
- Gertler, J. (30.03.2011). *Operation Odyssey Dawn (Libya): Background and Issues for Congress*. Lokalisert 28. februar 2012, på <http://fpc.state.gov/documents/organization/159790.pdf>
- Gillis, C. M. (2011, 04. april). In Eastern Libya, Defectors and Volunteers Build Rebel Army, *the Atlantic*. Lokalisert på <http://www.theatlantic.com/international/archive/2011/03/in-eastern-libya-defectors-and-volunteers-build-rebel-army/72018/>
- Gordon, M. R., & Trainor, B. E. (1995). *The generals' war: the inside story of the conflict in the Gulf*. Boston: Little, Brown and company.
- Grosvold, Ø. (2011, 05. april). Libysk opposisjonsleder kritiserer NATO, *NRK*. Lokalisert på <http://www.nrk.no/nyheter/verden/1.7582013>
- Ham, C. (19.03.2011). *STATEMENT: AFRICOM Commander on Commencement of Military Strikes in Libya. Commencement of U.S. military air strikes in Libya as part of international enforcement of UNSCR 1973*. Lokalisert 24. februar 2012, på <http://www.africom.mil/getArticle.asp?art=6222&lang=0>

- Hart, S. L. (02.02.2012). Operation Odyssey Dawn - planning, leading & execution: lessons learned. *Foredrag presentert på GILs Luftmaktseminar 2012*. Trondheim.
- Hastings, M. (2011, 13. oktober). Inside Obama's War Room, *Rolling Stone*, s. 46-52 og 86-89. Lokalisert på <http://www.rollingstone.com/politics/news/inside-obamas-war-room-20111013>
- Heier, T. (2012). *Klar til strid? Forsvarets forberedelser til Libya-oppdraget*. Forsvarets Høgskole, upublisert arbeid.
- Henriksen, D. (2006). Kosovo-krigen og den strategiske tenkning som lå til grunn for NATOs anvendelse av luftmakt våren 1999. *Kunngl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift*, 210(5), 90-103.
- Hoel, G. I. (07.02.2012). [Intervju med Major Gøran I Hoel. Han var OPS COMMANDER under OOD og deler av OuP].
- Horner, C. A. (2011, 04. mars). Air Power Could Be Enough in Libya *The Wall Street Journal*. Lokalisert på <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704050204576218813676422854.html>
- Hæren. (2010). *Stabshåndbok for Hæren: plan- og beslutningsprosessen*. [Bardufoss]: Hærens skoler for taktikk og operasjoner.
- ICRC. *Convention respecting the laws and customs of war on land - October 18, 1907*.
- IRISHTIMES.Com. (29.03.2011). *Islamic militant group pledges support to anti-Gadafy rebels*. Lokalisert 10. januar 2012, på <http://www.irishtimes.com/newspaper/world/2011/0329/1224293298818.html>
- Johansen, P. A. (2011, 12. oktober). Tok beslutningen om kampfly på telefon, *Aftenposten*. Lokalisert på <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article4097874.ece>
- Johansen, S. R., & Staib, J. T. (2009). *Jus og militærmakt*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kington, T. (2011, 31. mars). Tripoli air strikes killed 40 civilians claims Vatican official, *The Guardian*. Lokalisert på <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/31/tripoli-air-strikes-killed-civilians>
- Kirkpatrick, D. D., & Fahim, K. (2011, 17.mars). Qaddafi Warns of Assault on Benghazi as U.N. Vote Nears, *The New York Times*. Lokalisert på http://www.nytimes.com/2011/03/18/world/africa/18libya.html?_r=1&pagewanted=all

-
- Klein, R. (2011, 04. april). Former Petraeus Adviser Kilcullen: US Should be 'Air Referee,' Avoid Arming Rebels, in Libya, *abc News*. Lokalisert på <http://abcnews.go.com/blogs/politics/2011/04/former-petraeus-adviser-kilcullen-us-should-be-air-referee-avoid-arming-rebels-in-libya/>
- Kometer, M. (02.02.2012). NATO/US Coalition Airpower in Libya: lessons learned. *Foredrag presentert på GILs Luftmaktseminar 2012*. Trondheim.
- Kongelig resolusjon av 23.03.2011. *Fullmakt til deltakelse med norske militære bidrag i operasjoner til gjennomføring av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1973 (2011)*. Oslo: Forsvarsdepartementet Lokalisert på http://www.regjeringen.no/upload/FD/Temadokumenter/Libya-deltakelse_kgl-res-23-3-2011.pdf.
- Libell, H. P. (2012). Militærjuristen som vurderte bombemål i Libya. *Juristkontakt*, 46(1), side 6 -11.
- Lunde, M. H. (01.02.2012). Forsvarets Operative Hovedkvarters rolle i Operation Odyssey Dawn og Operation Unified Protector. *Foredrag presentert på GILs Luftmaktseminar 2012*. Trondheim.
- Lyssand, K. J. (2011). *Den afghanske modellen: og dens relevans for det norske Forsvaret*. Forsvarets høgskole, [Oslo].
- Mazzetti, M., & Scmitt, E. (2011, 30. mars). C.I.A. Agents in Libya Aid Airstrikes and Meet Rebels, *The New York Times*. Lokalisert på http://www.nytimes.com/2011/03/31/world/africa/31intel.html?_r=2
- Meo, N. (2011a, 20.februar). Libya protests: 140 'massacred' as Gaddafi sends in snipers to crush dissent, *The Telegraph*. Lokalisert på <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8335934/Libya-protests-140-massacred-as-Gaddafi-sends-in-snipers-to-crush-dissent.html>
- Meo, N. (2011b, 26. februar). Special forces swoop on Libya to pull Britons to safety *The Telegraph*. Lokalisert på <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8349896/Special-forces-swoop-on-Libya-to-pull-Britons-to-safety.html>
- Moynihan, C. (2011, 21. februar). Libya's U.N. Diplomats Break With Qaddafi, *The New York Times*. Lokalisert på <http://www.nytimes.com/2011/02/22/world/africa/22nations.html>
- Mulholland, H. (2011, 04. april). UK providing 'non-lethal equipment' to Libyan rebels, says Hague, *The Guardian*. Lokalisert på <http://www.guardian.co.uk/politics/2011/apr/04/uk-libyan-rebels-william-hague>

- Nakhoul, S. (2011, 06. september). Special report: The secret plan to take Tripoli, *Reuters*. Lokalisert på <http://www.reuters.com/article/2011/09/06/us-libya-endgame-idUSTRE7853C520110906>
- National Intelligence Council. (2008). *Global Trends 2025: A Transformed World*. Washington D.C: National Intelligence Council.
- NATO. (10.06.2011). *Press briefing on Libya*. Lokalisert 15. mars 2012, på http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_75263.htm
- NATO. (21.10.2011). *NATO and Libya Operational Media Update For 20 October*. Lokalisert 26. januar 2012, på http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_10/20111021_111021-oup-update.pdf
- NATO. (22.09.2011). *Evolution of the frontlines in Libya - March-September 2011*. Lokalisert 15. mars 2012, på http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_09/20110922_110922-libya-frontlines.pdf
- NATO. (27.03.2011). *Statement by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen on Libya*. Lokalisert 29. februar 2012, på http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_71808.htm
- NATO. (2009). *AJP-3.3 (A), Allied Joint Doctrine for Air and Space Operations*. Brussel: NATO.
- NATO. (2010). *AJP-01(D), Allied Joint Doctrine (Ratification Draft)*. Brussel: NATO.
- Nilsen, A. A. (2011a, 02. mars). Gaddafi truer med blodbad, *NRK*. Lokalisert på <http://nrk.no/nyheter/verden/1.7530791>
- Nilsen, A. A. (2011b, 22. februar). Gaddafi: – Jeg vil kjempe til min siste dråpe blod, *NRK*. Lokalisert på <http://www.nrk.no/nyheter/verden/1.7519027>
- Nordskog, H. J. (01.02.2012). Målvalg (targeting) og Kommando og Kontroll: Norges innflytelse. *Foredrag presentert på GILs Luftmaktseminar 2012*. Trondheim.
- Nordskog, H. J. (21.02.2012). [Intervju med Oberstløytnant Hans Jørgen Nordskog. Han var liaisonoffiser med beslutningsmyndighet under OOD og deler av OuP].
- NTB. (05.10.2011). *USA roser Norges Libya-bombing*. Lokalisert 2. januar 2012, fra ATEKST, på <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320111005RED111005120315AB02&serviceId=2>

-
- NTB. (10.04.2012). *Sunde: - Vi bommet ikke i Libya*. Lokalisert 04. april 2012, fra ATEKST, på <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320120410RED120410113350MA01&serviceId=2>
- NTB. (20.04.2011). *Obama: - Ingen bakkestyrker til Libya*. Lokalisert 30. januar 2012 fra ATEKST, på <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320110420RED110420192353UV00&serviceId=2>
- NTB. (30.07.2011). *Exit Libya for norske jagerfly* Lokalisert 21. mars 2012 fra ATEKST, på <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05501320110730RED110730113239ST00&serviceId=2>
- NTB/TV 2. (2011, 28. mars). *Libyas kommandosenter truffet, TV2*. Lokalisert på <http://www.tv2.no/nyheter/utenriks/-libyas-kommandosenter-truffet-3454587.html>
- Obama, B. (2011, 20. oktober). *Obama delivers remarks after a meeting with Prime Minister Jens Stoltenberg of Norway*, *The Washington Post*. Lokalisert på <http://projects.washingtonpost.com/obama-speeches/speech/840/>
- Obama, B., Cameron, D., & Sarkozy, N. (2011, 14. april). *Libya's Pathway to Peace*, *The New York Times*. Lokalisert på <http://www.nytimes.com/2011/04/15/opinion/15iht-edlibya15.html?scp=1&sq=Barack%20Obama,%20David%20Cameron%20and%20Nicolas%20Sarkozy%20&st=cse>
- Olsen, J. A. (2009). *A History of air warfare*. Washington, D.C.: Potomac Books.
- Pawlak, J. (2011, 05. april). *Strikes destroy 30 percent of Libya military power: NATO*, *Reuters*. Lokalisert på <http://www.reuters.com/article/2011/04/05/us-libya-nato-idUSTRE73431K20110405>
- Pizzey, A. (2011, 10. april). *NATO grounding Qaddafi and Rebel air forces*, *CBS Evening News*. Lokalisert på <http://www.cbsnews.com/stories/2011/04/10/eveningnews/main20052607.shtml>
- Rear Adm. Gerard Hueber. (23.03.2011). *DOD News Briefing with Rear Adm. Hueber via Telephone from USS Mount Whitney*. Lokalisert 28. februar 2012, på <http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=4794>
- Rogers, S. (2011, 31. oktober). *Nato operations in Libya: data journalism breaks down which country does what*, *The Guardian Datablog*,. Lokalisert på <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/may/22/nato-libya-data-journalism-operations-country#data>

- RUSI. (23.09.2011). *Accidental Heroes: Britain, France and the Libya Operation - RUSI Interim Libya Campaign Report*. Lokalisert 16. mars 2012, på <http://www.rusi.org/downloads/assets/RUSIInterimLibyaReport.pdf>
- Rygg, P. E. (07.11.2011). *Norsk luftmakt over Libya, en suksesshistorie? Foredrag presentert i Oslo Militære Samfund*. Lokalisert, på http://www.oslomilsamfund.no/oms_arkiv/2011/2011-11-07-Rygg.html
- Rønneberg, K. (2011, 19. mars). «Operation Odyssey Dawn», *Aftenposten*. Lokalisert på <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article4066369.ece>
- Sandnes, H. O. (01.02.2012). Detachment Commander - det norske bidraget: en ubetinget suksess? *Foredrag presentert på GILs Luftmaktseminar 2012*. Trondheim.
- Schmitt, E. (2011, 24. mai). Daunting Task for NATO in Libya as Strikes Intensify, *The New York Times*. Lokalisert på http://www.nytimes.com/2011/05/25/world/africa/25nato.html?_r=2&pagewanted=all
- Security Council Committee. (23.08.2010). *QE.L.11.01. LIBYAN ISLAMIC FIGHTING GROUP*. Lokalisert 10. januar 2012, på <http://www.un.org/sc/committees/1267/NSQE1101E.shtml>
- Shadid, A. (2011, 18. februar). Clashes in Libya Worsen as Army Crushes Dissent, *The New York Times*, s. A1. Lokalisert på http://www.nytimes.com/2011/02/19/world/africa/19libya.html?_r=1
- Shanker, T., & Savage, C. (2011, 01. april). NATO Warns Rebels Against Attacking Civilians, *The New York Times*, s. A 12. Lokalisert på <http://www.nytimes.com/2011/04/01/world/africa/01civilians.html?pagewanted=all>
- SHAPE. (2010). *Comprehensive Operations Planning Process (COPD Working version)*
Mons: NATO.
- Sheridan, M. B. (2011, 20. oktober). Moammar Gaddafi is captured, killed as last loyalist holdout in Libya falls, *The Washington Post*. Lokalisert på http://www.washingtonpost.com/world/gaddafis-home-town-overrun-conflicting-reports-on-his-fate/2011/10/20/gIQAMwTB0L_story.html
- Sherwood, H. (2011, 20. april). Libya rebels to get \$25m of US military equipment under Pentagon proposal, *The Guardian*. Lokalisert på <http://www.guardian.co.uk/world/2011/apr/20/libya-rebels-us-military-equipment-non-lethal>

-
- Silverman, R. (2011, 23. mars). Gaddafi's air force 'destroyed' by coalition *The Independent*. Lokalisert på <http://www.independent.co.uk/news/world/africa/gaddafis-air-force-destroyed-by-coalition-2250427.html>
- Simons, M., & MacFarquar, N. (2011, 05. mai). Hague Court Seeks Warrants for Libyan Officials, *The New York Times*, s. A 10. Lokalisert på http://www.nytimes.com/2011/05/05/world/africa/05nations.html?_r=1&ref=world
- Simpson, J. (2011, 30. mars). Libya crisis: Gaddafi forces adopt rebel tactics, *BBC News*. Lokalisert på <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12911904>
- Solem, E. (16.02.2012). [Intervju med Oberstløytnant Eirik Solem. Han var liaisonoffiser med beslutningsmyndighet under OuP].
- Solheim, B. R. (20.02.2012). [Intervju med Oberstløytnant Bård Reidar Solheim. Han var styrkesjef for bidraget frem til 24. juni 2011].
- St.prp. nr. 48 (2007-2008). *Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier*. Oslo: Forsvarsdepartementet Lokalisert på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/dok/regpubl/stprp/2007-2008/stprp-nr-48-2007-2008-.html?id=504783>.
- Statsministerens kontor. (19.03.2011). *Statsministerens innlegg på toppmøte om Libya*. Lokalisert 18. januar 2012, på http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/aktuelt/taler_og_artikler/statsministeren/sta tsminister_jens_stoltenberg/2011/libya3.html?id=636260
- Statsministerens kontor. (29.03.2011). *Redegjørelse om norsk oppfølging av FNs sikkerhetsrådsresolusjoner 1970 og 1973*. Lokalisert 19. januar 2012, på http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/aktuelt/taler_og_artikler/statsministeren/sta tsminister_jens_stoltenberg/2011/redegjorelse-om-norges-deltagelse-i-mili.html?id=636947
- Staveland, L. I. (2011a, 22.oktober). Nato-land hadde ulik tolkning av bombemål, *Aftenposten*. Lokalisert på <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article4262384.ece>
- Staveland, L. I. (2011b, 22. oktober). Vil vite om Nato brøt FN-mandatet, *Aftenposten*. Lokalisert på <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Vil-vite-om-Nato-brt-FN-mandatet-6676620.html>
- Staveland, L. I. (2011c, 07.juni). Åpner for å bombe veier, broer og sivile kommunikasjonslinjer, *Aftenposten*. Lokalisert på

[http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Apner-for-a-bombe-veier -broer-og-sivile-kommunikasjonslinjer-5121572.html](http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Apner-for-a-bombe-veier-broer-og-sivile-kommunikasjonslinjer-5121572.html)

Stenslie, S. (2004). *Libya: 35 år med Gadafi Babylon* (Vol. 2004 : 2, s. S.126-135.). Oslo: Babylon.

Stortinget. (16.03.2011). *Stortinget - Møte onsdag den 16. mars 2011 kl. 10*. Lokalisert 18. januar 2012, på <http://www.stortinget.no/Global/pdf/Referater/Stortinget/2010-2011/s110316.pdf>

The Libyan Interim National Council. (05.03.2011). *Founding Statement of the Interim Transitional National Council (TNC)*. Lokalisert 11. januar 2012, på <http://www.ntclibya.org/english/founding-statement-of-the-interim-transitional-national-council/>

UNHCR. (26.08.2011). *UNHCR concerned as sub-Saharan Africans targeted in Libya*. Lokalisert 24. januar 2012, på <http://www.unhcr.org/4e57d1cb9.html>

UNSC. (17.03.2011). *Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, Authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions*. Lokalisert 13. september 2011, på <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>

UNSC. (26.02.2011). *In Swift, Decisive Action, Security Council Imposes Tough Measures on Libyan Regime, Adopting Resolution 1970 in Wake of Crackdown on Protesters*. Lokalisert 13. september 2011, på <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10187.doc.htm>

Utenriksdepartementet. (09.05.2011). *Redegjørelse om situasjonen i Libya og norsk innsats*. Lokalisert 14. september 2011, på http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/utenriksministeren/2011/libya_stortinget.html?id=642453

Utenriksdepartementet. (18.03.2011). *Norge støtter FN-vedtak om Libya*. Lokalisert 18. januar 2012, på http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/pressemeldinger/2011/fn_libya.html?id=636202

Utenriksdepartementet. (19.02.2011). *Norge fordømmer voldsbruken i Libya, Bahrain og Jemen*. Lokalisert 05. januar 2012, på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/pressemeldinger/2011/norge-fordommer-voldsbruken-i-libya-bahr.html?id=633937>

Utenriksdepartementet. (23.08.2011). *Norge anser overgangsrådet i Libya som legitim myndighet*. Lokalisert 11. januar 2012, på

---

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/pressemeldinger/2011/libya_ntc.html?id=652749

Utenriksdepartementet. (27.02.2011). *FNs sikkerhetsråd vedtar sanksjoner mot det libyske regimet*. Lokalisert 18. januar 2012, på http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/pressemeldinger/2011/sanksjoner_libya.html?id=634760

Utenriksdepartementet. (28.02.2011). *Innlegg i FNs menneskerettighetsråds 16. sesjon*. Lokalisert 18. januar 2012, på http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/utenriksministeren/2011/fn_mr_raad.html?id=634840

Vice Adm. Bill Gortney. (19.03.2011). *DOD News Briefing with Vice Adm. Gortney from the Pentagon on Libya Operation Odyssey Dawn*. Lokalisert 24. februar 2012, på <http://www.defense.gov/Transcripts/Transcript.aspx?TranscriptID=4786>

Vice Adm. Bill Gortney. (20.03.2011). *Department of Defense Press Conference: Vice Adm. Gortney on Operation Odyssey Dawn, March 20, 2011*. Lokalisert 27. februar 2012, på <http://www.cfr.org/libya/department-defense-press-conference-vice-adm-gortney-operation-odyssey-dawn-march-20-2011/p24435>

Vice Adm. Bill Gortney. (28.03.2011). *DOD News Briefing with Vice Adm. Gortney from the Pentagon on Libya Operation Odyssey Dawn*. Lokalisert 27. februar 2012, på <http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=4803>

Viette, C. (2011, 08. mars). *Gaddafi forces step up attacks in west and east Libya France 24*. Lokalisert på <http://www.france24.com/en/20110308-gaddafi-forces-rebels-zawiyah-libya-uprising-east-west-army>

Walker, P. (2011, 13. mai). *Qatari military advisers on the ground, helping Libyan rebels get into shape*, *The Washington Post*. Lokalisert på http://www.washingtonpost.com/world/middle-east/qatari-military-advisers-on-the-ground-helping-libyan-rebels-get-into-shape/2011/05/11/AFZsPV1G_story.html

Warden, J. A., & Donnelly, C. L., Jr. (2000). *The air campaign: planning for combat*. San Jose: toExcel Press.

Waterfield, B. (2011, 23. mars). *Libya: Nato remains split as Barack Obama announces US would pull back 'this week'*, *The Telegraph*. Lokalisert på <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8402224/Libya-Nato-remains-split-as-Barack-Obama-announces-US-would-pull-back-this-week.html>